Biblioteca Municipiului Deva
SALA DE LECTURA

Proletari din toate țările, uniți-vă !

cronica

săptămînal politic, social, cultural

Anul III nr. 45 (144)

SÎMBĂTĂ 9 NOIEMBRIE 1968

12 pagini 1 leu

PICASSO : „Dansul Centaurului"

unitatea artă-literatură

Recenta publicare, în traducere franceză, a *Eseurilor de iconologie*, cartea lui Erwin Panofsky apărută în primă ediție cu treizeci de ani în urmă, confirmă actualitatea unei metode care, după cîte mi se pare, nu a atras — în măsura cuvenită — luarea-aminte a istoricilor culturii.

Inconologia, cuvînt împrumutat din titlul tratatului renascentist al lui Cesare Ripa (tratat destinat nu numai sculptorilor și pictorilor, dar și „predicatorilor și poeților"), desemnează încă, după opinia multor istorici de artă, o disciplină secundară, furnizînd, în cel mai bun caz, un amplu material factic care să înlesnească analiza unui fenomen complex cum este acela al difuziunii motivelor. Prestigiul unor nume precum cel al lui Aby Warburg sau al lui Panofsky însuși nu a fost, se pare, suficient pentru a determina înțelegerea iconologiei nu ca o metodă ci ca o știință constituită. Cînd Warburg a publicat faimosul eseu despre frescele palatului Schifania, a întemeiat, de fapt, o întreagă direcție de interpretare care respingea opoziția tradițională între formă și conținut, realizînd o sinteză ce ar fi putut deveni încă de atunci, în primii ani ai secolului, foarte fertilă pentru istoria culturii. Dar, chiar și în 1939 cuvîntul „iconologie" stîrnea încă nedumerire și atitudinea cu care Francis H. Taylor, directorul muzeului Metropolitan din New York, a întîmpinat eseurile lui Panofsky, e simptomatică. După părerea lui, se punea în circulație un termen care trăda „indiferența față de valorile umane".

Spiritual, recomandînd adoptarea termenului „iconografie", Panofsky, observa că iconologia amenință să devină nu ceea ce este „etnologia" față de „etnografie", ci așa cum ar fi „astrologia" în raport cu „astronomia". Indiferent însă de felul în care se discută problemele de terminologie și chiar de concluziile la care se va ajunge, ceea ce mi se pare esențial în acest efort de definire a unei discipline noi este orizontul umanist al cercetărilor întreprinse de Erwin Panofsky și de școala sa. Viziunea profesorului de la Universitatea din Princeton cuprinde fenomenul artistic nu numai în desfășurarea lui universală (opunînd interpretărilor factologice de obîrșie pozitivistă, o analiză a evoluției principiilor) ci și a implicațiilor sale în cîmpul vast al gîndirii umane. Metoda lui Panofsky e, astfel, în stare să releve relațiile artei în planul social; și eseurile sale privind istoria ideilor artistice pornesc întotdeauna de la un fundament istoric determinat. Fie că urmărește modificările succesive ale principiului idealității de la Platon pînă la Renaștere și în epoca barocului, fie că punctează momentele semnificative ale reinterpretării mitologiei antice în arta medievală sau ale perspectivei înțeleasă ca formă simbolică, Panofsky aplică obiectului cercetărilor sale o rigoare care a putut fi numită „paleontologică" și care respinge cu hotărîre orice sugestie metafizică. Elementul decisiv este, așa cum consideră Panofsky, măsura în care epoca se răsfrînge, în întreaga ei spiritualitate, în opera de artă. Tabloul sau sculptura rămîn, deci, punctul central spre care converg direcțiile multiple ale dezvoltării spirituale ale unei epoci.

Această concepție este aparent opusă aceleia a școlii comparatiste a americanului H. Remak pentru care literatura este receptaculul care stringe influențele, și în același timp, iradiază asupra artelor plastice. (Un studiu apărut în 1951, la Oxford, datorat lui H. Hatzfeld, se intitulează, foarte semnificativ, *Literatură prin Artă)*.

Mai presus de orice considerente de ordin metodologic, simptomatic este, în acest moment al istoriei culturii, modul în care savanții științelor umaniste resimt acut necesitatea de a lărgi teritoriul cercetat de ei. Literatura universală e, astăzi, obiect de studiu (uneori îndelungat) în toate marile universități ale lumii; și contribuția școlii românești și a fondatorului ei, Tudor Vianu, e menționată adesea. Chiar dacă se vorbește de o criză pe care ar traversa-o metoda comparatistă (unul dintre cei mai scînteietori și paradoxali reprezentanți ai școlii, Etiemble, a publicat o carte cu titlul, întrucîtva teribilist, *Comparaison n'est pas raison)*, nu se poate contesta că perspectiva modernă a interpretării literaturii refuză „limitările naționaliste" despre care, cu 120 de ani în urmă, *Manifestul Comunist* vorbea ca despre un fenomen pe cale de dispariție. Nimeni nu mai poate întregi imaginea operei unui mare scriitor sau a unui curent circumscriind-o la o analiză „în sine", oricît de complicată ar fi această analiză. Inscrierea și catalogarea metaforelor sau a formelor sintactice specifice unei creații literare, operație, fără îndoială, foarte necesară, nu poate fi suficientă pentru cuprinderea caracteristicilor fundamental individuale ale operei. Cum se poate discuta, oare, dramaturgia shakespeareană, făcîndu-se abstracție de o întreagă spiritualitate renascentistă, de tipologia și de psihologia barocului? Inrudirea dintre sentimentul tragic hamletian și cel michelangiolesc este numai o problemă de expresie?

In veacul nostru, relațiile dintre diferitele domenii ale culturii sînt încă și mai strînse. Nu mă refer, bineînțeles, numai la amănuntul — de altminteri atît de important — că aproape toate curentele artei acestui secol grupau deopotrivă artiști plastici și scriitori, că manifestele diferitelor școli purtau semnătura unor pictori, poeți și regizori de cinema. Nu numai în funcție de aceste estetici normative pot fi apreciate raporturile artistice ale literaturii cu celelalte arte. Dar e limpede că relațiile acestea sînt definitorii, că — de pildă — în cuprinsul expresionismului sau al suprarealismului s-a putut observa o pasionată circulație a ideilor artistice, a motivelor, a temelor simbolice între pictură și poezie. Universul lui Trakl și cel al lui Munch, al lui Breton și al lui Magritte sînt străbătute de aceleași tulburătoare efluvii sufletești, stau sub semnul aceloraşi idei estetice.

(Continuare în pag. a 5-a)

Dan Grigorescu

REFLECȚII LA UN FORUM AL SCRIITORILOR

După tentative de grupare mai vechi, toate efemere, avea să ia ființă în 1908 „Societatea scriitorilor români", care peste un an număra patruzeci și șapte de membri. La întrunirea din amfitetatrul Liceului „G. Lazăr", de la 3 septembrie 1909, Mihail Saddoveanu fu ales președinte, D. Anghel vicepreședinte, iar E. Lovinescu, O. Goga, Șt. O. Iosif, I. Minulescu și alții membri în comitet. Șase decenii, cîte s-au scurs de-atunci, conferă tabloului un aer de legendă. Dincolo de figurile de prim plan, între care Sadoveanu și Ibrăileanu, alte figuri, simple fantome, într-un con de umbră. Distanța de la Societatea scriitorilor români pînă la Uniunea scriitorilor din R. S. R., aceasta cu cîteva sute de membri, reprezintă analogic raportul dintre situația de plan general a României de atunci și România socialistă de astăzi. Progresul nu e numai cantitativ, ci și unul calitativ. Organizația de astăzi a scriitorilor, cu ramificații în toată țara, constituie o prezență activă, întreținînd relații cu asociațiile similare din numeroase țări. Din situația de anexă la o altă profesie, calitatea de scriitor dispune astăzi de un profil propriu. Există un tip de scriitor al epocii socialiste, după cum există cititori cu viziune contemporană a lucrurilor.

E clar că revistele concretizează pulsul cotidian al creației, punctînd harta țării cu laboratoare de un tip special. In contrast cu sutele de efemeride din epoca interbelică, permanența periodicelor de astăzi favorizează un climat. Centre oltădată străine de literatură intră acum în circuitul atenției. Prin intermediul tiparului, nume pînă ieri necunoscute trec repede din reviste pe coperta primului volum. Nu poate fi progres real fără ca revistele — rampe de lansare — să nu polarizeze talente și aspirații. Dacă o revistă dă curs unei dezbateri interesante, dacă promovează consecvent pe tinerii înzestrați și cultivă curiozitatea intelectuală, misiunea ei principală este îndeplinită. Dacă are și personalitate, în sensul înalt al noțiunii, își justifică nu numai dreptul la existență, ci și pe acela de a intra în istoria literaturii. Contribuția tuturor centrelor importante la reprezentarea pe plan republican a epocii socialiste ni se pare o condiție de la sine înțeleasă. Exemplul mai vechi al **Vieții românești** din perioada ieșeană a demonstrat că forțele generatoare de mari idei nu țin seama de criterii geografice. Cînd o revistă dintr-un colt al țării („provincie" sună încă pejorativ) se ridică deasupra formelor minore, aducînd un punct de vedere în problemele actualității, integrîndu-se în ritmul vieții moderne, acțiunea ei devine fapt de cultură. Experiența a confirmat de mult utilitatea filonului regional ca ferment al specificului național în diversitatea și organicitatea lui. A trăi în concretul național și a privi cu ochi clar văzători în ceea ce Lucian Blaga numea **„zarișe cosmică"**, iată calea sigură a afirmării noastre ca națiune cu structură proprie. Există un clar de lună „Eminescu", remarca pătrunzător Ibrăileanu. „Există o realitate Eminescu și alta Edgar Poë — și multe altele..."

Simptomatic pare în acești ani mirajul poeziei, fapt concretizat în numeroase volume semnate de debutanți. Din zece volume, cel puțin unul este excelent și recomandă un poet de care se va vorbi. Revistele publică multă poezie și dacă ar dispune de pagini libere ar putea răspunde mai larg solicitărilor. Se conturează tot mai acut rolul unei reviste speciale de poezie, în care să se întîlnească, lunar sau mai des, creatori din toate generațiile. Experiența din alte părți, ca și exemplul fasciculei de poezie a **Vieții românești** pot constitui puncte de plecare pentru stimularea noilor talente. Contează mult pentru un debutant, nu numai să fie tipărit fără întîrziere, dar și într-o anumită ambianță. Emulația e o garanție a progresului. Practic, o revistă de poezie ar fi și un filtru destinat să selecționeze creațiile de valoare. In acest mod editurile ar dispune de premise mai sigure în alegerea ciclurilor de tipărit. Pînă acum se poate spune că graba unor debutanți de a apărea în volum n-a fost îndreptățită.

Pe măsură ce numărul creatorilor din toate unghiurile țării sporește, se ridică problema unei noi organizări a editurilor. Descongestionarea editurilor centrale prin înființarea unor secții regionale ar facilita categoric procesul de transformare a manuscrisului în volum. S-ar diversifica poate și modul de prezentare grafică. In mod sigur, editurile din țară ar constitui un stimulent și — pentru mulți — o speranță. La Iași, cu trei sute de ani în urmă se tipăreau cărți. De la **Cazania** lui Varlaam pînă la Eminescu, Creangă și Sadoveanu din tipariștele ieșene au ieșit mii de lucruri, unele de aleasă ținută grafică, putînd figura în orice retrospectivă a cărții. Față de volumele semnate în ultimul timp de scriitorii din Moldova, o editură de la Iași corespunde — cum s-a arătat la întîlnirea conducătorilor de partid cu intelectualii ieșeni — necesității și aspirației generale. Ar fi o modalitate de a-și afirma prezența mai substanțial. S-ar crea condiții pentru a da curs îndemnului patriotic formulat recent de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Iași : „Considerăm că trebuie să lucrăm în așa fel încît să avem rezultate și mai bune, ca din rîndurile intelectualității ieșene să se afirme cît mai mulți urmași demni ai lui Vasile Alecsandri, Eminescu, Sadoveanu, Creangă... Artiștii au datoria să lase scris urmașilor, peste veacuri, mărturii despre ceea ce au fost în stare să creeze oamenii, constructorii socialismului, despre ceea ce au fost în stare să realizeze oamenii de litere și de artă de azi".

Const. Ciopraga

jurnal

PROVINCIE?!

Am constatat nu o dată în trecut disprețul unora față de provincie și acum revin asupra lui, mai precis, asupra acelui spirit infatuat absolut, învățat să pună înainte tuturor pronumele eu. Nu mă gîndesc atît la vremea cînd (în urmă cu 10 ani, sau mai puțin), în provincie nu existau decît trei reviste (lunare), cînd tot ce se spunea într-o revistă din capitală era și rămînea „tabu" (ca și cum numai acolo existau oameni de știință, scriitori, artiști etc.), ci la perpetuarea acestei infatuări (prin unii). Am oroare de sentințe, de lucruri definitive, dar în cazul de față nu-i vorba decît de o constatare sau, dacă vreți, o reconstatare.

Intîlneam uneori pe cîte unul dintre acești disprețuitori de provincie, care, atît de preocupați în „marile" lor probleme, te întrebau mirați: „Care revistă, domnule?", sau: „Acolo este și un Teatru Național?". Mi-aduc aminte că unuia i-am spus că asta se numește ignoranță (voită sau nu), fiindcă nu-mi închipui că n-ar ști unde este situat Clujul sau Iașul. A rîs și a făcut un gest curios, ca și cum ar fi vrut să se urce pe un scaun sau pe o casă (probabil ca să poată examina de la înălțime provincialul). Sigur, aceste sînt cazuri izolate. Unii se manifestă verbal, alții în scris, dar și așa, sporadic, mentalitatea este uneori întreținută.

Să mai vorbim despre atîția savanți și scriitori și artiști care au strălucit (și strălucesc) fără să-și fi mutat domiciliul din provincie? Despre faptul că ceea ce numim atît de des creație, nu cunoaște nici domiciliu, nici împărțiri arbitrare? In sfîrșit, nu poți să nu consemnezi cu satisfacție că infatuarea de care vorbeam s-a subțiat considerabil în ultima vreme, datorită unor măsuri concrete, dar și unui avînt spiritual care a cuprins întreaga țară. Astfel, opoziția capitală-provincie este acum mai absurdă ca oricînd; nu-i puțin adevărat însă că reziduurile mentalității despre care vorbeam sînt întreținute uneori chiar de la provincie. Nu știu cum este și în altă parte, dar la Iași se vorbește uneori foarte mult, iar cărțile despre care se vorbește sînt încă foarte puține, la fel și studiile și spectacolele de mare răsunet, etc. In ultima vreme s-a făcut foarte mult (în comparație cu ceea ce exista acum 10 ani să zicem), dar nu este încă destul pentru acest centru a cărui strălucire spirituală (în trecut) nu poate fi pusă la îndoială. Atmosfera creată de unii că „mai sînt zile", revine uneori, rănind entuziasmul. Avem acum destule condiții ca să nu irosim acest entuziasm (pe care îl aduc mai ales tinerii). Poate mentalitatea învechită a unora de aici sau din capitală va fi complet înlăturată, poate se va vorbi mai puțin și se va lucra mai mult. In sfîrșit, poate această noțiune — provincie — va exista ca o glumă. Poate...

Corneliu Ștefanache

Sport

CICLUL ARĂDAN

Laboratoarele fotbalistice ale Aradului prepară din nou elixirul echipelor puternice. Anii trec, jucătorii vin și pleacă (numai noi, spectatorii, rămînem tineri), iar gloria arădană se reface periodic, renaște ca o necesitate a unei bune tradiții. I.T.A. de odinioară, încîntarea superlativă a copilăriei noastre, a făcut pîrtie prin vreme. După I.T.A., cununile de campioni au mai poposit la Arad, ceea ce înseamnă că solul acelor locuri este prielnic unor asemenea culturi. Apoi, iarăși o perioadă de liniște febrilă, de descoperiri durabile sau nu, de vîrste fragede și ambițioase, pînă ce acum o nouă U.T.A. ne lasă să sperăm într-un reviriment de durată.

Indîrjitul Dumitrescu III de ieri s-a strecurat în antrenorul Dumitrescu III de azi, oferindu-i-se laborios și devotat; îndemînarea jucătorului de ieri s-a prelungit în capacitatea pedagogică a specialistului de azi, păstrînd poate ceva din strălucitoarele pase date sau primite de la un Bondyhadi, Covaci, Mercea, Stiebingher, Petchowschi.

Incă nu-și poate lua nimeni răspunderea de a garanta asupra U.T.A.-ei. Deocamdată e bine că din tinerii săi, din propiul său fond uman, Aradul este în stare să domine o competiție, să revină și să domine. Ghinionul formației textiliste este totuși că ascensiunea ei se datorează și mediocrității celorlalți. Dar asta nu-i scade prea mult din merit. I.T.A. avea interlocutori de talia lui CARMEN și C.F.R. Timișoara, U.T.A. va trebui să mai aștepte niște valori pentru a intra într-un context major.

Va trebui să aștepte ea, va trebui să așteptăm și noi, și așa, împreună, vremea va trece mai ușor. Acum divizia noastră A e cam tristă. Totul lasă impresia unei prelungite pubertăți. Vocile sînt într-o eternă și întîrziată schimbare, membrele refuză să ajungă la armonia maturității, ba chiar un ochi mai indiscret ar putea observa și coșurile de pe față.

Fotbal-Club Argeș, speranța noastră de anul trecut și din Cupa Orașelor Tîrguri, refuză să devină un prestigiu permanent. Steaua la fel, se ridică și se coboară, poate că mai mult se coboară decît se ridică. Arbitrii dau în continuare lovituri de la 11 m. în scopuri de binefacere și din instinct de conservare, iar publicul, asistînd la unele încleștări mai mult decît decise, este în măsură să exclame ca un suporter sucevean care își agita basca duminica trecută: „Ca la Bastil, revoluția aia franceză!"

Andi Andrieș

MOMENT

Desen de CONST. CIOSU

SPECTACOLE DE POEZIE

A reactualiza, a moderniza, a interpreta. Iată trei noțiuni diferite care intervin ori de cîte ori vorbim despre efortul întreprins de a repune în circuitul valorilor contemporane textele poetice clasice. Acțiunea nu aparține doar criticii și istoriei literare, iar acordul ce trebuie de fiecare dată restabilit între operă și sensibilitatea omului de azi se realizează prin mijloace multiple, inclusiv prin intermediul camerei de luat vederi sau al spectacolului de balet.

Am avut bucuria, (împreună cu telespectatorii) să vedem acum cîtva timp un **Eminescu** inedit în cadrul unei emisiuni literare T.V.; un Eminescu de pe gîndurile și fantezia căruia a fost șters praful interpretărilor didactice. In regia lui Andrei Șerban, într-un comperaj semnat de Ana Blandiana, versurile **Luceafărului** au sunat neobișnuit de modern, de actual, iar cadrul plastic în care au fost rostite, jocul actorilor, au dovedit o dată mai mult sursele inepuizabile de emoție și sentiment ale cîntecului eminescian.

Ca o replică dată tînărului și talentatului regizor din București, la Iași, sub conducerea Mihaelei Atanasiu, versuri ale unor poeți clasici și contemporani s-au organizat într-un spectacol de reală ținută artistică, spectacol susținut de un colectiv al corpului de balet de la Opera de Stat cu participarea actorului Costel Constantin de la Naționalul ieșean.

Sînt două spectacole de poezie pe care am dori să le revedem atît pe scenă cît și pe micul ecran, pentru că semnificația lor este mai mult decît de ordinul unei popularizări oarecare a poeziei. Ele reprezintă o contribuție artistică valoroasă la statornicirea acelor corespondențe intime dintre public și vers, atît de necesare azi.

BRAVO!

Am aplaudat și vom aplauda întotdeauna, deschis și fără rezerve, sinceritatea și curajul. Cum simțeam de multișor furnicături în palme, interviul cu Fănuș Neagu din „România literară" a fost cît se poate de binevenit. Autorul „celui mai prost film românesc" (!!), intervievat de autorul unui volum de versuri cam la fel clasificabil, discută fără menajamente, deschis, așa cum ne învață documentele de partid, probleme privind creația propriu-zisă, climatul literar, activitatea editorială etc. N-ar avea nici un rost să încercăm în cuprinsul acestei note, o trecere în revistă a ideilor puse în circulație de amintitul interviu; fără îndoială că cititorii le-au „reperat" în și printre rîndurile găzduite de „România literară" Am vrea doar să remarcăm faptul că însemnate cîștiguri practice și teoretice se pot obține atunci cînd specia interviului (compromisă pe jumătate de inși care n-au avut nimic de spus și s-au pitit în spatele citatelor ori pomelnicelor de nume cu Y și W în coadă) este abordată cu intenția fermă de a sluji adevărul. Chiar impulsiv, chiar brutal, (chiar **fotbalist** — zic unii!) Fănuș Neagu are ceva (multe!) de spus. Recitiți pasajele referitoare la gustul literar, la „ingeniozitatea" alcătuitorilor de Planuri editoriale, la cinematografia românească și vă veți convinge încă o dată de faptul că Fănuș Neagu știe să și lupte pentru scrisul său și al altora. Publicînd asemenea interviuri, „România literară" aduce reale servicii scrisului românesc.

P. S. Să nu-l uităm pe cel care a notat răspunsurile: Adrian Păunescu. Ne face impresia că — în sfîrșit! — și-a aflat vocația.

POLICROMIE

Am avut prilejul să vedem grupuri statuare (din bronz) unse cu ulei, păcură ori cine mai știe ce, spre a arăta „onorabil", de parcă bruma verzuie a secolelor ar proba ... neglijență edilitară!

... Statui **vopsite**, însă (da, ați citit bine: **vopsite!**), dacă n-ar fi existat o inițiativă băcăoană în acest sens, n-am fi avut ocazia să admirăm în vecii vecilor!

Unica statuie mai „vîrstnică" din centrul orașului Bacău a fost acoperită cu **vopsea verde**, edilii avînd apoi grijă să coloreze în **galben** ... cureaua ce încinge mijlocul personajului de pe soclu.

Propunem ca celui care a fost cu ideea să i se ridice (din fondul nescriptic) o statuie. Evident, policromă.

VIAȚA STUDENȚEASCĂ

Tot mai clar **Viața studențească** își precizează poziția critică față de fenomenul literar, filozofic actual. Este suficient să amintim poziția obiectivă, **dialectică** a **ideilor** analiză pertinentă a cărților (v. **Expertize**). Revista a devenit nu numai „studențească" ci de interes general. Prezența unor scriitori tineri (Ana Blandiana, M. N. Rusu, Romulus Rusan, N. Stoian s.a.) dovedește o efervescență spirituală ridicată continuă, de semnalat.

La rubrica dialectica ideilor criticul M. N. Rusu analizează, bine informat despre **Călinescu și Hegel**, risipind unele confuzii datorate unor critici de la Cercul din Sibiu care îi contesta lui G. Călinescu orice filozofie, sistem. M. N. Rusu clarifică cu justețe faptele: filozofia lui Hegel este pentru Călinescu, o sursă, un ghid în elaborarea **Istoriei** ... sale. El „intuiește o relație (azi, truism) între gestaltism și hegelianism, văzînd în ultimul ceea ce numim un precursor al structuralismului, iar în primul ceea ce și era o teorie a structurilor, posibil de aplicat în multe domenii ale spiritului". Exact spus **„Istoria Literaturii** este istoria conștiinței estetice de la origini și pînă în prezent. Cu alte cuvinte, Călinescu urmărea geneza și evoluția spiritului estetic în căutarea absolutului său, a identității cu sine însuși".

RĂSTĂLMĂCIRE

Tribuna s-a „specializat" în răstălmăcirea articolelor și nu este număr în care să nu vedem polemici scrise pe un ton de-a dreptul jignitor. Ce să mai spunem de autorul lor care de fiecare dată e un... anonim? Toate aceste „răfuieli" marunte de antipatii declarate sau manifestate în colțuri de revistă, fără semnătură, nu îngrijorează însă pe nimeni. Am vrea să arătăm însă că un articol ca **Solidaritatea literară**, unde multe idei se referă la unii funcționari literari de la unele reviste, este complet răstălmăcit. Este clar că unde apele adevărului ocupă cele mai întinse suprafețe, situația devine de nesuportat și atunci unica șansă de a ieși la mal este răstălmăcirea voită, rea și denigratoare. Adrian Marino este un critic cu o dialectică superioară a ideilor și nu înțelegem de ce „Tribuna" face din ziuă noapte. Să decupăm cîteva texte care nu sînt de loc „ambigue", neclare atunci cînd nu sînt izolate arbitrar: „Adevărul profund și elementar este acesta: fără o conștiință a unității, demnă, întemeiată pe drepturi, datorii, nu poate exista o literatură română. Toate, dar absolut toate principiile și tendințele noastre literare, sînt subordonate acestei realități fundamentale". Și, „Fără a renunța în vreun fel oarecare, la ceea ce se cheamă, destul de nebulos de altfel, „personalitate", nici la preocupările și idealurile artistice proprii, o mai strînsă regrupare în jurul marelor principii se dovedește mai mult decît necesară. Simpla adeziune teoretică nu mai poate fi suficientă. După cum, lipsită de efecte reale, în adîncime, rămîne și solidarizarea mecanică, exterioară, birocratică. Cu adevărat esențială este numai cultivarea ideii, urmată de traducerea în faptă, a unei altfel de cooperări intelectuale, între scriitori care gîndesc efectiv la fel, realizarea unui altfel de climat de colaborare literară, din care să lipsească, pe cît este omenește posibil, toți factorii de disoluție și pulverizare".

Ce este oare confuz aici? Recunoașterea existenței funcționarilor literari care nu apar totuși cu numele? E foarte posibil să fie așa.

N. Irimescu

CONCERTE

Pentru violonista poloneză Wanda Wilkomirska vioara pare a fi devenit o parte din propria-i ființă, mijlocul cel mai firesc de exprimare, deoarece pentru ea procesul de interpretare nu înseamnă detașare obiectivă, ci trăire integrală, confundare totală cu muzica. In aceste condiții, ca auditor, nu mai percepi opera muzicală ca o structură formală, ca un conglomerat de mijloace sonore de expresie, ci ca un fluid vital, captivant prin adevărul pe care-l degajă; nu-ți mai pui nici măcar problema „stilului" care include o oarecare încorsetare academică, un apriorism intelectual cu acțiune inhibatoare asupra emoției autentice care este, prin natura ei, spontană.

Totuși posibilă, detalierea analitică a modului său de a cînta impune, în primul rînd, constatarea unui sunet al viorii de o frumusețe rară, rotund, vibrant, de aceeași bună calitate pe toată întinderea instrumentului, a unei ireproșabile acurateți intonaționale și a unei supleți de arcuș ce permite cele mai subtile și mai imperceptibile variații de intensitate, timbru, expresie. S-ar mai putea vorbi apoi despre eleganța frazării, de un anume fel de a undui linia melodică într-o șerpuire lină, cu relieturi clare și de a insista pe fiecare notă a acesteia, fapt care conferă adîncime tuturor fragmentelor partiturii, virtuozitatea pură fiind cu desăvîrșire exclusă chiar din cadențe.

Este în felul său de a interpreta Concertul pentru vioară în Re major de Beethoven o înțelegere organică a tematicii, a logicii formale și dialecticii interioare a muzicii marelui titan.

Acest concert, atît de mult cîntat, a sunat în execuția Wandei Wilkomirska viu, proaspăt și bogat în sensuri (de la nobletea calmă a primei părți, prin reculegerea de profundă religiozitate a părții a doua, la robustețea suculent-rustică a finalului), avînd savoarea unei prime audiții.

Dirijorul concertului, Ion Baciu, s-a dovedit o dată în plus, în acompanierea solistei, un partener de o ținută artistică impecabilă. Sub bagheta sa, orchestra ieșeană aflată în vizibil proces de evoluție (ca suplețe, omogenizare, disciplină artistică, nivel tehnic), a mai interpretat în cadrul aceluiași concert, simfonia nr. 88 în Sol major de Haydn (o interpretare spirituală, plină de finețe și spumoasă voioșie), precum și „Tema cu variații" de Mircea Basarab.

Scrisă cu incontestabilă știință a compoziției, cu temperament și cu multă fantezie în ritm și orchestrație, lucrarea lui Mircea Basarab, inegală totuși din punct de vedere al conținutului, s-a bucurat de o execuție expresivă în părțile lente, viguroasă și antrenantă în celelalte, într-o vervă demonică ajunsă, în final, la un adevărat paroxism sonor, o execuție menită a reliefa din plin calitățile și a estompa cu ingeniozitate lipsurile.

Liliana Gherman

SĂPTĂMÎNA LITERARĂ

Publicațiile noastre literare, chiar cele săptămînale, ne-au obișnuit de o bucată de vreme cu fragmente de romane. Eugen Barbu, de pildă, continuă, de data aceasta în Romania literară, cu pasaje din fresca sa istorică Princepele. Autorul își propune, după cîte se înțeleg deocamdată, reconstituirea acelor vremuri „de izbeșteș", contemporane cu Aga Balaceanu, care nu au scăpat nici legendelor, raportabile și la alte perioade istorice prin figura de stampă generalizatoare și de aceea nenominativă a Principelui. Culoarea operei pare să se iște din puțină penumbră shakespeareana, puțină cruzime învăluită în discursurile benedictine ale Borgilor, din mister bizantin și din atmosfera cronicărească valahă, astfel ca sugestia și figurația istorică să capete contururi întrețesute de sensuri multiplicate.

Este acesta un mod personal de a tălmăci faptele trecute? Deocamdată, răspunsul nu poate fi formulat cu toată precizia cuvenită, deși cîteva valuri traiane sînt deja trase. In schimb nesiguranța dispare în cazul fragmentului de roman al lui Zaharia Stancu, din Familia. Căci, ca de obicei, lirism și tristețe caracterizează și această nouă operă și chiar nesemnată autorul n-ar fi greu de ghicit. De altfel, trebuie să se observe că Zaharia Stancu își fixează operele la evenimente și biografii distincte, ceea ce asigură o anume conduită vieților oamenilor, de predestinație, ca în marile drame: romanul Descult se rotește în jurul unei răscoale, Rădăcinile sînt amare în jurul mișcărilor proletare, Pădurea nebună în jurul unui fragment din biografia damnatului Darie, Satra, noul roman sau capitol dintr-un nou roman, în jurul unui război mondial, și toate în jurul autorului, mereu prezent în text ori subtext, ca să pună în rotație toate aceste spițe.

Păstrăm deocamdată unele rezerve în privința fragmentului din romanul Fluviul semnat de Constantin Pastor în revista Tomis. Romanul se anunță colorat și vioi, este drept, dar credem că autorul riscă să aducă tipuri și aspecte de viață al căror pitoresc nu mai trezește totuși același interes ca în perioada interbelică. De pildă: „ — Pe cine cauți? / — Bună ziua. Am un bilet pentru domnu' Mișu.../ — Domnu' general Mișu, așa se spune. Dă-mi-l! / — Dumneavoastră sînteți? — îl măguli darnic, studentul". Sau: „S-a trezit la cîțiva pași de bodegă; dinăuntru năpădea în stradă aromă de mititei la grătar și ... Ia? ... Ia ... și mai ce, încă? ... Pește! Precis, pește, asta-i saramură de crap! ... Și tocănță sîrbească! Mmmnhă... și mai încă ce?".

Cît privește proza scurtă, revista din Constanța propune cîteva schițe interesante de George Mihăescu. Este adevărat că privite în ansamblu ele par eterogene ca manieră, autorul oscilînd între modul tradițional, părăsit la noi încă de mult (Mahuna cu nebuni, de pildă, este un peisaj de viață pescărească unde oamenii sînt stăpîniți de superstiții specifice mediului marin imaginat altădată) și procedee mai noi tinzînd să dezvăluie fragilități sufletești prin derularea secvențelor biografice la modul monologat. De aceea credem că vocația autorului aici se află. Căci o schiță ca Dialog sau chiar mai convențională prin caracterul senzațional de carnet juridic, Două săptămîni de dragoste, cuprind notații atrăgătoare la lectură, dovedind talent și bună inspirație.

Mai inegală ni se pare proza din Tribuna. Unele bucăți sînt relevante pentru irealitatea lor de vis și simbol ca Pe platoul dintre păduri (Vasile Rebreanu), Perpetuum (Andrei Barna), chiar Fata, bătrînul și steaua (Virgil Nistor), din păcate prea nevertebrată; altele sînt simple exerciții la masa de lucru. In schimb, cele două povestiri din Amfiteatru sînt de un neconvenționalism surprinzător pentru oricine prețuiește proza de bună ținută. Dacă Mircea Popa își propune alegorismul și echivocul drept componente stilistice constante, cum a făcut în Donc și dacă piesa lui Octavian Stoica este egală cu celelalte din volumul anunțat Pentru eroi era ziua a șaptea (renunțînd și la frazarea faulkneriană), indiscutabil ne aflăm în fața unor talente de viitor.

Ioana Cosmin

MAIORESCU

„În sală își făcea apariția exact în momentul stabilit (...).

Rostea cuvintele „onorat auditoriu" și începea. Vorbea cincizeci și cinci de minute fără să-și împrospăteze memoria cu vreo însemnare, fără să consulte ceasul, fără să-și poată îndulci gîtul uscat cu o înghițitură de apă, și dispărea precum apăruse, înainte de sfîrșitul aplauzelor. Impresia trebuie să fi fost extraordinară...".

CĂLINESCU

„Era mereu ceva atît de neașteptat, uneori de insolit în acest început încît sala fremăta. Vorbitorul Călinescu era, înainte de orice, un actor. El punea stăpînire pe ascultători — printr-o glumă, printr-o ironie, printr-o afirmație șocantă — și-și încerca apoi necontenit puterea pînă la ieșirea în ropotul aplauzelor. (...)

Ascultîndu-l toți deveneau copii, privitori ai unui spectacol extraordinar. Vorbitorul nu părea a fi pregătit discursul deși consulta din cînd în cînd niște foi. El inventa sub ochii noștri, juca teatru, punea în scenă, era actor sau numai mim, era serios, amenințător sau de o exuberanță tinerească (...) Cursul nu era curs: cuvintele se prindeau de orice întîmplare, de orice reacție a unui ascultător izolat, asociațiile răsăreau pe neașteptate în mintea lui Călinescu (...) Discursul era scînteietor. Cine ar fi putut lua note? Pe cîte un student încăpățînat care-și scîrțîia totuși penița pe hîrtie, profesorul îl apostrofa: „lasă, lasă, nu mai scrie! Ascultă! Uite-te în ochii mei și ascultă".

(N. Manolescu: **Permanențe culturale** în „Luceafărul" din 28. VI. 1968).

Mulți studenți nu au perfect clarificate noțiunile de curs, prelegere, conferință. Cauza? Niciodată, nimeni nu a încercat o asemenea diferențiere. Este cursul oare simpla dicare a unor definiții sau a unor adevăruri axiomatice?

Înseamnă prelegerea curs învățat pe de rost de profesor predat (fără dictare)? Este conferința o aprofundare a unei părți dintr-un domeniu anumit al științei?

Necesitatea unui îndrumător al studentului angajat în studiul unei anumite discipline, sub forma unui curs, nu mai trebuie demonstrată. Inexistența unor cursuri tipărite, manuale — în sensul mai elevat al termenului sau existența lor sporadică determină prezența sistemului de curs-dictare ce este departe de a satisface cerințele înțelegerii dinamice, contemporane, a diferitelor științe.

Nu vom încerca aici definirea acestor modalități de transmitere a cunoștințelor. Vom căuta doar să clarificăm ce am dori de la dascălii noștri, pentru eliminarea modului oarecum formal de prezentare a acestor cunoștințe, frecvent încă la unele discipline.

Așadar, pentru ce optăm: curs, conferință sau prelegere? Această întrebare am adresat-o unor studenți de la diferite institute de învățămînt superior din Iași. Răspunsurile lor sînt cuprinse în prezenta pagină.

Gaudeamus

CURS-CONFERINȚĂ-PRELEGERE

FORMA, O CHESTIUNE DE FOND

„Este știut că marea majoritate a studenților, din lipsă de cursuri tipărite, — sau pentru că așa am fost învățați să procedăm — scriu tot ce se spune (dictează) de la catedră" (**N. Vlad** — I.S.E.).

„La filologie se vorbește foarte mult și, ca o urmare directă a acestui fapt, se scrie foarte mult. Majoritatea profesorilor, conferențiarilor, lectorilor (faptele nu diferențiază aceste titluri) vin la catedră cu zece foi și, cu un glas invariabil și impasibil, încep să dicteze, cuvînt cu cuvînt, pînă la pauză, după care reiau psalmodia. Părerea mea o că acesta nu este un curs universitar". (**P. Eug. Gora** — Filologie).

„Trebuie să precizez că la o facultate cu un specific pronun, practic, cum este cea la care studiez eu, accentul cad [illegible] abil, pe materia preluată în timpul orelor [illegible] mult pe cea din studiul individu[illegible]atate, manuale, reviste, românești [illegible]ul — oricît de magistral ar fi predat — nu [illegible] să-ți ofere decît o orientare generală". (**N. Grumberg**, — Stomatologie).

„Nu curs! În primul rînd pentru că expunerea rămîne foarte superficială (timpul!) și în al doilea rînd — de ce n-am spune cuvîntul — e neatractiv: scrii tot timpul și nu reții nimic". (**I. Pop** — Istorie).

„Avem, ca profesori, specialiști eminenți în anumite domenii, care ne-ar putea oferi informații și idei extrem de prețioase în unele chestiuni mai deosebite. Dar obligația lor didactico-profesorală constă în a trece cu o egală preocupare peste toate aspectele chiar și cele care i-au interesat — ca cercetători — mai puțin. Fapt regretabil pentru student". (**I. Gorun** — Medicină).

„Poate greșesc, dar cred că un profesor fără aptitudini (sau măcar intenție) de orator, e doar pe jumătate profesor. Rolul său pedagogic-științific e de a **umple** spiritele și nu foile. Or, filologia are atîta materie care se pretează la o tratare liberă, captivantă, incitantă fără închistare, rutină și tipic încît ...". (**P. Eug. Gora** — Filologie).

CURSURI GIGANT

„Noțiunile de curs, prelegere, conferință, mi se pare, nu sînt chiar atît de antagonice pe cît s-ar crede. Un curs poate fi foarte bine o prelegere, după cum printr-o prelegere s-ar putea acoperi perfect materia unui curs. E mai mult o chestiune de terminologie decît de fond. Înțeleg, desigur, cu ce intenție e pusă întrebarea și voi căuta să răspund ca atare.

Prefer categoric expunerea savantă, competentă, amănunțită a unor anume aspecte, sub formă de — poate nu e cuvîntul cel mai potrivit — discurs, conferință sau prelegere, unor priviri rapide din avion, unor treceri superflue în revistă a întregii materii. Non multa... Decît totul mediocru, mai bine o parte — excelent. Am avut fericitul prilej de a asista la cursuri-prelegeri ale unor profesori ca G. Călinescu sau Al. Dima unde substanța — materia uneori rigidă — devenea fascinantă. De unde se vede că forma e o chestiune de fond". (**P. George** — Filologie).

„Cursul, acest aparent „sine qua non" al vieții noastre studențești face, de ce să n-o recunoaștem deschis, obiectul de discuție întotdeauna la ordinea zilei al cauzelor monotoniei unor ore de predare și nu numai al lor, căci aceste ore, și sînt foarte multe, înseamnă, din păcate, uneori un timp pierdut. Duritatea termenului ar putea surprinde firește doar pe cineva care privește lucrurile așa cum ele se prezintă pe hîrtie. Am avut la școală profesori excelenți și venind la facultate am sperat că voi putea pătrunde în tainele cele mai ascunse ale științei. Spre surprinderea mea, însă, am găsit aceeași metodă liceală, chiar școlărească de tratare a materiei. Firește, aș opta pentru prelegerea inspirată, deoarece cursul este în procesul predării — artă, impunînd deci această exigență". (**Radu O.** — Industrie ușoară).

„Nu vreau să discut calitățile cursurilor predate pînă acum. Totuși, chiar sub această rezervă, optez pentru prelegere. Optez astfel pentru îmbinarea utilului cu plăcutul, fertilizînd astfel gîndirea noastră, în locul umplerii ei cu definiții și cifre aride". (**I. Cîmpan** — Med. veterinară).

„La cursurile de literatură, de exemplu, o prelegere liberă cu completări de moment sau referiri la diverse situații, ar crea o atmosferă mult mai propice înțelegerii și aprofundării unor probleme". (**Nicolae V.** — Filologie).

„Profesorul trebuie să creeze o anumită comunune între el și student, trebuie să suscite interesul acestuia. În caz contrar, adică atunci cînd profesorul rămîne un prizonier al rîndurilor din fața lui, studentul devine un înregistrator mecanic cu creionul. Atmosfera monotonă a dictării nu se poate înlătura, cred, decît printr-un aport oratoric din partea profesorului" (**Rașid Esbol** — Filozofie).

„Unele cadre didactice, neîncrezătoare (și uneori pe drept cuvînt) în capacitatea și dorința de informare a studentului, supraîncarcă cursul cu bibliografie suplimentară, pe care în mod normal studentul poate s-o citească singur. De aici rezultă acele cursuri gigant, din care 75% prezentarea bibliografiei și 25% contribuția proprie a cadrului didactic în cauză". (**Tudor Mioara**, anul II, Filologie).

[illegible]EDIUL: MANUALE

S-au pre[illegible] aici fapte și opinii, au defilat nume și sugestii: [illegible]elegere și nu lecție strict expozitivă; prezentarea [illegible]ărilor personale; profesori dublați de oameni de [illegible]ă și cultură; studenți — nu școlari, argumentare [illegible]eproducere; în amfiteatru prelegere, cursul în bibliot[illegible]

„Problema cursurilor tipărite se impune cu acuitate. Existența lor, precum și predarea unui aparat bibliografic cît mai cuprinzător la seminar, s-ar substitui dictării lecției de la catedră. Aceste cursuri tipărite sau manuale nu trebuie însă să rămînă la suprafața științei sau să fie, cum din păcate se mai întîmplă încă, veșnice. Ele ar trebui să cuprindă doar o prezentare a obiectului, a unei discipline, a metodelor de cercetare expuse conform părerilor personale ale autorului, precum și datele, rezultatele la zi, la care s-a ajuns în momentul respectiv. Acele dezvoltări care în general neagă cursul în sine și care reprezintă ultimele noutăți ale științei, ar putea fi prezentate sub forma unor mici broșuri tipărite anual, în care s-ar putea ține la zi procesul rapid de dezvoltare al cercetărilor. Acest sistem ar da astfel posibilitatea urmăririi și studierii anumitor domenii ale științei în mod sincronic și diacronic, a cercetărilor efectuate de o întreagă pleiadă de oameni de știință, excluzînd limitarea ariei de cercetare la un centru universitar, la o școală științifică sau la un singur profesor cercetător". (**Silviu Adrian** — anul IV — Electronică).

„Sînt de acord să aud la prelegeri numai o parte mai dificilă a materiei cu condiția de a avea la îndemînă cărți pe care să le consult pentru problemele pe care profesorul nu le-a atins. Acestea, însă, nu există sau sînt foarte rare. Am impresia că unele cadre didactice deși au posibilitatea editării unor manuale refuză s-o facă: 1) de teama confruntării cu critica; 2) din grija de a nu înlesni studenților chiulul la orele lor; și 3) datorită dificultăților — chiar și materiale — pe care le implică litografierea sau tipărirea în E.D.P. a unui manual. Lipsește, cointeresarea materială, a profesorului în editarea sau litografierea cursului său" (**George P.** — Filologie).

„Nu se poate spune că ducem lipsă de literatură de specialitate. Desigur, unele cărți au capitole depășite de stadiul actual iar cartea străină ne este uneori greu accesibilă. Nu se poate trata un bolnav cunoscînd doar notițele luate pe băncile amfiteatrului! Este necesar, absolut necesar, un studiu intens sistematizat după tratate și reviste curente. Și, repet, deși există în domeniul nostru destule, atît calitatea cît și numărul sînt, în general, încă nesatisfăcătoare". (**Ion G.**, — Medicină).

CERC VICIOS

„Există un cerc vicios, în ce privește cursul. Lipsind manualul tipărit, la curs ni se dictează. Dictarea este preluată mecanic și nu de puține ori reprodusă în particular, fie în manuscrise, fie dactilografiată. Ceea ce ar trebui să fie un document oficial este numai un exemplar manuscris cu o largă circulație între noi. Cred că sîntem mulți cei care nu putem, din diferite motive, mai mult sau mai puțin plauzibile, să scoatem notițe la cursuri, astfel că sîntem obligați de multe ori să împrumutăm dintr-o „bibliotecă" bine asortată, diferite cursuri-manuscrise pline de lipsuri, greșeli de „tipar" și, ceea ce e mai grav, de erori datorate unor dactilografi nu întotdeauna cunoscători ai materiei respective. Astfel, se aud uneori la examene „perle" spuse cu o nețărmurită convingere. Îmi pare rău că nu am imediat la îndemînă un astfel de exemplar, spre a exemplifica. Este însă suficient, pentru cel care dorește s-o facă, să ia orice fel de caiet de notițe „de circulație" pentru a-și da seama că, de pildă, istoria se schimbă de la om la om, în funcție de modul mai mult sau mai puțin exact de percepere a unei date" (**Victor S.** — Istorie).

„Am avea posibilitatea prelegerilor libere dacă am avea manuale. Aceste manuale prezintă pentru noi, studenții, o adevărată problemă, din trei motive:

1. Materii principale nu se bucură de o anumită fixare pe un curs tipărit sau cel puțin litografiat.

2. Existența unor cursuri litografiate provenite din alte centre universitare ca București, Cluj, Timișoara, și care prezintă puncte de vedere deosebite de cele ale cadrului didactic ieșean cu care dăm examen. Există, de exemplu, un fel de risc prezentînd o părere „clujeană" unui profesor ieșean, fapt motivabil uneori și prin aceea că multe dintre aceste cursuri „străine" sînt destul de vechi — ținînd seama că vin de la o așa mare... distanță!

3. Sînt și cursuri tipărite sub forma unor manuale depășite de actualul stadiu de dezvoltare a științei. M-aș referi la manualele din 1958, 59 sau 62 chiar, care nu au mai fost deloc îmbunătățite, dar de pe care se învață și astăzi cu asiduitate. Și, uneori, acestor cărți le sînt necesare doar adăugiri și nu restructurări. De ce nu sînt reeditate, revăzute și adăugite, aceste manuale, cînd nici altele nu ne sînt puse la îndemînă?" (**Puiu Gheorghe** — Agronomie, anul I).

„Metoda prelegerilor-dictate consider că este astăzi o metodă destinată în viitor să dispară. Metoda dialectică (în sensul antic al cuvîntului), adică a discuției libere, pe care a practicat-o cu multă abilitate Socrate, precum și metoda conferințelor (pregătite sau improvizate) folosită de sofiști a dat roade foarte bune în antichitate. Consider că ar fi bine să perfecționăm aceste metode deoarece ele sînt capabile să stimuleze mai bine gîndirea și imaginația tinerilor. Metoda prelegerilor-dictate îl obligă atît pe profesor cît și pe student, să rămînă la ABC-ul științei, la noțiuni elementare. Cred că studentul trebuie să se deprindă să se pregătească și singur, ceea ce implică o responsabilitate crescută și un efort personal valoros. În mod periodic ar putea să aibă loc discuții comune în care să se clarifice aspectele obscure, să se stabilească relații inedite, să se ofere noi perspective. În afară de aceasta, profesorul ar urma să facă din cînd în cînd expuneri asupra unor probleme mai importante, prezentări de sinteze ale unor cercetări personale. Sînt convins că o asemenea metodă de realizare a învățămîntului superior ar da roade mai bune decît cele care se obțin prin actualul sistem. În prezent, sistemul predării prin cursuri complete, suplinește doar o lipsă:

CURSURI SPECIALE-CĂRȚI DE VALOARE

aceea a manualelor, în numeroase discipline. În momentul în care vom ajunge să avem la dispoziție manuale și tratate în toate domeniile de activitate, metoda prelegerii-dictate va deveni de prisos. Este necesar deci să avem un stoc larg de manuale și tratate de toate dimensiunile începînd de la simple introduceri în materie pînă la tratate de mari dimensiuni, precum și enciclopedii-dicționare. De asemenea, este necesară existența mai multor manuale și tratate din același domeniu. Manualul unic creează impresia că știința s-a stabilit, că a căpătat o formă definitivă și înghețată. Prezența mai multor manuale alcătuite de autori diferiți cu sistematizări diferite dau impresia reală a unei științe vii în continuă prefacere. Avînd la îndemînă acest stoc de manuale și tratate, atît în limba națională cît și în limbi străine, studentul se poate pregăti mai bine, primind desigur și ajutorul personalului didactic auxiliar.

Prezentarea unui curs-complet îl obligă pe profesor să se mențină la nivelul elementar al științei, ceea ce nu este deloc recomandabil. După cîte știu, la Sorbona pregătirea elementară în vederea examenelor cade mai ales în sarcina personalului didactic auxiliar. Profesorii predau însă cursuri speciale în care prezintă rezultatele cercetărilor lor, cursuri din care se nasc mai apoi cărți de valoare".

Prof. dr. Petre Botezatu

Argument prețios care, alături de celelalte, vine în sprijinul ideii — sperăm, clar reliefată — în această pagină.

Atunci cînd examenul este o convorbire, tipărirea cursurilor nu încurajează lipsa la prelegeri. Examenele pregătite în biblioteci și seminarii devin examinări creatoare și contribuții, clarificări și cîștiguri.

Deci, prelegeri care să prilejuiască tipărirea unor cursuri-cărți de prestigiu, și cursuri (manuale) tipărite, care să permită prezentarea unor valoroase prelegeri, stimulatoare ale gîndirii studentului!

Al. Ionescu

TRIBUNA STUDENTULUI

MUZICA ÎN VIAȚA SOCIETĂȚII

Este semnificativ faptul că lucrările Adunării generale a compozitorilor și muzicologilor vor porni de la ideea esențială pentru destinul oricărui act de creație și anume, finalitatea sa socială. Inseamnă că precizarea succeselor obținute de muzicienii noștri în efortul generos de afirmare și dezvoltare a culturii muzicale românești, ca și analiza problemelor actuale ale creației și muzicologiei, nu se vor pierde în controverse de semnificație particulară, ci vor defini cu spirit de răspundere, principii estetice care să situeze și mai mult creația muzicală și cercetarea muzicologică în miezul eforturilor revoluționare de canstruire a României socialiste.

Desigur, ca orice fenomen spiritual, și mișcarea muzicală are specificul ei, manifestîndu-se uneori în forme contradictorii, tinzînd spre o perfecționare extremă sau spre accesibilitatea cea mai largă. In arderea incandescentă a creației, sau în activitatea migăloasă a cercetării și analizei teoretice, esențial rămîne însă sensul și finalitatea actului. A fi folositor, a sluji omului, dar mai ales poporului în mijlocul căruia te-ai născut și a cărui spiritualitate și sensibilitate pentru frumos o reprezinți, a devenit de mult timp o permanență a conștiinței creatorilor din țara noastră. Și tocmai pe această bază morală, de un patriotism militant, s-au putut implini opere de artă de o valoare nepieritoare și o largă rezonanță umană, care se numesc: „Scrisoarea a III-a" sau „Cîntare omului", „Bătălia de la Smîrdan" sau „Poarta infernului", „Balada pentru vioară" sau „Sonata a III-a" în caracter popular romanesc. Această permanență asigură și astăzi în condițiile unei concepții unitare despre lume, progresul și afirmarea tot mai puternică a culturii românești, în ceea ce ne privește, a creației muzicale și muzicologiei. Numai acest raport moral a făcut posibilă dezvoltarea școlii naționale de compoziție prin diversificare stilistică, asigurînd acea „democrație a stilurilor și a modalităților de exprimare" cum definea de curînd un scriitor același proces evident și în mișcarea literară. Nicicînd istoria muzicii românești nu a înregistrat un proces de înnoire a limbajului muzical mai profund și mai radical ca în zilele noastre. Cuceririle sînt impresionante, compozitorii perfecționîndu-și mijloacele de expresie și aducînd, în asamblul culturii europene, o experiență originală, românească.

Este adevărat, preocupările stilistice au împins în contemporaneitate muzica noastră, i-au dat instrumentele cu care să poată sonda adîncurile conștiinței umane, pluridimensionalitatea universului spiritual și emoțional al omului de astăzi. (Pentru noi toți ar fi deosebit de interesant un studiu care să caracterizeze direcțiile stilistice din creația românească, fără pretenția unor delimitări categorice, întrucît, mișcarea muzicală cunoaște în prezent o deosebită mobilitate a modalităților de exprimare). Totodată, însă, nevoia imperioasă de înnoire poartă în sine pericolul unor experiențe gratuite, a dezumanizării muzicii și, în consecință, pericolul ,tragic pentru orice creator, a negării unor tradiții și a legăturilor cu idealurile propriului popor. Din fericire, trăim într-un climat social-politic ce nu poate fi prielnic unor asemenea tendințe și, mai ales, sîntem angrenați cu toții în uriașul efort de realizare a programului măreț și cutezător stabilit de Congresul al IX-lea al P.C.R. De aceea, căutările, în general procesul de îmbogățire și înnoire a limbajului și structurilor muzicale, poartă la noi pecetea unui umanism autenic, este provocat de necesitatea firească a unei mai mari expresivități. Nu spun o noutate amintind că limbajul muzicii nu are concretețea culorilor și a desenului și nici semnificația directă a graiului vorbit. Are însă o calitate în plus: este universal. Poate fi înțeles cu ușurință de auditorii din toate centrele lumii și, din această cauză, elocvența sa emoțională convinge și leagă punți de prietenie între oameni de cele mai diverse convingeri politice și estetice. De aceea compozitorii au obligația patriotică de a folosi graiul muzicii pentru a vorbi oamenilor despre patria și poporul nostru, despre munca noastră eroică, despre idealurile noastre de fericire și pace.

M. Cozmei

ACTORII

„De un singur lucru nu poți convinge pe un artist: că trebuie să se odihnească și să nu joace. Artiștii dramatici au desigur lipsurile lor sufletești (...) dar au o însușire mare: sînt cei mai cinstiți funcționari din cîți am cunoscut vreodată (...). Alți funcționari doresc să se sustragă muncilor celor mai puțin ostenitoare, chiar cînd sînt minunat de bine răsplătiți; dinșii vor să se istovească în toate serile, chiar cînd primesc sume minime...". Observația aceasta o făcea, acum aproape șaizeci de ani, Pompiliu Eliade, profesor și om de litere eminent, sintetizînd experiența dobîndită ca director al Teatrului Național din București. De atunci s-au schimbat multe date ale problemei. Situația materială a slujitorilor scenei este acum incomparabilă, locul actorului în societate este definit în termeni măgulitori. Ceva a rămas totuși la fel. A rămas aceeași pasiune nobilă a profesiei. Cine vrea să-l convingă pe un actor că se poate mulțumi cu o viață mai liniștită, ferită de o prea mare frecvență a emoțiilor scenice, este un rău psiholog.

Pompiliu Eliade, om de mare finețe și tact, obișnuit cu studiul sistematic al temelor literare, a izbutit să-i cunoască și să-i înțeleagă pe actori, apropiindu-se cu un spirit ascuțit de întregul domeniu al organizării teatrelor. Intr-un raport de 120 de pagini adresat ministerului, acest exemplar director de teatru și om de suflet făcea o cercetare amănunțită a condițiilor existenței teatrului românesc, în preajma unor reforme [illegible] nuse de realitățile epocii și [illegible] specificul activității. E ca[illegible] ne întrebăm: oare în ce rafturi uitate și prăfuite zace studiul lui Pompiliu Eliade? Se află acolo, exprimată concis, experiența unui mare om de cultură devotat scenei, se află judecăți și puncte de vedere oricînd instructive.

Că mai există și răi psihologi în însăși incinta încăpătoare a teatrului nostru — nimic surprinzător. Oamenii mai pot greși, se pot amăgi, totul este ca, pînă la urmă, buna credință și priceperea să funcționeze, în ansamblu, prevenind sau corijînd opiniile eronate, izolate.

Dar există și orgolii — prea multe orgolii care au un efect mai nociv încă. Poetul — chiar refuzat de o revistă sau de o editură, continuă să scrie; pictorul își lucrează pînzele, indiferent la opiniile unui „juriu care se poate înșela; instrumentistul, închizîndu-și ochii în timpul exercițiilor sale zilnice, se poate imagina oricînd pe es-

antract

trada solistului, încîntîndu-se de sunetele viorii sau ale pianului. Dar un dirijor? Dar actorul?". De aceea, mă gîndesc în ce mod își poate argumenta cineva, lui însuși, în primul rînd, indiferența față de cerința împlinirii creatoare a unui astfel de artist? E vorba, înainte de orice, de o responsabilitate umană. Dar orgoliile exacerbate nu cunosc o asemenea responsabilitate. Bolnavii de hipertrofia eului nu pot fi decît egoiști. Astfel, cei deschiși exclusiv propriilor preferințe și ispite profesionale uită aproape sistematic de public. Prețioșii și prezumțioșii privesc, de regulă, cu superioară condescendență și cerințele spectatorilor și piesele, mai ales cele noi, persiflează criteriile verificate ale unui repertoriu echilibrat și se folosesc de actori în limitele strîmte ale viziunii lor personale, disprețuindu-le, în fond, aportul. Și totuși cînd ceva nu merge, cînd un spectacol „cade", cînd sălile sînt goale — „vinovații" sînt, bineînțeles, actorii — acarul Păun al insuccesele artistice sau de organizare. Iată, s-a făcut, în ultima vreme, oarecare agitație în jurul „balasturilor" actoricești. Dar mi se pare că această calificare (împotriva căreia, pînă acum a protestat spre cinstea sa și a tagmei criticilor dramatici, numai Radu Popescu), ascunde cea mai nedreaptă jignire adusă unor artiști. Pentru că, ținînd seama de figurile pe care nu le mai vedem de mult pe scenă (și „Contemporanul" a publicat mai de mult o listă revelatoare de actori pe care spectatorii vor să-i reîntîlnească pe afișe) avem de-a face la acest capitol cu artiști și nu numai cu simpli actori. Să amintim de Aura Buzescu, de Costache Antoniu și de atîtea alte figuri proeminente? Dar — se va spune — mai sus am făcut chiar noi distincția între actori și artiști. Bariera e foarte greu de așezat între aceste categorii. Louis Jouvet făcea distincție între **actor** și **comedian**, lăsînd să se înțeleagă că dacă primul este un „domn care nu poate juca decît cu fizicul său", aprecierea maximă merge spre comedianul care știe „să se înalțe prin umilință, prin dragoste, pînă la personajul interpretat" (Wanda Kerien — **Louis Jouvet, notre patron**, p. 30). Este distincția pe care și noi am putea-o face, vorbind de **actori** și de **utilități**. Din păcate, linia de demarcație pretinde, spre a fi trasată, o conștiință adînc pătrunsă de răspunderea ce și-o asumă. Și apoi, teatrul se face nu numai cu vîrfuri, ci și cu **utilități**, în care respectăm **profesia**, conștiinciozitatea, devotamentul de care vorbea și Pompiliu Eliade. Să-mi fie dar îngăduit să mă îndoiesc cel puțin de îndreptățirea termenului **balast** pe care-l consider și jignitor și nedrept.

Că există anumite aglomerări în unele colective teatrale — îndeosebi bucureștene — acestea sînt efectele unor rele organizări. Ele pot fi rezolvate, evitate, prin competență și severitate în selecție, prin consecvență în decizii și, mai ales, prin suprema înțelepciune și pricepere de a satisface nevoia de vis a oricărui artist, nevoia fiecăruia de a se simți o rotiță într-un angrenaj, convins fiind, sau convingîndu-l noi de utilitatea sa. Altfel, în locul poeziei și al frămîntării creatoare, coboară în suflete blazarea care e primul pas spre cel mai ieftin cabotinism.

N. BARBU

Pictură de OLSSON HAGALUND

PERSPECTIVE ALE STAGIUNII

Spre a oferi informații cît mai interesante iubitorilor de teatru, precum și spre a putea evalua elanul și aspirațiile teatrelor la acest început de stagiune, am organizat o anchetă asupra perspectivelor de muncă propuse de cîteva colective. Intrebările, deloc ieșite din comun, s-au referit la:

1. Repertoriul stagiunii teatrale 1968/1969; regizori și scenografi angajați în realizarea lui; eventuala eșalonare a premierelor.

2. Principiile care au decis asupra stabilirii repertoriului în forma respectivă.

3. Activități auxiliare: spectacole experimentale de studio, recitaluri de poezie etc.

Transcriem mai jos răspunsurile primite de la Teatrele din: Arad (secretar lit. E. Roșcovici), *Baia-Mare (director* Mircea Braga), *Brașov (semnătură indescifrabilă), Cluj (Teatrul Maghiar de Stat — secretar lit.* J. Kötö), *Sibiu (director* Nicu Niculescu), *Turda (secretar lit.* T. Cătineanu).

ARAD

1. Vlaicu-Vodă *de Al. Davilla, regia Dan Alecsandrescu, scenografia Sever Frențiu, 10 oct.*; Evantaiul D-nei Windermere *de O. Wilde, regia C. Anatol, scenografia E. Györfiy, 16 oct.*; Travesti *de A. Baranga*; Țara fericirii *de T. Mușatescu*; Richard al III-lea *de W. Shakespeare*; Nunta lu iFigaro *de Beaumarchais,* Martorii se suprimă *de R. Thomas și un spectacol satiric muzical.*

3. *La sala studio:* Iertarea *de I. Băieșu (23 oct. regia Dan Alecsandrescu); intenția de a monta* Neînțelegerea *de A. Camus (regia I. Helmer), un recital de poezie erotică; probabil o dramatizare după* Crimă și pedeapsă *de F. M. Dostoievski.*

In răspunsul secretarului lit. E. Roșcovici se exprimau rezerve în legătură cu obținerea aprobării pentru montarea piesei lui A. Baranga Travesti; *ni s-a mai expediat un foarte frumos și substanțial Caiet al Teatrului de Stat Arad, 1968/69, intitulat* Antract, *care, cu condiția unei apariții periodice, poate constitui un excelent exemplu pentru alte colective*

BAIA—MARE

1. Opinia publică *de A. Baranga, regia M. Popescu, scenografia Tatiana Uleu, 17 oct*; Martorii se suprimă *de R. Thomas, regia M. Popescu, scenografia A. Ivăneanu-Damaschin, 17 nov.*; Petele de soare *de L. Lahola, regia Dan Alecsandrescu, scenograful T. Nițescu, 20 nov.*; Ecaterina Teodoroiu *de N. Tăutu, reluare din stagiunea 1958/59, pentru sărbătorirea Unirii Transilvaniei, regia I. Deloreanu, scenografia T. Ciupe, 1 dec.*; Maria Stuart *de Fr. Schiller, regia I. Deloreanu, scenografia M. Matcaboji și costumele T. Ciupe, 20 ian. 1969*; Discipolul diavolului *de G. B. Shaw*; D-ale carnavalului *de I. L. Caragiale*; titlu nefixat: *piesă românească. Se prevede o suplimentare a repertoriului cu* Zamolxe *de L. Blaga și, eventual (în funcție de completarea colectivului) cu* Dona Juana *de Radu Stanca. Se poartă discuții pentru obținerea colaborării cu regizorii: Miron Niculescu (București) și Sorana Coroamă (Iași). Pentru* Maria Stuart *s-a obținut colaborarea actorilor: Dorina Stanca (Cluj) și Septimiu Sever (București).*

2. *S-a optat, avînd în vedere situația dificilă și nesatisfăcătoare din stagiunile trecute, pentru un repertoriu echilibrat, neșocant, onest — care să fie, concomitent, de calitate, spre a realiza un autentic act de cultură, respectînd posibilitățile actuale ale colectivului.*

3. *Spectacole la studio: un spectacol compus; o piesă occidentală, probabil* Requiem pentru o călugăriță *de A. Camus (după W. Faulkner); spectacol-coctail cu* Cameristele *de J. Genet; două recitaluri de poezie.*

BRAȘOV

1. Travesti *de A. Baranga,* Stejarul *de Emil Poenaru,* Trandafirii roșii *de Z. Bîrsan,* La o piatră de hotar *de I. Sîrbu.* Soldatul Swejk *după Hasek,* Dragonul *de E. Schwartz,* Don Carlos *de Fr. Schiller,* Regele *de Flers și Caillavet,* Lovitura *de Sergiu Fărcășan (regia I. Maximilian, scenografia Cristina Urdea),* Micul infern *de M. Ștefănescu,* Motiv de divorț *de N. Constantinescu,* Orașul nostru *de Th. Wilder,* Sfîrșit de partidă *de S. Beckett,* O zi de odihnă *de V. Kataev,* Requiem pentru o călugăriță *de A. Camus.*

Ni se specifică faptul că unele piese românești din acest repertoriu corespund sarcinilor legate de a 25-a aniversare a Eliberării și de semicentenarul Unirii Transilvaniei.

2. *„Facem un teatru pus nemijlocit în slujba marilor ideaturi socialiste, și un asemenea teatru nu se poate adresa unei capele restrînse de „inițiați", ci publicului mare, care e comanditarul nostru material și moral. Vrem să facem un teatru profund ancorat în actualitate, înțelegînd prin acest termen nu racordarea mecanică de o contemporaneitate conjuncturală, și deci foarte efemeră, ci o trăire dinăuntru a prezentului cu toate lecțiile pe care ni le-a dat trecutul și cu ochii mereu ațintiți înspre viitor" (citat, în răspunsul la ancheta noastră, după articolul* Retrospectivă-perspectivă *de Sică Alexandrescu,* Astra, *iulie 1968).*

3. *Matinee literare (primele două: Eminescu și Marin Sorescu), spectacole urmate de discuții: spectacole în Bastionul țesătorilor în lunile de vară.*

CLUJ

(Teatrul Maghiar de Stat)

1. Inainte de bacalaureat *de A. Lacour, regia P. Bereczky, scenografia Cs. Erdös Tibor, costume F. Halay Hajnal — 23 oct*; Favoritul *de G. Illyes, regia Szabo J., scenografia Köpeczi B. Istvan (RPU), costume E. Bîrsan — 15 nov.*; Iertarea *de I. Băieșu, regia P. Bereczky, scenografia L. Toth, 18 dec.*; Cine se teme de Virginia Woolf *de E. Albee, regia O. Rappaport — 15 ian. 1969*; Pygmalion și Galateea *de G. Paskandi, regia O. Rappaport — februarie*; Diavolul și bunul Dumnezeu *de J. P. Sartre, regia O. Rappaport, aprilie*; Căsătoria lui John Tanner *de G. B. Shaw, regia J. Szabo — martie*; Prietenul meu Harvey *de Mary Chase, regia P. Bereczky — mai.*

2. *S-a căutat mai ales posibilitatea de a exprima, prin tensiunea intelectuală și sentimentală a unui repertoriu precumpănitor modern, dialectica vieții contemporane, de a răspunde sarcinii de educare a publicului modern în spiritul responsabilității sociale a individului; un asemenea repertoriu va contribui și la îmbogățirea mijloacelor scenice, la adoptarea unui joc dinamic, spre a scoate în evidență conținutul intelectual al operei prezentate.*

3. *Pe scena de studio: un spectacol compus:* Dactilografii *de M. Shisgal,* Belvedere *de A. Nicolaj și* Strip-tease *de S. Mrozek (ultimele două—premiere pe țară) — 30 sept. ;un*

crochiu

PABLO

Expoziția de grafică Picasso. Palatul Republicii, octombrie 1968.

Picasso rămîne artistul care s-a străduit din răsputeri să definească rolul de a fi al artistului modern. Și as a, cu propria lui viață. In cîteva cuvinte a răsturnat tot ce era ieri: iau ce-mi trebuie de unde găsesc, exceptînd propriile mele opere. Va să zică, nu e de ajuns că îți clădești opera pe o schelărie eteroclită, dar mai și rîzi — rîsul faunului — de toată ambiția veche, care îl așeza pe artist în mijlocul universului său și-l învăța să se autodevoreze. La naiba, deci, cu tot crezul ăsta îngîmfat, care face din artist buricul pămîntului. Artistul secolului XX este un artizan sîrguincios. (dar un mare artizan), care se confundă cu timpul său, adică cu nevoia de a fi exneditiv, practic, sincer pînă la imoertinență, inteligent, norocos, visător, savant, aparent ignorant, de a fi folositor și poetului și arhitectului și comerciantului și chiar sie.

★

Dacă ar fi să-l judecăm pe Picasso după acest spirit practic. (iau ce-mi trebuie de unde găsesc), l-am pune în boxa pastișorilor și l-am condamna cum numai istoria artelor o poate face. Acuzatul însă e un delincvent genial și de aceea a devenit răsfățatul secolului. Cine are astăzi inimă să-l condamne pe Picasso pentru că a revizuit toate momentele artei mondiale? Sau, ma bine zis, ce rost (pentru artist sau pentru arta contemporană) ar mai avea invectiva împotriva lui Picasso?

Iată-l luînd din Cranach: Venus și Amor. Privește cu uimire litografia și te întrebi pînă unde e Cranach și de unde e Picasso. Răspunsul vine greu, pentru că în toată treaba asta și-a băgat coada faunul de Pablo. Venus, cu fața bucalată, cu mîna încercînd pervers acoperirea locului frunzei de vie, seamănă leit cu femeile pictate de vechiul german; copilul la fel; dar pînă să prinzi ce este Cranach în toată structura aceasta, te-a și furat linia desenului pleassian, cu învolburările ei neașteptate, cu sincopele ei nervoase, cu grația și cu îndrăznelile ei. Formidabilă e cuplarea celor două imaginații.

★

Alături de vechi tragoedii! Capre și iezi misterioși, saltimbanci făpturi drăcești și îngerești, ianuși înșelători: peste toate acestea țopăie, cîntă și cîntă mereu pani ochioși, îndemnînd la jocuri și la ghidușii. Dar iată undeva, pe un tăpșan verde, stînd deoparte și nu prea, cu pensoanele în mînă, sau fără ele, se află și Pablo. Pablo pictorul. Să-i alăturăm și pe ei alaiului drăcesc?

Lucrări de bătrînețe. Atelierul pictorului e vizitat tot mai des de făpturi vechi, cu care altădată intrase în marea aventură: arlechini și dansatoare, milogi și prințișori palizi, babe îmbrobodite în negru spaniol și fete de circ. Pe toți, Pablo bărbosul îi invită să-și ocupe locurile știute, iar el, panul obosit, gata de lucru, cu pensoanele în mînă, rămîne ușor speriat de privirile tuturor — puzderie — care-l scormonesc pînă dincolo de bătrînețe, pînă în anii tineri, cu curiozitatea devoratoare a omului de lume.

Vai, ce sarabandă nebunească! Asta a fost secolul meu?, se întreabă Pablo.

★

Secolul lui Pablo! Parcurgi galeria și te convingi mereu: iată o lume, iată o lume. De la cerul oamenilor, pînă la pămîntul oamenilor, totul a fost cercetat, desfăcut, refăcut, distrus, ordonat. Și toate acestea le-a făcut un singur om, Pablo, copilul care în seara de 25 octombrie 1881, la Malaga, părea să se fi născut mort.

Iau ce-mi trebuie de unde găsesc... Să-l credem pe zeflemistul Pablo? Nu vedeți aici o lume trecută cu sfințenie într-un om? Și-apoi vorbele lui: Totul este în noi, opera noastră este un fel de jurnal.

Val Gheorghiu

TEATRUL NAȚIONAL „VASILE ALECSANDRI"

„BARBĂ COT" de Ion Iliescu

Apariția piesei „Barbă-Cot" în repertoriul Naționalului ieșean este de-a dreptul surprinzătoare. Nume puțin cunoscut în dramaturgie, Ion Iliescu este autorul unei feerii care, în stagiunea 1947—1948 a fost montată pe aceeași scenă. Reluată, deoarece, după cîte se pare, nu numai că spectocolul se joacă în aproximativ aceleași decoruri — refăcute și completate — dar și modalitatea scenică de tratare a textului ține mai mult de o reconstituire, decît de o regîndire, într-o viziune nouă, modernă, a spectacolului. Nu vrem să anulăm prin aceasta paternitatea cuplului regizoral Ion Lascăr—George Macovei, ci să explicăm și să ne explicăm aerul de desuetudine pe care reprezentația cu „Barbă-Cot" îl respiră în mai toate compartimentele sale, inclusiv — cu unele excepții — în acela al interpretării. Nu e mai puțin adevărat că în urmă cu douăzeci de ani spectacolul s-a bucurat de succes și că, în mod aproape paradoxal, se mai bucură și azi, deși, între timp, atît teatrul cît și publicul au evoluat, am zice, substanțial. E drept, basme și feerii au fost mai puțin prezente pe afișul Naționalului, de unde și generozitatea publicului spectator față de o feerie care, în configurația modernizată a repertoriului, capătă funcția unui divertisment destul de facil.

De altfel, atît autorul cît și regizorii, cunoscuți actori ai Teatrului Național „Vasile Alecsandri" — au avut în vedere, în primul rînd, tocmai captarea „bunăvoinței" publicului. Iată de ce autorul s-a preocupat mai puțin de originalitatea subiectului și mai mult de teatralizarea lui, de supunerea textului la rigorile, exigențele și dificultățile unei scene. E vorba de tot atîtea modeste dar utile calități care vădesc un om de teatru înclinat spre o elaborare artistică fără strălucire dar și fără nepermise disproporții sau exagerate neglijențe. Iată de ce, apoi, regizorii au mizat atît de mult pe petele de culoare ale interpretării, îngroșînd uneori pînă la refuz șarja în cazul personajelor negative și dînd lirismului o notă de ușor comestibilă dulcegărie. Intre corectitudinea literaturizantă a textului și supralicitata spectaculozitate a interpretării actoricești se situează reprezentația care, în ansamblul ei, își atinge exact scopul pe care și l-a propus. Devine ea prin aceasta fapt de artă capabil să reprezinte o scenă de reputația Naționalului ieșean? S-ar putea răspunde că montarea piesei n-a avut această menire, că spectacolul se bucură de derogări în baza faptului că s-a realizat cu cheltuieli minime și se adresează celui mai puțin pretențios spectator — copilul. Sînt însă acestea argumente care să facă inoperante curentele rigori estetice? Bineînțeles, nu.

I-am reproșa, deci, textului că, neavînd nici savoarea basmului popular și nici subtilitățile poetice ale basmului cult, s-a limitat la parcurgerea onestă (nu fără diletantisme prozodice) a unei narațiuni gîndită oarecum domestic, cu puține momente de vervă, cu și mai puține momente de autentică surpriză, cu un destul de prudent și cuminte zbor al imaginației. A rezultat o destul de vagă individualizare a personajelor, resimțindu-se conturul livresc al acestora.

I-am reproșa spectacolului tendința unilaterală către umor și neglijarea atmosferei de feerie propriu-zisă, care se realizează rar și fără forță (venirea piticilor, scara cu pretendenții împietriți etc.). Antrenul reprezentației este asigurat excesiv de ciondănelile dintre cei doi sfetnici, de replici ale împăratului, în genul „Bătătura!" la care sfetnicii răspund „Ura, ura" și, mai cu justificare, în finalul, bine ritmat.

I-am reproșa scenografiei (Doris Jurgea și ing. Ilie Georgiu) lipsa unei necesare unități de stil, după primul tablou, de o manieră depășită, urmînd al doilea — conceput mai modern, apoi al treilea de o manieră intermediară ș.a.m.d.

Dar toate aceste reproșuri vizează însăși structura spectacolului. Vizează, eventual, un alt spectacol care să răspundă pe un alt plan și la un alt nivel de înțelegere a exigențelor scenice contemporane, interesului spectatorilor pentru feerie. Și n-am fi sinceri dacă, preferînd acest „alt spectacol", n-am recunoaște eficiența la public a tuturor factorilor mai sus enumerați, toți adresîndu-se unor zone mai superficiale, dar prompte în reacții, ale sensibilității umane. Spectacolul cîștigă, în același timp, prin interpretarea, în rolul lui Barbă-Cot, a lui Puiu Vasiliu, unul din puținii actori din distribuția spectacolului care s-au acomodat cu succes și deplin spiritului unei feerii. Personajul său este hîtru și sfătos ,poznaș și duios aruncînd trainice punți între scenă și sală, conferind, totodată ,un aer de noblețe și poezie povestirii. Realizînd un împărat bonom, Ion Lascăr îl definește mai elocvent în partea a doua a spectacolului, în prima depunînd — alături de George Macovei (Buștean) și Valeriu Burlacu (Tufă), un exagerat zel în delectarea spectatorilor cu comicării de circumstanță. Recitalul de comedie bufă — al acestora din urmă — mizează exagerat, din păcate, pe efecte exterioare. Distonînd evident ca manieră de interpretare, Lidia Nicolau (Ghiocea) și Cornelia Hîncu (Viorea) nu depășesc aspectul domestic al povestirii, prima patetizînd (cam crispat), a doua jucînd mai reținut, dar fără suficientă căldură. Virgil Raiciu (Mărgărit) e mai spontan și mai personal în scenele în care personajul, devenind invizibil pentru sfetnici, le joacă acestora feste pline de haz.

Marcînd o evidentă inadvertență în evoluția teatrului ieșean, „Barbă-Cot" reactualizează un succes destul de vechi pentru a mai putea ilustra o veritabilă ambiție a unei actuale stagiuni.

Sergiu Teodorovici

unitatea artă-literatură

(Urmare din pag. 1)

Specificul este o noțiune care se constituie într-un proces de comparație. Numai comițînd o elementară eroare de logică el se poate defini făcîndu-se abstracție de genul proxim, care e aspectul universal al culturii într-un anume moment sau într-un lung șir de etape ale istoriei sale. Literatura sau arta unei țări nu pot fi caracterizate fără a fi judecate în permanență într-un context mult mai larg căruia îi aparțin și pe care îl influențează într-o anume măsură. Comparatismul nu se reduce la o juxtapunere a unor elemente, la stabilirea unor filiații; în măsura în care cercetările comparatiste se transformă în simple bibliografii, oricît de cuprinzătoare ar fi ele, se poate vorbi — pe bună dreptate — despre o „criză" a comparatismului. Dar cu atît mai anacronică apare discutarea literaturii într-o înșiruire de micromonografii de scriitori aparținînd culturii unei țări. Neglijarea relațiilor cu universalul duce la sărăcirea gravă a unei imagini prin excelență dinamică.

La rîndul ei, discutarea separată a faptului de artă și a celui de literatură conduce, în peisajul spiritual al epocii moderne (dar, firește, și în cel al vremurilor mai vechi) la amputarea acelor legături vii prin care circulă, dintr-un teritoriu în altul al artei, ideile și simțămintele. Eposul medieval, de exemplu, își descoperă inedite valori umaniste nu numai în raport cu influențele culturii greco-romane (și studiul lui Gilbert Highet, *Tradiția clasică*, e revelator în această privință), ci și cu trăsăturile de bază ale romanului sau ale goticului. Fauna, întreaga iconografie a statuarului medieval au trecut în epica și în literatura alegorică a vremii, fapt pe care o cercetare fundamentală cum a fost aceea întreprinsă de Henri Focillon o sugerează pe deplin.

Mi se pare, deci, firesc ca, pornind de la datele puse la îndemînă de comparatism și de iconologie, să se încerce realizarea unei sinteze noi, corespunzînd întru totul sintezei însăși, pe care o reprezintă creația de artă. Literatura și arta **națională și universală nu acționează ca niște valori separate, chiar dacă ele se pot lesne explica printr-o interacțiune reciprocă, profundă și durabilă. Ele se prezintă, de fapt, ca un proces unic și separarea lor, necesară într-un anume moment al cercetării, poate diforma, în cele din urmă, o dialectică foarte complexă (la care, firește, participă și alte domenii ale culturii).**

Studiate din perspectiva *stilului* dominant al unei epoci, al răsunetului receptat din stilurile altei vremi, arta și literatura reconstituie, astfel, unitatea lor reală, estetica lor comună. Indiferent cum numim această disciplină de relație (poate că, deocamdată, *Istoria stilurilor* i-ar exprima sensul și metoda) ea își poate dovedi eficiența în explicarea unui fenomen amplu și divers.

recital de poezie maghiară contemporană — noiembrie; un recital Ady Endre, cu prilejul aniversării semicentenarului morții sale — ianuarie; un spectacol compus din piese autohtone într-un act (încă nefixate), pentru încurajarea dramaturgiei originale.

SIBIU

Secția română

1. Croitorii cei mari din Valahia *de Al. Popescu, regia Dan Nasta — 3 oct.;* Ofițerul recrutor *de G. Farquhar, regia Călin Florian — 5 nov.;* Alizuna *de T. I. Demetrian, regia Dan Nasta; spectacol compus:* Avram Iancu *de L. Blaga (fragmente) și* Urme pe zăpadă *de P. Everac — pentru semicentenarul Unirii;* Prețul *de A. Miller,* Purecele din ureche *de G. Feydeau; un spectacol în aer liber, piesa urmînd să fie fixată în funcție de locul de joc: cadru natural sau istoric.*

2. Avînd în vedere situația deficitară din stagiunile trecute, repertoriul se axează mai ales pe problema recîștigării spectatorilor și a cuceririi unui public nou. O atenție specială se acordă pieselor pentru tineret și copii.

3. Pe scena de studio (oferită de „Astra") se vor monta: spectacolul compus din piesa lui L. Blaga și cea a lui P. Everac; recitaluri de poezie (de ex. un recital Radu Stanca, la aniversarea a 20 de ani de la întemeierea teatrului).

Secția germană

1. Domnișoara Iulia *de A. Strindberg, regia Călin Florian, 25 sept.;* După sezon *de H. Asmodi;* Nu sînt turnul Eiffel *de E. Oproiu;* Arcul lui Ulisse *de G. Hauptmann;* Donna Juana *sau* Secera de aur *de Radu Stanca;* Regele broaștelor *de B. Schuller (după Frații Grimm).*

3. Recitaluri de poezie — în pregătire, un recital de poezie umoristică, de la W. Busch la E. Kästner.

Avînd în vedere deplasările numeroase ale ambelor secții în localitățile rurale, direcțiunea își propune montarea unor spectacole speciale pentru aceste deplasări, în raport cu condițiile tehnice care stau la dispoziție în aceste localități (titluri încă nefixate).

TURDA

1. Turda *de O. Dessila (partea a treia a trilogiei* Mihai Viteazul*), regia Ion Dan, scenografia V. Jurje — 15 oct;* Menajeria de sticlă *de T. Williams, regia R. Iorgu, scenografia M. Nemeș, 20 oct;* Pasărea albastră *de Maeterlinck sau* Jupiter se amuză *de A. J. Cronin;* Cocoșul cu două creste *de Gh. Vlad, regia și scenografia Const. Leoveanu;* Iepurii *de C. Axente și P. Neagu, regia coautorului P. Neagu;* Șantaj *de Șt. Berciu, regia Const. Leoveanu;* Comedie pe întuneric *de P. Schaffer, regia R. Iorgu;* Praful *de V. Nistor, regia Ion Dan, scenografia V. Jurje;* Aventura posibilă *de Gh. Scripcă. (De fapt, numai primele trei piese au fost aprobate de C.S.C.A., restul sînt în fază de propunere și dezbateri).*

2. Condițiile complexe de activitate a teatrului, cele mai multe cu un caracter limitativ exasperant (planul financiar, dezechilibrul între numărul actorilor și actrițelor, obligativitatea și condițiile deplasărilor în localitățile învecinate, necesitatea de a răspunde gusturilor unui public eterogen), împing, fatal, pe planul secund criteriul exigenței artistice, precum și aspirația, oricît de modestă, spre un profil propriu.

★

Fără a ne permite să anticipăm aprecieri categorice (avem din plin experiența repertoriilor, fixate doar prin rutină administrativă, care se modifică, surprinzător, pe parcurs și, de obicei, în sensul minimei rezistențe!) ni se impun, deocamdată, cîteva comentarii la materialul ce ne-a fost pus la dispoziție:

— dacă, în ansamblu, dramaturgia universală clasică și occidentală contemporană au reprezentanți remarcabili în aceste repertorii, există, pare-se, o sfîntă rezervă față de dramaturgia originală, clasică și contemporană. Nu vom mai înșira nume de autori, ca propuneri, dar subliniem că un singur Caragiale, un singur Davilla, un singur Z. Birsan, T. Mușatescu, M. Ștefănescu, precum și apariția sub semnul incertitudinii sau al fragmentării a lui Lucian Blaga sau Radu Stanca — au calitatea florilor pretimpurii despre care se spune că nu aduc primăvara. Nu vom înțelege niciodată cum de se „uită" cu consecvență că teatrul românesc nu se poate fundamenta decît pe un repertoriu național, selectat din valorile majore ale dramaturgiei noastre! Sîntem aproape obligați să conchidem că teatrele fac tot ce le stă în putință spre a crea aparența falsă a inexistenței acestor valori și ne gîndim cu sinceră compătimire la eforturile inutile pe care istoria literaturii le depune spre a restabili adevărul; ce eficiență pot avea aceste eforturi față de priza directă la public pe care o are teatrul, artă ce-și propune, în chip definitoriu, să educe acest public?!

— criteriile cele mai judicioase de selecție sînt afirmate în această stagiune de Baia—Mare, Teatrul Maghiar din Cluj — și, probabil, în subsidiar, de Arad (dacă încercăm să deducem acest lucru din repertoriul, în ansamblu, destul de interesant pe care-l prezintă). Oricum, sînt cele trei repertorii care ne par cele mai echilibrate, gîndite în funcție de rosturile fundamentale ale unui teatru, ca instituție de artă *care se străduiește să înfăptuiască* acte de cultură. *Să mai observăm că, cel puțin ca proiect, tot aceste trei teatre sînt preocupate serios de activitatea scenei de studio, fie sub forma încercării unor experimente moderne, fie sub aceea a diversificării activității „scenei-mamă".*

Dacă Turda este „copilul" cel mai vitregit în privința posibilităților de realizare (și, mai întîi, de acceptare) a repertoriului, ne-a umplut de încîntare optimismul robust cu care Brașovul își propune să prezinte, nici mai mult, nici mai puțin, 15 premiere în decursul acestei stagiuni, chiar dacă, în privința calității și armonizării, acest proiect lasă foarte mult de dorit!... (dacă unele piese sînt simple reluări, observația noastră devine inocentă, deoarece nici o mențiune în acest sens nu ne-a fost comunicată!). Amorf și neinteresant este repertoriul secției române de la Sibiu, deși imediat alături i se oferă exemplul unei concepții mult mai acceptabile, la secția germană (lăsăm la dispoziția cititorilor comparația, fie și numai în privința dramaturgilor incluși în proiectele acestei stagiuni). Ne permitem să înlocuim orice alt comentariu, posibil și, poate, necesar, cu amintirea nostalgică a stagiunilor consumate de acest teatru în timpul cînd regretatul Radu Stanca era primul său regizor, ceea ce exprimă și dezolarea noastră sinceră față de împrejurarea că semnificațiile eforturilor sale s-au pulverizat complet în conștiința colectivului pe care l-a format și din care făcuse, la un moment dat, cel mai stimat colectiv teatral din Transilvania.

— planurile, fie cît de aproximative, de eșalonare a premierelor, colaborările obținute și stabilite cu regizorii și scenografii care vor traduce repertoriul în actul scenic, demonstrează, la primele două teatre amintite, grija deosebită a factorilor conducători pentru buna desfășurare a programului artistic din această stagiune, ca un corolar firesc al muncii de alcătuire a cuprinsului repertoriilor; ce să mai spunem, iarăși, de Brașov, care ne anunță, în acest sens, la data de 10 oct., doar că Lovitura *de S. Fărcășan a „intrat în repetiții" — și atît?!*

— în fine, numeroasele colaborări cu regizori sau scenografi din alte teatre, dacă se justifică, aparent, prin valoarea schimbului de experiență, mărturisesc, în fond, o situație deficitară, agravată încă de caracterul restrîns și lacunar al compoziției trupelor de actori. In asemenea condiții, speranțele se pot întemeia doar pe devotamentul și conștiința profesională a tuturor celor chemați să depună eforturi cel puțin duble. Este singura soluție, din păcate, care trebuie resimțită ca un crez grav și fecund, la această nouă ridicare de cortină, în vederea înfrîngerii sau măcar a atenuării celorlalte dificultăți.

Monica Lazăr

LA BISTRIȚA (II)

fragment din romanul „PRINCEPELE"

de Eugen Barbu

(Urmare din nr. trecut)

Monarhul pipăi cu o curiozitate lacomă vechile covoare de catifea cu minunate desene, în care intrase uzura timpului, rozînd și destrămînd, înfățișînd uriași pomi, cu flori de fir neted și fir încrețit, cu bordură de atlas roșu, pe care erau cusute litere slavone încinse. Mai erau acolo și odăjii bellica, cu desene țesute în mătăsărie de canabesum, gros cu urzeala de cînepă și cu bătătura de mătase.

Sanctuarul bisericesc părea plin de minuni. Inima astrologului Ioan tremura de frică. Principele se opri în fața manuscriptului de la Hilindar, cu un text neciteț, așezat pe o veche hîrtie de bumbac, **charta bombacina**, pipăi cu degete pricepute ferecăturile evanghelice și studie împletiturile gracioase ale inscripțiilor paleografiei slavone. Tetraevangheliile îl fascinau cu luxul lor îmbielșugat.

— Îți place, învățate Ioane? întreba din cînd în cînd monarhul ca să-și ascundă plăcerea invidioasă.

— Îmi place, Doamne, au lucrat smeriții părinți, spre cinstea neamului nostru și-a lui neuitare...

Privirea Principelui se întunecă o clipă, pentru că ghicea sensul ascuns din vorbele bătrînului și iar ghicea că ceva strein, rece, dușmănos i se împotrivește. Carminul, verdele, literele unciale, frontispiciile și figurile eliptice ale textelor, simetrica împestrițare de culori vii, palmetele și aplustrele, acantele și jocurile de pensule, rățelele transparente de aur, inițialele de civit, paserile fantastice, plantele desfoliate îi produceau o plăcere dureroasă. Luxul acestei caligrafii îi vorbea de un rafinament pe care nu-l bănuise și pe care voia să-l tăgăduiască, dar puteai s-o faci?

— Cum s-au numit aceste mîini? întrebă Principele și-l privi pe astrolog ca și cînd atunci l-ar fi văzut pentru prima oară, cu o depărtare parcă a cuprinderii vizuale.

— Erau din școala de la Vizant, de după 1100, înluminatorii, rubricatorii, miniaturiștii și pictorii se numeau Panteleon, Simeon, Minas, Micros și Nestor... Numele ale lor nostri sînt obișnuite, Marin, Petru, Tudor, Pîrvu Mutu... Unii urmasi mai trăiesc, dacă vrea, Măria Ta, îi aduc să scrie cu degetele lor boante...

— Sînt bizari, au un stil hieratic ce ține de orient, adecă ceva ce ne scapă nouă celor ce nu-i știm. Dau dintr-o lume moartă un lucru viu, sînt naivi și grațioși, aspri și schematici, dar fac minuni, ornamentele lor par ale unor copii, dar a unor copii ce au trecut mai întîi prin Rai. Săpătura e maleabilă, ulte acest sidef galbin, încrustat, și ridică un semn de carte ușor ca o peană, ce delicatețe! Numai la India se umblă atît de spontan cu dăltița.

Lacom pipăia acum rățelele de argint aurit și zalele unei ferecături evanghelice, scobită în zarfuri și cu lănțuguri de sîrmă. Parcă era orb, niciodată învățatul Ioan nu văzuse o plăcere atît de mare pe chipul vreunui om. Starețul Nicodim aduse de prin lăzi, încîntat de fericirea Principelui ceasloavele învelite în catifea și cîteva inele vechi de argint scoase din vechile cosciuge ale repauzaților întru Domnul la această mănăstire, pe urmă îi arătă argintăriile Bistriței, potirele lui Jupan Barbu, cupele și tavele încinse cu cununi de flori, lucrate de meșteri suabi.

Principele îl opri:

— Ajunge, sfințite om. Du-mă afară! Plăcerea mă va face să fur și asta nu s-au pomenit nicăieri în lume.

Astrologul răsuflă ușurat. De la astfel de domni te poți aștepta la orice. In pridvorul bisericii și în curte se adunase lume. Vedeau de aici de sus, o grămadă în cămăși rupte, țărani de bună seamă și robi țigani ai mînăstirii care priveau la coborîșul lor de pe stînci.

— Ce-i cu acea mulțime? întrebă înaltul oaspe.

— Cine știe, Mărite Doamne, spuse neliniștit starețul.

Ioan ghici mai devreme cu o clipă ce se întîmplase. Pe cap țăranii purtau rogojini ce iute le aprinseră cînd Principele se apropie. El nu cunoștea acest semn sălbatic de solicitare și se sperie:

— Dau foc mînăstirii!

— Nu, au venit cu jalobe...

Se făcu un moment uriaș de tăcere, cînd le auziră respirațiile grele de jos. Principele coborî și-i privi. Era o mulțime fără față, indistinctă, semănînd.

— Ce vor? întrebă Domnitorul nevoind să-i privească, cum stăteau desculți în noroi, cu obraze găunoase și ochi sălbăticiți de foame.

— Dreptate, Măria Ta.

— Am oameni pentru asta, de ce este nevoie să-i văz?

— Nu mai pot răbda. Trebuie să-i asculți.

Principele se opri lîngă sfîntul paraclis, ferindu-se secret de atingerea vreunuia mai apropiat. Nu-i vedea, știa numai că are în față o mulțime ce se numea popor, adică oamenii pe care el îi cîrmuia de mai mulți ani, dar asta i se părea ceva cu totul abstract, un lucru acum înțeles, adică o grămădire de oameni ce murmurau și ședeau cu rogojini aprinse pe cap, lăsînd să-și ardă părul și abia pe urmă svîrlind în iarbă bucățile uscate de papură făcute cenușă.

— Ia-le hîrtiile! îi șopti Ioan.

— Nu pot, zise Principele încet, ia-le tu, nu vreau să le ating.

Astrologul strînse cîteva jalbe cu o grabă care îi potoli pe cei din fața lor. Starețul era înfricoșat de mînia ce avea să urmeze a înaltei persoane și căuta cu privirile pe schivnicii săi ce nu vegheaseră ca să-l ferească de o astfel de încurcătură.

— Citește! porunci monarhul.

Ioan desfăcu hîrtia acoperită cu litere mari, întinse de umezeală:

Prea Inălțate Doamne,

Jăluim Inălțimii Tale pentru mare păgubire și supărare ce pricinuiește mînăstirea Bistrița satelor noastre din jur, că din vremi în vremi, cu obrăznicie și puteri cuprinzînd fînațurile noastre de mai la vale, ce avem, atît păscutul vitelor cît și făcutul fînului ce fac piste a lor trebuință a călugărilor, ei țin negustorie și noi am rămas din aceste price cu puține vite ce nu avem unde a le pășuna, dar de fînețe este lipsă și de-a pururea noi trebue să silim a cumpăra fîn...

— Așa este? întrebă Principele mîniat pe staret.

— Să vedeți, Doamne, noi, aice ne-am străduit...

— Citește mai departe, porunci Domnul.

Deosebit acei călugări, nice cele 12 dzile ale boerescului nu vor a mai crede că le lucrăm preste an și le întind și le măsoară altfeliu ce noi nu mai putem răbda. Asa că ei dacă țin turme de vite și fac mutările mînăstirii unde le este voia, noi încotro s-o apucăm? Pentru care cu smerenie vă rugăm să afăm milă și ajutoriu de la Inălțimea Voastră, să fie luminată poroncă de a nu se mai face strămtărări și să nu fim lipsiți cu totul de ceea ce ne iaste de trebuință.

Să trăiască Măria Sa și să facă dreptate...

— Mai citesc? întrebă Ioan.

— Citește, învățate, doar de la Aristotel am învățat cu toții că binele este dreptatea în politichie. Sîntem aduși aici în fața unor fapte necugetate a acestor călugări ce trebue să înțeleagă că noi n-avem vreme să ascultăm ce neînslesniri fac...

Astrologul citi pînă la prînz și Principele ce avea școala răbdării ascultă, cu ochi atenți, dînd din cap și mustrînd mut pe cei vinovați ce nu i se aflau în față, lăsînd însă a se înțelege că el de acum știe și va lua toate măsurile de trebuință.

Țăranii se mirau de răbdarea lor și îl rugară în cele din urmă să-și vadă de ale lui și să nu se mai supere, că dacă acum, El a aflat, toate vor merge cum trebuie și vor veni oamenii Măriei Sale să facă dreptatea cerută. Dar înaltul oaspe nice nu se mișcă de pe piatra paraclisului, stînd în soare și ascultînd urgisirile. Numai la urmă chemă seimenii și spre a da pildă adună pe călugări și le scoase rasele, înfățișînd mulțimii trupurile grase și păcătoase a celor ce se îmbuibau din sudoarea săracilor.

Ioan încercă să-l certe vorbindu-i grecește ca să nu fie înțeles:

— De ce faci asta?

— Pentru că trebue. Tirania este o monarhie în folosul monarhului, oligarhia în folosul bogaților, iar demagogia ține de cald săracilor. Acum fac demagogie, puteai s-o știi de mult. Acești țărani proști și murdari voiau să sfîșie pe cineva și dacă eu aș fi luat parte acestor nenorociți de călugări, ei m-ar fi sfîșiat pe mine, ceea ce e prea mult...

Principele privea spinările albe, pline de osînză pe care cădeau bicele surugiilor țigani ce scuipau în pălmile lor mari și băteau bine. Ieromonahii plîngeau și se rugau să nu fie umiliți dar domnitorul părea neîmblînzit. I se făcuse foame, dar nu avea vreme pentru mese. La urmă îi ceru și starețului Nicodim ce atît de frumos îi primise să-și scoată rasa cea neagră și să-și primească porția.

— Nu pot, Doamne, mai bine ucide-mă. Dacă mă bat țiganii, mîine trebue să plec de aici!

— De ce i-ai lăsat să vie să-mi turbure mie tihna acestei strălucite zile!

Un albanez îi și smulsese vestmîntele. Nicodim avea un trup slăbănog, plin de oase care mai mult îți făcea milă. Țăranii nu spuneau nici un cuvînt, credeau că li se face dreptate și așteptau această dreptate cu o liniște încrezătoare. Și lui Nicodim i se cuvenea pedeapsa, cît era de om sfînt și neprihănit. Incă starețul se mai ruga de Principe:

— Măria Ta, știi ce scrie în cărțile neamului: Nu voi lăsa pieirea omului meu bun! Nimenea pe omul drept să nu-l bîntuiască!

— Oare ești om drept? întrebă neclintit Principele, de sus, de pe piatra pe care ședea și lumea aceea amestecată îl auzi și-l adoră.

Țăranii îngenunchiară și-i mulțumiră de-acolo, rugîndu-se pentru sănătatea lui.

— Tu, slăvite, ne-ai făcut dreptate!

Ioan simțea că îl urăște, nu pentru că ar fi vrut ca starețul să nu fie pedepsit, dar pentru că știa că Principele nu credea în urgia dată călugărilor și nici în dreptatea oamenilor ce-l slăveau în naiva lor prostie.

Cînd Nicodim fu cărat de un țigan milos să fie spălat de sîngele ce-i biruise spinarea și să se trezească din durerile ce-l prăbușiseră, astrologul îl întrebă:

— Crede Măria Ta că a făcut bine ce-a făcut?

— Cine știe, învățate Ioane?

Stăteau în arhondaric, mulțimea se risipise, mai tîrziu aveau să audă de aice lăutari, ceea ce înseamna că țăranii petreceau de bucurie.

— Atunci?

— Nu facem totdeauna ceea ce vrem și ceea ce trebue, dar sînt lucruri ce ne împacă cu nedreptatea. Eu însumi sînt un jefuitor, am ocne, am peștele țării, am vămi, iau vinul și strugurele, am inventat darea calului, am sarea și păcura. Ce datorează Domnul supușilor săi? Hrană și milă! **Defensio et favor**... pentru asta le iau lemnul, le iau pădurile, iazurile, caii și orzul. Rînduiala găleții mi-a permis să cer în loc de grîne, bani. Să alerge ei, nu să alerg eu. Stupăritul și goștina, nu sînt invențiunea mea, fumăritul da, zeciuiala la porci e veche, albinăritul și dijma pe brînză parcă există de pe vremea lui Cantemir în Moldova, camăna pe ceara de albine nu am scos-o eu din mintea mea întunecată, catastiful de cisle a fost opera altuia, ruptoarele și birul breslelor le-am moștenit de asemenea, sataralele și mîncăturile alții le-au scris în datoriile poporului față de mine. Ce, trebue să-ți amintesc că un călător scria despre înaintașul meu, Brîncoveanu că jupuia oaia fără ca ea să sbiere? Nartul s-a născut la una mie, șapte sute, șase zeci și șase, nu eu am sigilat pentru prima oară cepurile și nu eu am luat întîi pomul cel mai roditor din zece, rînduiala cailor și a fînului aici le-am învățat. Eram copil cînd știam dreptul care spunea că există un **dominum eminens**, numai al meu, al Domnului, și pentru asta m-am pregătit o viață, să iau, nu să dau socoteală! Haiafeturile și gloabele sînt născociri ale slugilor mele credincioase. Eu am un singur scopos, să domnesc. Restul e deșertăciune. Ce-mi pasă mie că nu există dreptate? Mă silesc să cred c-o fac uneori. Astăzi am vrut să fug, să nu văd această mulțime vulgară, dar ar fi fost o prostie. In timp ce tu citeai jalobele, eu mă gîndeam la minunile vistieriei Bistriței, numai aceia meritau să trăiască, acela care au înflorit minunile ceasloavelor legate cu filigrane, dar pre ei cine i-au născut, mulțimea asta oarbă care dă din gloata ei cîte un astfel de meșter ce înfrumusețează viața noastră? Puteam să-i împrăștii cu seimenii, să-i bat pre ei nu pe acești călugări puturoși, dar mie supusul îmi este indiferent, el este o țifră, nu altceva. O posibilitate. Nu am făcut războaie, dar s-ar putea să le fac. Pămîntul e nesigur, atunci aș avea nevoe de aceste cifre ce se roagă, cred în Dumnezeu și petrec, au vite și nevoe ca vitele lor să pască, după cum au nevoe să creadă că azi li s-a făcut dreptate. Crezi că după ce vom pleca noi, staretul nu o să le ia pășunile înapoi și nu o să-i alunge de la ușa mînăstirii? Dar ce-mi pasă mie de toate fleacurile astea? Stau pe un mare catastif al durerilor, dar voința mea dorește un singur lucru: să scap. Tu mi-ai vorbit de țară și de dreptate. Nu cunosc aceste noțiuni pe care pînă și filozofii cei mai umaniști le-au renegat. Capul meu pe care îl vînează capugiul e mai prețios decît dreptatea acestor nemernici. Statele nu se pot ține cu conștiința, spunea un talian. Să mergem spre Bucuresci că mi-au trecut și foamea și setea și uite iar se întunecă în aceste locuri și vine ploaia...

După care plecară lăsînd goală mînăstirea cu oamenii ei batjocoriți, ce așa cum erau, cu spinările rupte îi duseră pînă la porți binecuvîntîndu-i cu spaimă.

Sculptură de Hjort Boor

corespondență literară

Emil Bogos — *Suceava. Exerciții poetice deloc concludente. Poeziile sînt exclusiv discursuri, mici povestiri a unor fapte imaginate și netrăite. Există, izolat, unele posibilități ce le-am vrea continuate: „Și ca o răsplată / Se ridică din nou / Legenda, în locul unde / S-au contopit / Zodiile și viața".*

Anda — *Galați. Așa cum dumneata singură dorești vom fi „necruțători". Versurile sînt destul de școlărești și încă nu dau dovada unui talent deosebit. Evident, merită să mai scrii, mai ales că citești, foarte atentă, poezie clasică și actuală, să-ți formezi o cultură serioasă. Așteptăm să ne trimiți alte versuri.*

Ilie Costache — *București, Totul este lipsit de autenticitate. Nici o poezie nu denotă o maturizare, un efort de a depăși cele mai cunoscute banalități, clișee: „Cioburi de inimă / Dense (?!) și incolore / Năruie timpul" etc.*

George F. Dinulescu — *Piatra Neamț.* Florile orașului *e notabilă: „Ți-am scris... / Vino! / Vino să vezi în calmul dimineților trupul cochet al orașului meu! / Apropie-te cu pași tăcuți, / Ascunde-te sub zidurile lui pînă ce noaptea își va soarbe întunericul; / Pînă ce gospodinele vor deschide ferestrele; / Atunci florile orașului meu sînt ca melosul unui preludiu: / Încîntare, vis, viață. / Cărări legate de irișI, cărări presărate cu basme... / Cînd roua nu mai stăruie pe balustrade, florile orașului meu sînt ca / broderiile din sipet de mireasă: / vîlor de fluturi" etc.*

R. Negreanu — *Vînători, Iași. O simplă relatare a unei absolvente ce nu reușește să intre la facultate. Psihologic, povestirea n-are nici o motivare sau justificare necesară. Totul este povestit cu grabă, faptele, vorbele, o iau înaintea semnificațiilor. De ce vă grăbiți să expediați rapid o „temă" ce v-ar fi dus la o izbîndă sigură?*

Vasile Pop — *București. Artificialități și cuvinte trist de chinuite: „pieptul uzat de dorinți", „Oasele-mi pocnesc în pielea de piatră / Sub lacăt închis, / dar inima roade cu dinți de tîrnacop / rupînd bătăi din stîncile solare". Sau: „Ce mîini se dau cu sania / Pe părul tău, / Cine se topește în tine / Ca piatra în gura izvorului? // eu, scăpat mereu din șeaua / uitării, / lunec spre tine un val / în sfîrșire pe aceeași piatră". Nici un comentariu.*

Nadejda Țugulea — *elevă, Iași. „Incercările" poetice trimise sînt toate reminiscențe (uneori transcriere fidelă) din Alecsandri, Eminescu.*

Nastasia Maniu — *Năsăud. Există în tot ceea ce ne-ați trimis versuri izbutite, chiar realizate artistic. Talentul este evident. Reținem aceste două versuri, mai ales primul, excelent: „Sînt cu gîndul răstignit de-o șoaptă / Izvorîtă în taină din oftatul amiezii". Trimiteți și alte poezii. Vă așteptăm.*

Adrian Simion

OPINII ÎN PREAJMA ADUNĂRII GENERALE A SCRIITORILOR

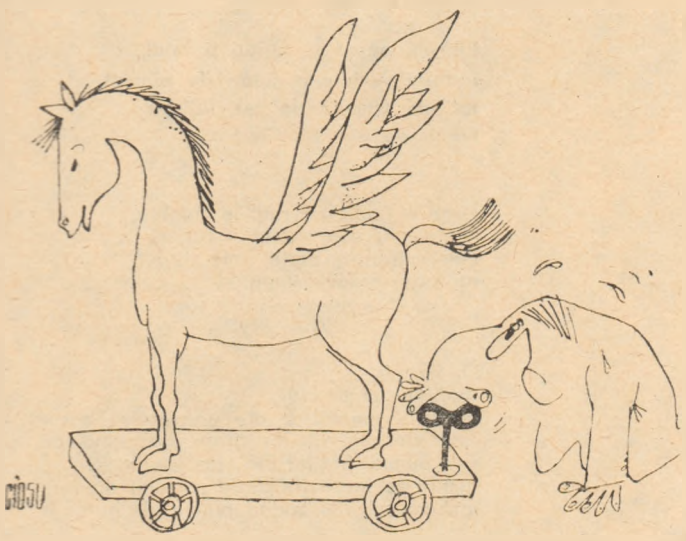

desen de C. CIOSU

AŞTEPTĂRI

Ca editor aştept noi şi sublime angajamente ale confraţilor mei întru zămislirea celor mai bune cărţi spre slava secolului de aur românesc.

Ca scriitor îmi doresc tot ceea ce doresc confraţilor mei: acel drum spre înălţimi. Înălţimea drumului meu este Olimpul Diavolului. Vreau să apuc să termin cele 10 volume proiectate şi în ele, de se poate să-mi includ epoca şi pe mine.

Ca om de pe stradă îmi vreau cele mai bune cărţi de citit ca după fiecare zi de muncă să mă îmbăt la candela nopţii de frumuseţea lumii.

Ion Bănuţă

PASIUNE

Adunarea generală a scriitorilor din luna noiembrie credem că va reprezenta acel for în care toţi cei ce ţinem un condei în mînă vom dezbate — cu sentimentul responsabilităţii sociale şi culturale — problemele literaturii române actuale. Va fi, nu ne îndoim, o discuţie de lucru în timpul căreia scriitorii noştri preocupaţi de progresul culturii româneşti, fiecare la masa de lucru şi toţi laolaltă, vor afirma ceea ce preocupă pe toţi: aflarea acelor modalităţi de a crea o literatură care să servească idealurile poporului, ale ţării, ale milioanelor de oameni pentru care literatura a devenit o adevărată pîine de toate zilele.

Oricît m-aş expune ironiilor unora, vreau să mărturisesc încă o dată că pentru mine nu există mai mare satisfacţie, nu există mai mare bucurie decît aceea de a şti că prin modestele mele contribuţii reuşesc să aduc cititorului, oamenilor care îşi apleacă privirile asupra literaturii tipărite, o fărîmă de lumină. Nu există mai mare mîndrie decît aceea de a şti că sînt în ceea ce scriu un interpret al publicului şi că prin ceea ce scriu contribui la răspîndirea literaturii şi a culturii noastre în rîndurile publicului. In afară de aceste înalte ţeluri nu îmi concep menirea de critic. Cu aceste sentimente întîmpin Adunarea generală a scriitorilor. Să dovedim că pe deasupra animozităţilor personale ce trebuie să dispară, ştim să fim scriitori adevăraţi la înălţimea tradiţiilor româneşti, la înălţimea preţuirii pe care ne-o acordă astăzi partidul, poporul, la înălţimea prestigiului României Socialiste.

Valeriu Râpeanu

DISCUŢII FRUCTUOASE

Nu aştept de la Adunarea generală a scriitorilor rezolvarea problemelor particulare, de creaţie, ale literaturii române de azi, şi cred că nimeni nu poate aştepta aşa ceva, ci pe cele de interes general scriitoricesc. Căci nici o adunare, oricît de generală, nu poate fixa programul unei literaturi, liniile ei de evoluţie, în ultimă instanţă structura ei. Un precedent, în acest sens, nu dintre cele mai fericite, ne obligă, prin efectele lui încă în memorie, să nu-l repetăm.

Aştept discutarea egală şi fără verdicte de balanţă cezarică a tuturor aspectelor mişcării noastre literare, confruntarea opiniilor în afara veleitarismelor mărunte şi, nu în ultimul rînd, stabilirea unor mai complete soluţii organizatorice care să simplifice aparatura administrativă atît de întortocheată acum. Mă gîndesc şi la configurarea clară a statutului profesional al scriitorului român. Sînt convins că un foarte greu cuvînt va aparţine scriitorilor tineri; de la aceştia aştept poate cel mai mult, în toate privinţele, la apropiata Adunare.

Laurenţiu Ulici

ISTORIA LITERARĂ ŞI ACTUALITATEA

In climatul literar actual, tot mai favorabil marilor dezvoltări artistice, istoria literară trebuie să joace un rol mereu mai important. Fără cunoaşterea şi studierea unei tradiţii, care e infuzată în fiecare cuvînt scris astăzi, nu poate fi vorba despre o cercetare profundă a momentului literar contemporan. Ne aflăm — dovezi sînt numeroase — în preziua unei epoci de maturitate a literaturii române de azi, poate în preziua unui nou clasicism. Iată de ce este necesar să reactualizăm, să reinterpretăm valorile noastre clasice. Procesul se află, de altfel, în curs. Fiecare generaţie are, trebuie să aibă optica ei, înţelegerea ei proprie a lucrurilor trecutului. Istoria literară — se ştie — nu este arhivă sau cum se mai spune încă, un anacronism în faţa criticii sau în faţa eseisticii. Mulţi regretă întîrzierea retipăririi Istoriei literare a lui G. Călinescu. Neîndoielnic, necesitatea reapariţiei acestei „piramide egiptene" a culturii noastre nu mai trebuie demonstrată, dar Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent nu va suplini un gol mereu mai vizibil: inexistenţa unei istorii literare care să ne aparţină, să fie a noastră, să ne reprezinte poziţia filozofică, literară, sensibilitatea, gustul etc... In ultimii ani am asistat la modificări de mai mare sau mai mică importanţă, ale opticii istoriei literare asupra operei unor mari scriitori: Eminescu, Rebreanu ş.a. Dacă în Franţa, după trei secole, s-au scris la un interval de numai cîţiva ani, două-trei cărţi foarte bune, cu puncte de vedere noi, asupra lui Racine, şi la noi faptul e realizabil pentru scriitorii clasici.

Rolul istoriei literare s-ar putea reliefa şi din alt punct de vedere: se vorbeşte tot mai frecvent despre romantismul liricii actuale, dar nu dispunem încă de un studiu temeinic asupra curentului romantic românesc.

In ce priveşte fenomenul literar universal, lucrurile nu stau altfel. Deşi au apărut multe traduceri şi numeroase studii parţiale, ne lipsesc şi aici lucrările de sinteză. Aşteptăm de mai mulţi ani istoria literaturii franceze şi americane, anunţate de mai multe ori. Monografiile — atît de necesare — ale marilor curente literare europene sau mondiale nu au fost nici măcar anunţate. In faţa acestei situaţii, multe reviste literare dispreţuiesc totuşi, desigur cu distincţie, „vechiturile". Apropiata Adunare generală a scriitorilor ar putea modifica unele inerţii şi ar putea pune istoria literară în toate drepturile ei.

I. Constantinescu

DOMNIA SA, PUBLICUL

O chestiune care se cuvine, credem, să stea în atenţia apropiatei Adunări generale a scriitorilor este educarea gustului cititorilor pentru poezie şi pentru literatura modernă în general. Desigur că oricine poate afirma că acest lucru s-a făcut şi pînă acum cu prisosinţă. Intr-adevăr, la prima vedere, aceasta pare să fie realitatea. Dar de fapt aici a stat una dintre deficienţele criticii noastre, foarte active de altfel, în alte domenii. Este adevărat că discutarea fenomenului artistic în mod public, deschis şi cu profunzime, a implicat şi interesul general al cititorilor. Dar discuţiile cu prilejul cronicilor sau al recenziilor au uneori un caracter prea special şi prea limitat la critic-artist, iar cititorul poate descifra doar indirect unele lămuriri absolut necesare, ca un spectator care asistă la un simplu dialog. Intr-adevăr criticul este el însuşi un cititor şi în această calitate tălmăceşte opera de artă, numai că este un „cititor ideal" şi de aceea observaţiile sale sînt formulate constant într-un limbaj, uneori inaccesibil marelui public, mai ales că uneori se face caz şi de formule stridente, epatante, inabordabile nici de gîndirea cea mai abstractă.

Iată prin urmare că se naşte un pericol care nu trebuie nicidecum neglijat. Discuţiile capătă caracter închis, restrînse la cercuri iniţiate, pe cîtă vreme publicul obişnuit, eventual acela care primeşte autografe la festivităţi, priveşte, în cel mai bun caz cu pasivitate, dezbaterile literare, oricît de bine intenţionat ar fi el. Consecinţele se pot înşiruri fără preget, vizînd producţia literară, popularitatea scriitorilor etc., în ultimă instanţă legătura scriitorului cu cititorii săi. Şi dacă această legătură este şubredă sau pur şi simplu absentă, se pune întrebarea în ce măsură mai există scriitorul însuşi sau pentru cine creează.

In mod curent se acceptă că dacă o operă nu este citită vina o poartă autorul ei. Dar dacă ea este valoroasă şi totuşi rămîne necunoscută, înseamnă că ne aflăm într-o situaţie dificilă, pentru lămurirea căreia critica trebuie neapărat chemată. Ne-am obişnuit de o bucată de vreme să limităm munca de educare a gustului cititorilor la literatura clasică, cea modernă, mai dificilă, rămîne rezervată, ca o licoare rafinată iniţiaţilor, deşi, repetăm, discuţiile se poartă în coloanele tuturor revistelor, dar nu se caută un limbaj comun şi pentru marele public. Aşa se face că dacă cei mai mulţi cititori cunosc foarte multe despre Eminescu, să spunem, sau despre Balzac, în schimb le scapă în mare parte literatura modernă şi printre acei cititori am putea să-i trecem chiar pe studenţii de la filologie din ultimul an. De aceea credem că sînt necesare unele obiective mai precise ale criticii literare în sensul familiarizării marelui public, cu experimentele ori pseudoinovaţiile, obişnuindu-l să aibă un spirit critic mai ascuţit şi un orizont cultural mai dezvoltat. Desigur că este mai comodă o discuţie despre caracterul popular al operei lui Creangă, să spunem, decît despre implicaţiile mitice ale prozei lui Ştefan Bănulescu şi consonantica lor cu psihologia modernă. Dar toate sînt fenomene ale spiritualităţii româneşti şi publicul cititor trebuie să le guste originalitatea.

Magda Ursache

CRITICA ŞI VIAŢA LITERATURII

Critica literară, înţeleasă ca artă, personalitate (şi nu dogmă, cerc închis), fenomen al actualităţii, nu există în afara vieţii literaturii, nu există sub nici un chip izolată de ea, ca o partitură a unui concert imens, total, care ar fi răsfoită din cînd în cînd. Efectiv, critica reflectă, atunci cînd nu este arhivistică, documentaristică goală, viaţa reală a literaturii, modul ei de existenţă. Opera, viaţa ei fundamentală, simbolică şi deschisă tuturor interpretărilor, însumează în aceeaşi ideologie, marxist-leninistă, o estetică, un sistem de relaţii structurale, valorice, ce duc la artă, la un curent. Ceea ce critica actuală înţelege, defineşte, dintr-o necesitate de a fi modernă, prin noţiunea de **literatură**, e, uneori, doar aspectul ei pur compoziţional, tehnic, netradus în judecăţi estetice, nediferenţiate, un „tablou general" ce nu spune aproape nimic. Revalorificarea clasicilor — procesul e abia la început — trebuie să pornească, să aibă ca principiu viaţa **literaturii, operelor** şi nu a documentelor de arhivă în sine, a contribuţiilor de-o platitudine de neiertat. Critica să fie în esenţă o viaţă a operelor, o artă autentică, accesibilă. Moştenirea literară nu are nevoie să fie „îngropată" în linişte, în monografii savante, fără viaţă, sau în studii pretins ştiinţifice, compilaţii şi teze de doctorat ce nu au o destinaţie precisă, utilă dezvoltării culturii socialiste.

Rolul criticii este de a restitui integral, viaţa operelor clasice printr-o percepţie modernă, nealterată de prejudecăţi. Este necesar ca şi în critica românească actuală să se publice **sinteze** şi nu numai culegeri de studii, unele nesemnificative. E timpul — metamorfozele se produc neîncetat — ca rolul criticii să nu mai fie neglijat, ci ea singură să fie aceea care, în mod obiectiv, în numele adevărului şi nu al „relaţiilor", „culiselor", „aranjamentelor", să ia pulsul momentului literar actual, să fie barometrul ce indică valorile. Trebuie însă, s-o spun deschis, cu mare sinceritate estetică că o revistă exclusiv de critică, în care, în mod regulat, cu franchiţe, să se analizeze ceea ce este **artă** şi ceea ce nu e, este mai mult decît necesară. Se produc, uneori chiar în serie, pseudoopere, un „val" de poezie a „cuvintelor" şi nu a gîndirii, sensibilităţii, emoţiei.

Criticii actuali trebuie, în mod absolut, să descopere viaţa literaturii, s-o definească, să educe gustul cititorilor, dar mai ales să ne restituie valorile clasice şi actuale într-un ritm rapid, ca să putem vedea nivelul, tendinţele, ceea ce este **tradiţie, înnoire** şi ceea ce ar fi necesar să avem. Căci cu o dialectică superioară, înţeleasă profund, nedogmatic, nesociologizant, avînd o **„ideologie unică răsfrîntă divers, multiplu, creator, în opere de reală individualitate estetică"**, nu putem decît să fim entuziaşmaţi şi să ridicăm exigenţele artistice, să cultivăm originalitatea, creaţia autentică. Critica nu este în acest sens decît un apel, o semnalizare că viaţa literaturii s-a constituit, are o conştiinţă, un coeficient real de semnificaţii umane, istorice, reprezentative.

Zaharia Sângeorzan

ISTORIE LITERARĂ ÎN IMAGINI

Cu prilejul unei întîlniri întîmplătoare în vara anului 1932, acasă la Mihail Sadoveanu, Panait Istrati a ţinut să-şi demonstreze şi talentul de artist fotograf. Cei care îi pozează în grădina proprietăţii Sadoveanu de la Copou sînt, în ordine: Gala Galaction, D. D. Pătrăşcanu, Mihail Sadoveanu şi I. Rosenthal.

(Colecţia prof. Al. Bărbat)

RADU CÂRNECI

IERTARE DE NUNTĂ

1.

...Iată-mă, în fața voastră. Părinți,
în fața voastră, rudele mele, prieteni,
sunt eu, Risipitorul și ingenunchez
pentru iertarea păcatelor mele frumoase,
— pentru multe păcate tinere și frumoase —
trebuie să fiu curat și luminat,
către trupul miresei de nuntă —

Căci am băut cît toate dealurile,
și-am amețit cît toate vînturile,
am cîntat, și-am înjurat, și-am iubit
— mai ales am iubit cît voi toți —
miez de noapte — femeile —
cutremurare de dimineață,
amiază de arșiță foarte.

2.

Poate că am fost blestemat
să fiu înalt și puternic și bun,
Soarelui să mă plec închinîndu-mă,
lunii să mă înaț de șoaptă,
pădurea, într-o frunză, s-o fur,
să am pușcă în spate, cuțit la brîu,
și, la marginea somnului, mereu, cu Cea mai frumoasă !

Tot timpul am fost cu Cea mai frumoasă ;
la mijlocul cerului, da,
în taina pămîntului, da,
și era de iarbă, de vînt și secetă,
văpaie, Cea mai frumoasă
și-a intrat în mine hoțește,
de patimă sîngele încolțind...

3.

La început m-ați iubit, știu, eram bun,
asemenea fraților mei nedorind stelele,
apoi începură să mă cheme tăcerile, apoi
să trec de tăceri spre Soare,
v-ați înspăimîntat ; ci eu cîntam —
am vrut să văd ce-i dedesubt, deasupra,
dincolo de ochi, dar m-ați alungat.
Și-am luat pămîntul pe tălpi,
cerul pe frunte,
pe brațe vînturile și toate păsările,
în ochi ploile dulci, sărate ploi,
gerul pe piept și pe umeri,
eram ca un zeu — dumnezeu,
iar drumul se făcu șir nesfîrșit de fîntîni.

4.

Pretutindeni cu mine a fost iarba,
în mine, peste tot, am purtat-o,
plîns de mamă : iarba acasă,
tristețe de tată : iarba veștedă,
dor de frați, dor de surori : iarba verde,
ardea în sîngele meu, lungă durere :
iarba verde, acasă.

Era de pămînt străin, de cer vînăt,
era de la marginea drumului,
sub steaua de soartă,
era de cărări înguste strivită,
prăfuită iarba mea, plîngea
alinta ca tine mamă, ca voi
nenuntitele mele surori.
Intram în iarbă și după mine ploile,
după mine zăpezile în caldă risipă,
intram în iarbă
și ea mă descînta de deochi,
de brîncă, de lingoare, de ceas rău,
mă strivea dulce, încet legănîndu-mă,
clopot eram și vuiam, vuiam...

5.

Vai mie, pușca începu să rugineasca,
mă durea cuțitul de dor și țipa,
opincile de oțel se spărgeau de sufletul pietrelor —
în urmă o mie de zmei,
după mine păsări de pradă, hrănindu-se.

Da, eram puternic,
în mine Soarele și iarba făceau dragoste,
eram tot din dragoste, trunchi,
pădure gemînd de dragoste,
și vînturile toate în părul meu, de dragoste.
Din mine anii zburau spre sud,
spre nord, spre răsărit goneau,
spre apus din mine, păsări negre,
mă crucificau, eram răspîntie,
Doamne, păsările negre de dor.

Și mă durea cuțitul în palmă,
iar pușca tocită scîncea,
și picioarele doreau ochii urmelor,
iar ochii tînjeau după
ochii Celei mai frumoase, frumoase

6.

O, Părinți, iată-mă, sunt eu, Risipitorul,
după mine iarba de dragoste,
stelele de dragoste după mine,
ploile și vîntul de dragoste,
și ucișii de mine, din dragoste.

Binecuvîntați-mă, iată plîng
după ochii urmelor
după primăverile intrate în tîmple,
după clopotele intrate în urechi, iată
părul meu plînge culoarea pămîntului.

Binecuvîntați-mă, iată-mi inima
pasăre roșie, rug făcîndu-mă
către păsările voastre albastre,
pasăre, de aur, topindu-mă,
pentru Cea mai frumoasă frumoasă.

7.

Iartă-mă drum că te-am întors,
că te-am oprit, iartă-mă, zare,
munte, iartă-mi ultimul cîntec,
și tu margine a pămîntului,
tristă stea singură, iartă-mă !

Iartă-mă cimitir cu ochi nevăzut,
— fîntînă veche, iată lacrima mea,
îndulcește-ți apele plînse —,

iartă-mă grădină, fructe iertați-mă,
iarbă, iartă-mi fărădenopțile mele !
Iartă-mă prag, iartă-mă ușă,
iartă-mă masă, iartă-mă sobă,
iartă-mă pat singur, iartă-mă scaun,

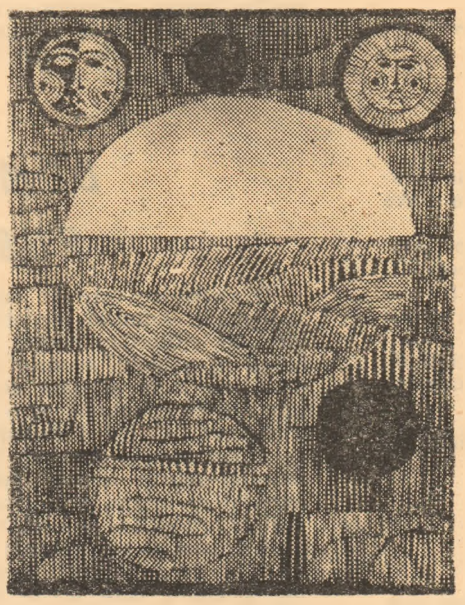

MIHAI MĂDESCU :„Cîntecul cerului"

iartă-mă tîndă de așteptare,
sfinte lucruri iertați-mă !

8.

...O, Părinți și voi pînă-n al zecelea neam,
iată : Risipitorul s-a întors, iată,
e înalt și drept și bun și răbdător
și iubitor de voi toți.

Iată-mi pușca și cuțitul și brîul,
iată-mi vechile încălțări de pămînt,
iată-mi căciula de cer, iată-mi
haina de aer, luați-le !

Luați-le ! Mie-mi rămîne fruntea,
mie ochii, mie asprul obraz,
mie vulturii-n brațe, mie
iarba în sîngele lung.

9.

O, Părinți,
aud muzici sosind,
muzicile cerului și ale pămîntului, sosind —
iată cireada viteilor grași prăbușindu-se
sub pumnii fraților mei, iată, înalt
fumul de jertfă, flăcările marelui drum,
iată-mi surorile zorind pîinea de nuntă !

O, Părinți,
iată pădurea jucînd,
iată cîmpurile rotindu-se, iată
munții veselindu-se din pîriul de vin,
iată luna aducîndu-mi cununa,
iată soarele aducîndu-mi odoarele —
mamă, dă-mi veștmîntul de nuntă !

O, Părinți,
iată vin păsările, zborul, să-mi ia,
îmi intră în carne, în sînge și-n ochi :
horă de ciocîrlii, de rîndunici,
de privighetori,
horă rotundă de vulturi, prietenii mei,
tată, pune-mi în deget inelul de nuntă !

Și acum, o, Părinți,
dați-mi sărutul iertării, de nuntă,
îmbrățișați-mă toți, sunt eu Risipitorul,
muzici răsună, iată flăcări de nuntă,
îmbrățișați-mă, iată pămîntul și cerul mă fură,
pentru Cea mai frumoasă care mă așteaptă,
mereu Cea mai frumoasă, veșnic Cea mai frumoasă, frumoasă...

NICOLAE MANOLESCU: METAMORFOZELE POEZIEI

Cred cu toată sinceritatea că absolut nimeni nu se mai poate îndoi de vocația și posibilitățile de analiză, sinteză ale lui Nicolae Manolescu, critic de incontestabilă valoare, de o percepție estetică excepțională. Călinescian prin structură, talent literar și nu epigon cum se mai crede, el este una dintre cele mai neașteptate apariții în critica literară românească. Nicolae Manolescu este călinescian prin ceea ce-aș numi starea estetică de a gîndi literatura, de a intui viața ei și prin refuzarea oricăror dogme. Dar, la urma urmei, Nicolae Manolescu este Nicolae Manolescu, *prin putința de creație critică, de invenție și sinteză. Să fiu mai exact. Vreau să zic că o operă citită de N. Manolescu este definită, clasată printr-o modalitate proprie și acel* da *și nu se spun răspicat, neșovăitor. Esențial mi se pare — fenomenul este verificabil — că identificăm în textul critic pe N. Manolescu cu toată orchestrația sa de la dirijor, și pînă la spectator (de ce n-aș spune-o ?) care este totuși, entuziasmat, de ceea ce vede, ascultă. Criticul e conștient de tonurile, ideile și formele care „plac", care se potrivesc cu întreaga compoziție. De aceea banalitățile, didacticismul, erudiția stînjenitoare este exclusă din principiu și nu se mizează pe ea. Analiza nu este încă înlocuită cu „documentul", fapt exterior literaturii. Ceea ce se analizează este opera ca structură, apel, viață interioară a literaturii. Criticul este excelent clarificat cu noțiunile de literatură, operă, critică și istorie literară, curente. școli. Uneori le acceptă, alteori le reformulează, le dă o expresie, înțeles, existență nouă. El este un critic al* noutății estetice *și critica sa poate fi definită, bineînțeles rapid, sintetic, ca o operă de* reinterpretare, de impunere, *revizuire a valorilor cu relief mai mult istoric, a clasicilor unde orice idee critică este scoasă cu ingeniozitate, neteamă de a greși de a tulbura ordinea și ierarhiile. Nicolae Manolescu* modernizează *viața operelor cu conștiința că revitalizează un spațiu specific național, că prelungește, schimbă istoria literară. Formulările sale, metaforele critice, paradoxurile, necesitatea de a fi el însuși și nu altul duc iarăși la... călinescianism.*

Metamorfozele poeziei *nu sînt altceva decît o sinteză, un compendiu, un eseu concentrat, o introducere în și despre poezia modernă românească văzută cu ochi severi, neliniștiți la pseudovalori și deschiși cu seninătate, nestinsă bucurie la autentic, totul fiind executat cu finețe și maturitate într-un stil de pictor... „impresionist". Precizînd că istoria poeziei, ca realitate interioară ar începe cu simboliștii, demonstrația critică se desfășoară cu suplețe, orice nuanță rătăcită de întreg este intuită, explicată așa încît* totalitatea *să fie neștirbită. Discutabil ar fi delimitarea poeziei moderne (1900). Nu există nici o ruptură între ceea ce este natura poeziei și conștiința ei înainte de această dată, ci doar o prelungire, o „metamorfoză" care favorizează, deschide un spațiu de noutate în formarea noțiunii de poezie* modernă, *tradusă printr-o conștiință estetică net superioară, capabilă să valorifice o sensibilitate, o concepție, să marcheze o etapă într-o evoluție. O istorie a poeziei române moderne ar fi de înțeles ca o sumă de valori ce reprezintă nu teme lirice, ci moduri de expresie a structurilor, existența lor valorică și estetică, esențialul. N. Manolescu schițează, în mici sinteze, o istorie a vieții valorilor poetice, definindu-le și mai ales precizîndu-le poziția, nivelul, de la Al. Macedonski la Radu Stanca. Multe reflexii critice la Al. Macedonski au fost scoase de Adrian Marino și ceea ce extragem din analiza lui N. Manolescu sînt ideile-cheie, de susținere a întregii construcții : „In fond, literatura română cunoaște în cazul lui Macedonski prima dramă a creatorului, cînd conștiința poeziei se separă de poezie, merge contra ei" și „Nu se poate imagina nașterea poeziei moderne fără cele două fețe de Ianus ale lui Macedonski, una îndreptată către trecut, alta către viitor". Macedonski este prin definiție poetul poeziei ca formă și mod de a fi. Cu el începe să existe poezia ca existență a ei, proprie ca viață și semnificație estetică, identificabilă ca univers. Sinteza lui N. Manolescu crește din această recunoaștere, de loc paradoxală, mai mult originală, gîndită structural de un spirit de integrare a valorii în „curent", circuit și ceea ce întîlnim mai departe sînt o serie întreagă de definiții și metafore critice. Analiza este deschisă, așa cum e și opera de altfel. Nu vedem „sentințe" arbitrare, nejustificate ci numai clarificări, o plăcere de a formula imagini critice, de a risipi șabloanele, rutina printr-un dialog și o izolare a fragmentelor estetice reprezentative. Criticul a adoptat un principiu : scoate din operă ceea ce e mai rezistent ca artă și lasă cu bună știință, în umbră, molozul, schelăria care a ajutat inițial la construcție. Evident, ceea ce rezultă, este*

cronica literară

doar substanța, unicul, nerepetatul, cu relieful estetic cel mai pronunțat. Nu putem trece fără să notăm concluziile sale. Excelent formulată ideea, că „George Bacovia este oratorul mut al lui Eugen Ionescu". Ion Minulescu ? : „Toată poezia minulesciană constă în ceremonialul pe care îl propune, în afectare și grandilocvență, în bufoneria pură. Ea este cel dintîi exemplu limpede de poezie a poeziei din literatura română. Valoarea vine nu din „sinceritatea" limbajului, ci din disproporția pe care o cultivă între ceea ce are de spus și felul în care spune".

De „clarificat" ar fi fost, mai pe larg, (un capitol era neindicat ?) contribuția lui G. Coșbuc, poet totuși modern și atît de legat de... tradiție. La fel Octavian Goga, modern înainte de a fi poet social, dacă acceptăm noțiunea în toată sfera ei de resorbție. Cu atît mai mult cu cît diagnostice precise sînt date creațiilor lirice ale lui Adrian Maniu, G. Călinescu. Perpessicius, Demostene Botez, Z. Stancu. Căci orice lectură de N. Manolescu are un puternic flux de noutate ideatică, *cu alte cuvinte, se vede neasemuit de clar cum pînzele au culori proprii, neîmprumutate de aiurea. Aron Cotruș „e un vizionar căruia totul i se înfățișează la dimensiuni uriașe". Ce semnifică pentru B. Fundoianu* poemul ? : *„B. Fundoianu se va scufunda în poem ca în tăcerea unui adînc de mare și va căuta să-și clădească acolo o lume, alta decît cea reală, o lume veșnică, pe care să nu i-o mai poată înstrăina nimănui". Nu există analiză estetică în care să nu găsim reflecții originale, să nu vedem pe N. Manolescu cum interpretează, de cele mai multe ori fără partitură, foarte degajat. La Camil Petrescu „Viața și poezia se confundă inextricabil, una este necontenit și cealaltă". Tristan Tzara „e un intelectual fin, instruit, jucîndu-se să desfacă poezia atît din rigiditățile clasice, academizante, cît și din esteticismul poetizant al simboliștilor".*

O concluzie de privit cu oarecare rezervă : „...poezia română modernă se naște din simbolism". Noțiunea de modern *înțeleasă, acceptată ca valoare clasică, istorică și actuală, însumează și înainte de simbolism o realitate estetică. Totul trebuie privit însă cu ochii „modernului". Că simbolismul este o conștiință a poeziei, o expresie a interiorului a sugestiei, muzicalității într-un cuvînt al inefabilului nu mai încape nici o îndoială. Dar a absolutiza că din el se naște poezia modernă mi se pare totuși neadevărat. Oare Eliade nu e un modern în poezie ? Dar Hașdeu ? Toată evoluția poeziei moderne române demonstrează, în etape și momente spectaculoase, o* modernitate *prin luminism, clasicism, romantism, realism, simbolism, expresionism etc. Și avangarda românească nu vrea să fie decît „modernă", „actuală", durabilă, să reformuleze principii, să „distrugă" literatura ca apoi s-o creeze sub un alt cer, cu altă estetică în numele unei „modernități" nemijlocite. Dar N. Manolescu n-a scris o istorie a poeziei ca fapt al tradiției ci ca o existență interioară a ei, clasificabilă, de urmărit în acest sens în propozițiile sale critice. Poetul Al. Philippide „este un clasic" în înțelesul „de vechi". „Poezia lui (...) — și în aceasta constă extraordinara ei valoare de excepție — redescoperă vechiul limbaj figurativ al anticilor sau al autorului* Vitei nuova". *Căci „Valoarea poeziei lui Al. Philippide trebuie căutată în sensul ei înalt spiritual — ea este un joc al minții care vrea să exprime ceea ce nu se poate exprima". Din analiza la Ion Barbu reținem* influența. *Poeziile lui Dan Botta „sînt toate descripții, dar stilizate, trecute prin retortele unei complicate alchimii, prețioase, în felul compozițiilor barbiene din ciclul Joc secund". La Emil Botta „Starea lirică (...) este extazul provocat, reverie cultivată lucid ,ca mod de refugiu". Emil Botta este un Hamlet ce și-a regăsit liniștea metafizică după ce văzuse Infernul. Toată poezia lui este un spectacol extraordinar al meditației tragice sub forma dialogului și tristeții universale. Dintre poeții* Cercului literar de la Sibiu *cel mai exact definit este Ștefan Augustin Doinaș care „e un voluptos al versului, el descoperind pentru sine, și pentru noi, plăcerea de a scrie versuri : poezia capătă la el o extraordinară capacitate de a convinge (după ce epigonii lui Barbu o lipsiră tocmai de această funcție), fiind numai ce este, independent de conștiința care se oglindește în ea, rămînînd pur și simplu poezie".*

Călinescianul Nicolae Manolescu este un Al. Macedonski al criticii române moderne

Z. S

cronica ideilor literare

PROBLEME ACTUALE

Dintre documentele literare de acest tip (și ele nu ne-au lipsit) Probleme actuale ale literaturii române, *publicat recent în întîmpinarea apropiatei Adunări generale a scriitorilor, se distinge prin spiritul său de sinteză și echilibru, prin așezarea problemelor literare într-o lumină, care face posibilă confruntarea tot mai deschisă de opinii. Valoarea estetică nu mai este aruncată în umbră, ca în alte împrejurări, „sentimentul unei creații în deplin acord cu legile artei" are relieful cuvenit. Fundamentul ideologic apare sub forma :* Ideologie unică răsfrîntă divers, multiplu, creator, în opere de reală individualitate estetică. *Ideea de* personalitate proprie *este, nu o dată, subliniată.*

Pe această bază sînt conciliate o serie de raporturi esențiale : artă și societate, nou și vechi, înnoire și tradiție, național și universal, unitate și diversitate. Imi pare evident că acest text constituie un moment de maturizare și echilibru. Faza neînțelegerilor rosturilor reale ale artei, a dogmatismelor de diferite spețe, „rigiditatea, exclusivismele, atitudinile intolerante, excomunicările estetice dintr-o direcție sau alta" a fost lăsată în urmă. Adevărat mi se pare și principiul : „A înlocui un conformism prin altul nu reprezintă nici un fel de progres artistic". Documentul este atît de cuprinzător și de suplu, încît nu există poziție și nuanță estetică, în cadrul conceptului central de „literatură angajată", care să nu-și găsească îndreptățirea, argumentele și înțelegerea necesară. Preocuparea de solidarizare și unitate spirituală este evidentă, în perspectiva ideii de cultură organică, a unei culturi românești cu stil pregnant, unitar, monumental.

In ce mă privește, am nu puține motive să fiu satisfăcut în special de paragrafele consacrate. Rolului criticii în promovarea literaturii angajate *și, mai ales,* Revistelor literare. *Pe de o parte, fiindcă, în diferite prilejuri, într-o carte de apropiată apariție și, bineînțeles, în această cronică, am exprimat nu o dată idei foarte asemănătoare și chiar identice. Aș aminti doar două texte recente :* Spre o nouă revistă literară *și* Un program literar (Cronica, *nr.28 și 31.1968). Pe de alta, pentru calitatea și justețea ideilor însăși, pentru fermitatea unor precizări, care — mi-ar plăcea să nu mă îndoiesc — vor fi urmate și de măsuri practice. Despre critică aș cita, ca o reconfirmare, doar propoziția centrală :*

„Critica formulează judecăți în spiritul adevărului, dă acestor judecăți un corp organizat. Ea afirmă și neagă ; promovează valorile, respinge non-valorile. Critica însoțește, orientează și analizează procesele literaturii în ansamblul ei, conștiința și sistemul său de repere estetico-ideologice".

In legătură cu revistele, eternul punct sensibil și nevralgic al vieții literare, principiul — mereu reafirmat, mereu nerealizat total — referitor la afirmarea unei personalități *proprii, al unui profil individual, dă — oricum — deplină satisfacție. Pe bună dreptate se observă că : „Unele din publicațiile Uniunii sînt de o descurajantă stereotipie — de unde apatia publicului față de ele". Este cazul a preciza că observația nu privește revistele noi, apărute în anii din urmă, ci cîteva din vechile publicații provinciale ale Uniunii, sau tutelate de alte foruri, cu redacții constituite încă de la înființare, care dau — nu mai este un secret pentru nimeni — semne evidente de uzură, scleroză și nesincronizare cu necesitățile înnoitoare ale momentului literar actual. Dacă este adevărat (și* este mai mult decît adevărat!) *că stilul propriu al societății noastre tinde să înlăture „din toate sectoarele vieții barierele, inerțiile, rutina, incompetența și impostura", constatarea se aplică, fără îndoială, și unor vechi redacții îmbătrînite. Mă întreb dacă tratamentul cu* Gerovital *este suficient...*

Atrage de asemenea atenția că unele reviste nu și-au mai împrospătat colegiul redacțional de la înființare, n-au dat o susținută atenție elementelor tinere, n-au dovedit o preocupare efectivă pentru formarea „schimbului de mîine", blocînd sistematic toate pozițiile. In aceste cazuri regenerarea se impune de urgență. Unii redactori-funcționari literari fac figură din ce în ce mai depășiită, mai inactuală, mai dezorientată, după cum „personalitatea" altora se relevă doar în sensul unui exclusivism *egocentric, sau de grup. Evident, „o revistă nu-i niciodată proprietatea unui singur om, indiferent care ar fi acela". Pare curios faptul că între unii scriitori din anumite centre și unele redacții locale nu s-au putut realiza relații de colaborare și colegialitate. Revistele, se înțelege, „trebuie să slujească obștea scriitoricească, literatura în totalitatea ei, fără nici un fel de discriminare". Fără îndoială, publicistica actuală oferă cîmpul cel mai vast de afirmare. Reviste sînt peste tot, unele foarte bune. Dar fenomenul negativ al „discriminării", pe alocuri, există. Și el este întreținut de unele elemente din vechile redacții, care n-au corespuns așteptărilor, care n-au dat nici o operă reală, de unde un permanent și neconstructiv sentiment de* concurență. *Viața literară, de bună seamă, „nu poate trăi din răutatea măruntă, din rățoiala și ifosele cronicarului nemulțumit de orice", din invidia neagră, lividă. Luați așa zisele* note *din unele foi, pe care uneori le deschizi și alteori nu, și vă veți convinge că așa este.*

N-am toate elementele care să mă îndreptățească să mă pronunț, în amănunte, despre Rolul Uniunii Scriitorilor *dar nu pot fi decît de acord cu principiul reorganizării sale radicale. Este evident că Uniunea Scriitorilor, așa cum este ea constituită astăzi, nu mai corespunde decît în mică măsură necesităților și stadiului de evoluție al scriitorilor români actuali. Sistemul de organizare în ființă favorizează — avem impresia — un soi de diferențiere parcă „administrativă" a scriitorilor. Rolul ei firește, nu este „să consacre funcționari și cariere administrative în cultură", cum nu este rostul ei „să stabilească tabla de valori a literaturii contemporane". Imi amintesc, în această privință, de cîteva ședințe consacrate (dar e un fel de a spune) unor critici ziși „călinescieni". Inutil a mai aminti numele acestor birocrați, care încercau să claseze și să arbitreze (fără efect) valorile în critică. De mortuis...*

Adrian Marino

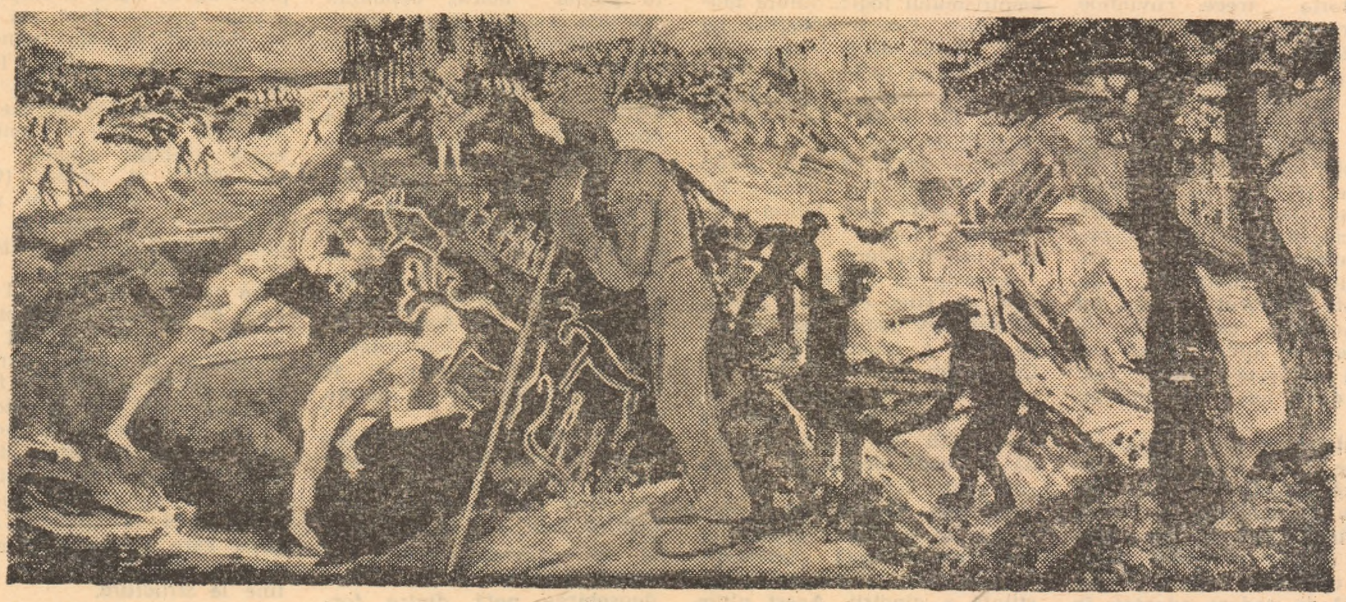

Frescă de SVEN ERIXSON

documente

G. CĂLINESCU DESPRE GLORIA LITERARĂ

„Intre calitatea reală, intemporală, de creator și aceea de membru al unei asociații (de scriitori, — n. n.) nu e nici un raport necesar" — arăta G. Călinescu în 1943. In acei ani tulburi și grei, munca literară propriuzisă constituia un sacrificiu pe care numai vocația autentică îl putea susține. Scrisoarea alăturată constituie răspunsul criticului la cîteva întrebări ale poetului N. Țațomir, căruia îi mulțumim pentru bunăvoința de a ne fi pus la dispoziție originalul. Ea depășește interesul restrîns al unor sfaturi personale, reflectînd puncte de vedere mai generale. De aici — actualitatea ei, în condițiile fundamental schimbate astăzi.

In 1943 se preconiza înființarea unei Societăți a scriitorilor moldoveni. Pe atunci, însă, goana după succesul imediat, crea o discrepanță accentuată între valoarea intrinsecă a operei și plasarea pe orbită, în atenție mondenă, a aspiranților la glorie.

Iată de ce, în preajma Adunării generale a scriitorilor, observațiile ascuțite ale autorului care după reacțiile criticii la Istoria literaturii române abia elaborase o nouă lucrare : Șun, — sună ca un îndemn la munca temeinică de creație. Reproducem, dar, în întregime documentul călinescian care atrage atenția cu atîta claritate asupra raporturilor între succesul facil și perenitate, asupra caracterului iluzoriu al „grabei" în materie de creație, și respinge manoperele de „grup", invidia și asiduitățile celor care se străduiesc prin toate mijloacele, să forțeze judecata posterității. Scrisoarea de față constituie o nouă mărturie a caracterului ferm al lui G. Călinescu, într-o perioadă în care, înfruntînd adversități ce s-au dovedit atît de șubrede credea cu tărie în „restabilirea normală a vieții culturale care nu va întîrzia".

RADU ȘT. MIHAIL

24.VIII.1943

Iubite domnule Țațomir,

Fiindcă am lipsit din București o lună de zile îți răspund atît de tîrziu și pe scurt.

A te înscrie în Soc. scriit. mold. nu e nimic, cum nimic nu ar fi de te-ai înscrie și în S.S.R. și în S. S. cosmici, întrucît între calitatea reală, intemporală, de creator și aceea de membru al unei asociații nu e nici un raport necesar. Dar a nu te înscrie, dacă ești invitat, este iarăși un gest de suficiență. Prin urmare înscrie-te, satisfăcînd regulei sociale, fără a da mai multă importanță acestei înscrieri.

Deocamdată nici un editor nu publică versuri decît pe cheltuiala autorului. Dar nici nu e momentul de a publica acum opere de interes curat literar, cîtă vreme nu există reviste literare care să le discute. Sfatul meu e să mai aștepți pînă la restabilirea normală a vieții culturale care nu va întîrzia. Dar vei zice: „Imi iau alții înainte!". In ce sens? Din punct de vedere artistic, „înainte" sau „înapoi" sînt vorbe lipsite de înțeles. Cineva poate tipări mai devreme decît dumneata, poate căpăta unele din acele slabe satisfacții sociale, la care nu aspiră un adevărat poet, dar a-ți anula prin viteză valoarea intrinsecă a operei d-tale e o imposibilitate. Toți cei care „iau înainte" prin manopere unei valori ascunse, se prăbușesc îndată ce valoarea în chestiune apare. Sunt atît de puțini interesații de poezie și gloria literară (deși durabilă privită de sus) e așa de invizibilă măsurată în termeni sociali, încît graba n'are rost. Poetul e singurul artist liber, scutit de condiții comerciale. Tăria gloriei literare se confirmă prin diafanitatea figurii reale, istorice, a artistului. Dintre toți indivizii sociali, artistul moare mai obscur, mai ostentativ neglijat. Decedează un culegător dela „Universul"? Necroloage, fotografii etc. Pentru E. Lovinescu, scriitor însemnat, cîteva rînduri seci. Și cu toate acestea noi știm bine că Lovinescu, autor mare, rămîne iar culegătorul e un grăunte de nisip. Nu se scot, iubite domnule Țațomir, ediții speciale decît pentru evenimente efemere. In lunga existență hărăzită adevăratei opere literare nu-i motiv de grabă.

Fără nici o ipocrizie, îți declar că m'am hotărît a nu mai da, analitic, judecăți asupra unor opere manuscrise. Natura nu trebuie împiedicată prin grimase critice să conceapă. Din propria mea experiență m-am convins că prevederile asupra m.selor sunt eronate. Credința autorului în opera lui este o motivare suficientă de a scrie. Pot să-ți spun însă că versurile d-tale, atît traduse cît și originale, îmi plac iar ultimele răspund propriilor mele aspirații lirice. Le opresc dar pentru plăcerea de a le reciti și medita. Și încă o constatare. Un om de talent (și d-ta ai talent) e interesant în orice scriere. Constat doar ca istoric literar că hermetizezi ușor.

Cu afectuoase urări de muncă literară.

G. CĂLINESCU

lirică italiană

EGIDIO MENGACCI

Egidio Mengacci e un tînăr poet italian, care a debutat cu volumul „Le carte" (Hîrtiile) apărut acum cîțiva ani, prefațat de Carlo Bo. Face parte din acei lirici — din ce în ce mai numeroși pretutindeni — ce se refuză curentelor copleșitoare ale zilei, încercînd să împingă poezia, pe cont propriu, către sursele ei naturale, făcînd un pionierat al izolării și adevărului.

CA ACEASTĂ FRUNZĂ ÎNTRE DEGETE

In fîntina fără fund a negărilor
ingheț și mă cuibăresc într-o lungă poveste
de fugi, de neliniști, de adevăruri
aflate.

In fîntina fără fund a negărilor
e inutilă întorsătura mîinii,
a încerca să ating cu un deget
de zahăr împletit, cereștile
lucruri eterice de aer, cățărate
pe culmea lumii.

Nimic nu izbutește.
Inima s-a închis
in strînsoarea mea crudă de om viu,
ca această frunză între degete.

FIUL RISIPITOR

Pămînt — casă și pîine —
ce nutrești cu inimă ochii
și inimii îi dai brațe.
Cînd se împrăștie mintea
să-mi aducă un somn calm
pe un pat de imponderabilitate,
sînt fiul risipitor
care mișcă din loc fiecare talpă,
să calce pe urmele
pașilor mei numărați.

A FI

Există un fitil primejdios
in fiecare om,
focul lui aprins
aleargă către ceilalți.
Dacă ajunge în inimă,
se prăbușește orice sanctuar,
orice templu, orice credință.

Există o mină în fiecare inimă
gata de a sări în aer.

Traducere de **Dragoș Vrânceanu**

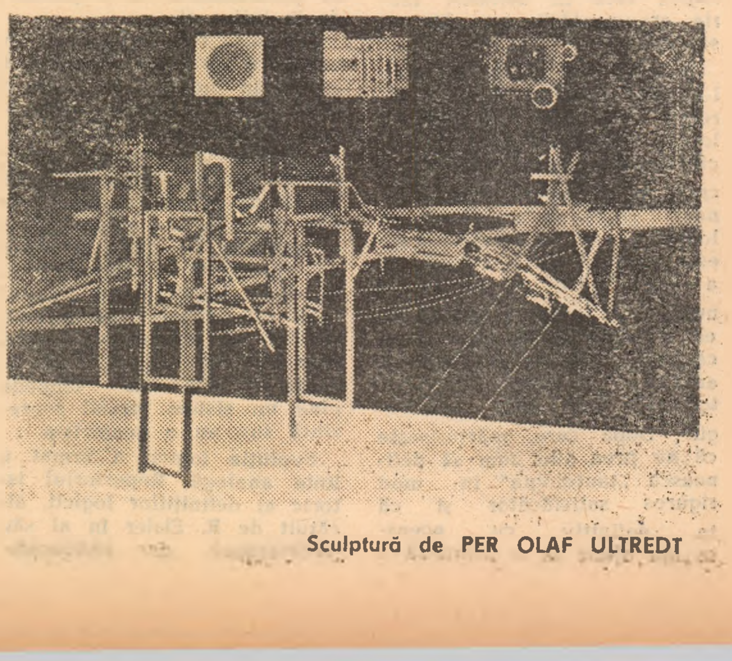

Sculptură de PER OLAF ULTREDT

În jurul logicii moderne

UNIVERSUL LOGIC ŞI UNIVERSUL UMAN

Parafrazînd un vechi dicton „putem spune: „istoria trece, cuvintele rămîn". E adevărat că lexicul creşte şi prin făurirea de termeni noi, dar uneori e mai comod să asociem un sens nou unei vocabule vechi. Aşa se face că în limbă circulă cantităţi de monede fără acoperire. Toată lumea le foloseşte, fiecare îşi închipuie că ştie despre ce anume este vorba, are „conştiinţa semantică". Se cunoaşte celebrul răspuns al lui Augustin cu privire la noţiunea de timp: „Dacă mă întrebi ce este timpul, nu ştiu; dacă nu mă întrebi, ştiu"

Problema aceasta depăşeşte limitele unei teme de semantică lingvistică, cu alte cuvinte de evoluţie a unor semnificaţii. Transformări profunde au loc în însăşi structura obiectului gîndit, în punctul de vedere adoptat, în lumina care se aruncă asupra unei feţe sau alta. Deseori, printr-o mişcare dialectică, istoria dizolvă conceptele tradiţionale, apoi le cristalizează în forme noi.

Cînd este vorba de obiectul unei ştiinţe, aceste prefaceri sînt şi mai ample. Etica, de pildă, va fi concepută ca ştiinţa normativă a unor valori ideale sau ca o ramură a sociologiei, care studiază moravurile (L. Lévy-Bruhl)? Titulatura ştiinţei rămasă aceeaşi de secole ascunde prefacerile suferite de obiect în adîncuri.

Ştiinţele longevive sînt expuse cu precădere unor crize de această natură. Ne obişnuim cu ideea despre o anumită ştiinţă, tot astfel după cum avem deprinderi vestimentare. Sîntem prizonierii unor cuvinte, care ni se par transparente. Aşa cum reflecta Goethe: „Acesta e privilegiul omului pe pămînt: să spună lucrurilor pe nume şi să le stringă într-un sistem. Atunci ,ca să zic aşa, lucrurile îşi pleacă ochii în faţa lui cînd le strigă. Numele înseamnă putere"

Astfel, cine nu ştie ce este logica? Desigur, o ştiinţă a gîndirii, mai precis o ştiinţă a formelor gîndirii sau, dacă vreţi, o ştiinţă a formelor gîndirii corecte. Acestea sînt formulele de mare circulaţie, care fac moneda mărunţă a vieţii ştiinţifice cotidiene.

Se observă ,însă, un fapt care dă de gîndit. Logicienii contemporani evită să se angajeze în definiţii. Au acrul să considere că acesta este un lucru ştiut: se ştie doar că logica este în definitiv teoria argumentării, a demonstraţiei...

Probabil că eşecul pe care l-a înregistrat în această direcţie unul din întemeietorii logicii moderne, nu altul decît însuşi Bertrand Russell, a creat o atmosferă de stînjeneală. După ce stabileşte că logica — şi matematica care este, pentru el, o continuare a celei dintîi — se ocupă numai de forma propoziţiilor, el precizează în continuare că este vorba de „propoziţiile analitice", pe care L. Wittgenstein le-a numit „tautologii". După care, mărturiseşte că nu prea ştie cum să definească „tautologia" în mod riguros satisfăcător şi că în definitiv cu aceasta am ajuns la o frontieră a cunoaşterii. Logica este deci, din punctul de vedere al empirismului logic, ştiinţa tautologiilor. Dar tautologiile nu sînt altceva decît legi logice. Urmează că logica este ştiinţa legilor logice! Cercul s-a închis. De acelaşi viciu al circularităţii pare să sufere şi definiţia şcolii de la Berlin (K. Schröter—G. Hlaus): logica formală este teoria constantelor logice extensionale şi a predicatelor!

Aceasta nu înseamnă că de fapt nu ştim ce este logica. În definitiv logica este ştiinţa pe care o practică logicienii. Cunoaştem cu certitudine care probleme îi aparţin şi care nu. Mai rămîne doar ca specialiştii în logica modernă să cadă de acord asupra „diferenţei specifice". Din examinarea tentativelor moderne de a defini logica, se desprinde o nouă orientare. Logica pare să nu mai fie o ştiinţă a gîndirii. Acest ultim cuvînt a început să dispară din caracterizările moderne ale logicii formale. Reacţia cea mai drastică o întîlnim la J. Lukasiewicz. Acesta a declarat că expresia „formă a gîndirii" i se pare de neînţeles. Gîndirea este un fenomen psihic, iar fenomenele psihice nu au întindere şi deci nici formă. Ca orice teorie matematică, logica este teoria unor relaţii „speciale". Eminentul logician polonez nu precizează care sînt aceste relaţii, dar alţii au adăugat că logica este ştiinţa implicaţiei. Într-adevăr relaţia de implicaţie deţine un rol fundamental în logică, deoarece inferenţele, în ipostaza de legi logice, se exprimă prin implicaţii sau echivalenţe (care sînt implicaţii reciproce). Amintim că încă H. Spencer în cunoscuta sa clasificare a ştiinţelor aşează logica, alături de matematică, în categoria ştiinţelor de relaţii („ştiinţele abstracte").

Pentru a desprinde semnificaţia noului mod de a concepe logica, este necesar să aruncăm o privire asupra evoluţiei obiectului acestei ştiinţe.

În procesul complex şi sinuos de creştere a unei ştiinţe particulare se constată, dacă acesta e privit de la distanţă, *un efort neîncetat de ridicare pe trepte tot mai înalte de abstractizare.* Aceasta constituie o necesitate de viaţă pentru gîndirea ştiinţifică, deoarece, aşa cum deseori a subliniat Lenin, pe calea abstractizării progresive, nu numai că nu ne îndepărtăm de realitatea concretă, dar abia astfel ni se deschide posibilitatea de a pătrunde în inima ei.

Ştiinţele s-au născut din impulsuri practice. Geometria a fost la început, aşa cum o arată chiar numele, măsurarea pămîntului, practica topografilor din Egiptul antic. De la acest mănunchi de reguli de măsurare s-a ajuns mai întîi la ideea de ştiinţă a spaţiului şi astăzi la ideea de pluralitate a geometriilor, a căror legătură cu spaţiul real este foarte îndepărtată. Gradul de abstracţiune atins este atît de ridicat, încît uneori nu mai este limpede cînd un sistem formal reprezintă sau nu o geometrie.

Evoluţia logicii a urmat o linie analogă. Repertoriul istoric al definiţiilor logicii, alcătuit de R. Eisler în al său *Wörterbuch der philosophischen Bergriffe* (ediţia a IV-a, vol. 2, 1929), se întinde pe 18 pagini dense, depunînd mărturii sugestive ale acestor prefaceri. La început problemele logice au fost amestecate cu chestiuni de gramatică şi retorică, de arta argumentării şi a combaterii, de teoria cunoaşterii, psihologie şi pedagogie. Semnificativă în această privinţă este poziţia adoptată în *Logica* de la Port-Royal (1662), care se intitula de altfel „La logique ou l'art de penser": „Logica este arta de a-şi conduce bine raţiunea în cunoaşterea lucrurilor, atît pentru a se instrui pe sine cît şi pentru a instrui pe alţii".

Deşi scolasticii distingeau *logica docens* de *logica utens*, desprinderea logicii ca ştiinţă teoretică de mulţimea aplicaţiilor sale s-a operat tîrziu şi cu greutate. Pentru aceasta trebuia să se facă deosebirea netă dintre forma gîndirii şi conţinutul gîndirii. Acest prag a fost trecut în filosofia kantiană, unde logica este prezentată ca „ştiinţa formei pure a gîndirii în general" (1800). Această circumscriere precisă a obiectului logicii a rămas un bun cîştigat în istoria ideilor, fiind independentă de poziţia idealistă care atribuie formei gîndirii o origine apriorică. Logica devine, ca şi matematica, o ştiinţă formală, şi, spre a se distinge de vechile accepţiuni, se intitulează chiar *logică formală*.

Dar evoluţia semnificaţiei „logicii" nu s-a oprit aici. Cînd problemele de logică au fost atacate cu metode matematice, s-a constatat că este posibil să cucerim o nouă treaptă de abstracţiune şi generalitate.

Să analizăm, pentru ilustrare, structura formală a propoziţiei simple, izolînd-o mai întîi de aderenţele psihologice:

Ipoteşti este la nord de Mirceşti.

Pentru a izbuti să detaşăm forma de conţinut, se recomandă să folosim variabilele, aşa cum se procedează în matematică. Observăm că această relaţie spaţială există între multe localităţi: pe de o parte nu numai Ipoteşti este la nord de Mirceşti, pe de altă parte Ipoteşti este la nord nu numai de Mirceşti. Putem atunci abstractiza relaţia din contextul său empiric ,formulînd enunţul generalizat:

x este la nord de y,

în care „x" şi „y" sînt variabile de termeni, care pot reprezenta acum diferite puncte geografice. Dar între termeni pot să fiinţeze orice fel de relaţii: spaţiale, temporale, matematice, fizice, psihice, sociale etc. Putem păşi pe o nouă treaptă de generalizare, în care înlocuim şi relaţia printr-o variabilă: xRy.

„R" este o altfel de variabilă: o variabilă de relaţie (numită impropriu de B. Russell „constantă logică"). La acest nivel al abstractizării, toate elementele propoziţiei sînt reprezentate prin variabile. Formula care a rămas nu mai constituie o propoziţie, fiindcă nu se mai poate afirma despre ea că este adevărată ori falsă. Prin sublimare am obţinut doar scheletul propoziţiei, ceea ce se numeşte *formă propoziţională* (H. M. Sheffer) sau *funcţie propoziţională* (B. Russell).

Am ajuns astfel la termeni şi relaţii, ca elemente ale sistemului logic. Dar încă sîntem legaţi de concret printr-un fir care, e drept, s-a subţiat mereu. Încă un salt în abstract şi vom spune că în fond rămîn două feluri de elemente ireductibile: ceea ce se asociază şi ceea ce asociază. Le putem numi, fiindcă trebuie numite cumva, „quid" şi „quod" (C. I. Lewis) sau altfel. Am ajuns la ideea de configuraţie, complex alcătuit din elemente legate cumva între ele.

Să recapitulăm drumul parcurs. De la *judecată* (fapt psihologic) ne-am ridicat la *propoziţie* (formaţie pur logică), de la aceasta la *forma propoziţională* şi de aici la *formă* în general. În acelaşi chip ne putem urca de la *raţionament* (proces psihologic) la *inferenţă* (operaţie logică), apoi la *calcul logic*, după care ajungem la noţiunea de *sistem algebric* şi în fine la *structură*.

La ultimul nivel de abstractizare, logica devine ştiinţa formei, mai precis „ştiinţa formei abstracte" (H. N. Lee), deoarece există şi forma estetică, care este concretă şi individuală. Forma este structură, organizare, model, ordine, relaţionalitate. Diferitele sisteme logice, printre care şi logica verbală curentă, constituie doar interpretări ale formei abstracte şi generale. Universul formelor abstracte nu este nici aprioric, nici transcendent. După cum s-a observat, el este rezultatul unui proces de abstractizare, ce e drept împins foarte departe, dar care îşi are totuşi rădăcinile înfipte în realitatea concretă.

Acum se înţelege de ce printre logicienii moderni există o mare varietate de păreri cu privire la definirea ştiinţei pe care o practică ei înşişi. Ei nu vorbesc acelaşi limbaj, fiindcă deseori fiecare se referă la un alt nivel al procesului îndelung şi poate neîncheiat de constituire a logicii ca ştiinţă. Pe fiecare treaptă de abstractizare a obiectului său, logica poate şi trebuie să adopte caracterizări diferite. Ea a început prin a fi o *teorie a argumentării*, o retorică — cea din *Topica* aristotelică (reluată astăzi pe un plan modern de şcoala de logică de la Bruxelles, în frunte cu C. Perelman) —, apoi a devenit o *teorie a demonstraţiei* — în *Analiticele* lui Aristotel —, a ajuns, abia în timpurile moderne, *ştiinţa despre forma gîndirii* şi în vremea noastră *ştiinţa formei abstracte* (sau a unor relaţii).

Trebuie oare să înţelegem că, ajunsă pe această culme a abstractizării, logica formală urmează să piardă orice legătură cu gîndirea umană, aşa cum pretind unii logicieni, de orientare neopozitivistă? Este posibil oare să se opună un univers logic universului uman numai fiindcă termenul „gîndire" poate fi absent din definiţia modernă a logicii formale?

Mai întîi vom observa că obiecţia lui Lukasiewicz împotriva sintagmei „formă a gîndirii" loveşte în gol, deoarece el restrînge anticipat, fără nici o justificare, ideea de formă la noţiunea de figură, de formă corporală. Cînd exprimăm prin variabile logice elementele gîndirii discursive, degajăm o formă. Ca orice formă, aceasta poate îmbrăca un conţinut variat. Exigenţele conceptului de formă sînt satisfăcute şi în cazul gîndirii.

Important şi revoluţionar în dezvoltarea logicii moderne este tocmai faptul că s-a putut separa în mod desăvîrşit forma de materia gîndirii. *Aceasta a îngăduit pînă la urmă ca forma să poată alcătui un obiect de studiu în sine*, cu totul independent de ceea ce este gîndit. Odată descoperită şi izolată, forma poate fi modelată în fel de fel de chipuri prin procedee proprii de construcţie, dînd naştere la un univers de structuri logice, admirabil şi nemărginit în varietatea şi complexitatea sa. Acesta este un univers al posibilului, al sistemelor ipotetico-deductive limitat — aşa cum o specifica încă Leibniz — doar prin cerinţa necontradicţiei. Apar sisteme cu 2, cu 3, cu n valori, cu implicaţie materială sau strictă, riguroasă sau slabă, cu axiome sau fără axiome etc. De aici remarca pătrunzătoare a lui H. B. Curry că logica matematică se află cu analiza gîndirii în acelaşi raport în care se află geometria modernă cu ştiinţa spaţiului. Legătura există întotdeauna, dar poate fi atît de îndepărtată şi lăturalnică, încît la un moment dat să nu fie uşor a decide dacă sistemul considerat este sau nu o logică.

Pluralitatea logicilor, ca şi independenţa lor faţă de limitele realităţii, a putut să sperie la început — părîndu-li-se unora că în acest fel se deschid porţile arbitrariului— după cum şi pluralitatea geometriilor a suscitat iniţial neîncredere. Astăzi însă judecata s-a răsturnat. *Viziunea noastră asupra realităţii devenind mai matură, mai profundă şi mai circumspectă, avem impresia că nu dispunem de suficiente sisteme formale pentru a putea descrie natura în întreaga ei complexitate.* Einstein a descoperit că spaţiul cosmic este reprezentat mai adecvat printr-o geometrie riemanniană, iar G. A. Bliss a susţinut că experienţa noastră spaţială se încadrează doar în mod aproximativ într-o singură geometrie, cu excluderea celorlalte. În investigaţia ştiinţifică s-au ivit propoziţii fără sens, proporţii nedecidabile, propoziţii de probabilitate, care presupun existenţa unor logici plurivalente. Se pare că prezenţa relaţiilor de nedeterminare în mecanica cuantică necesită o logică specială. Sisteme logice neclasice, care la început contrariau spiritele, şi-au găsit apoi aplicaţii variate şi neaşteptate — domeniu în care acad. Gr. C. Moisil s-a ilustrat.

Un sistem abstract poate primi interpretări diferite în domenii variate: în logică matematică, fizică, lingvistică, psihologie, biologie etc. Astfel algebra booleeană poate fi interpretată în termeni de clase, forme propoziţionale, diagrame Venn, propoziţii, numere, circuite electrice, circuite nervoase etc. Această constatare este de o importanţă covîrşitoare. Se evidenţiază astfel ideea — care străbate ca un fir roşu dialectica hegeliană şi constituie un bun al dialecticii materialiste — că lumea formelor posedă şi ea un conţinut, că şi ea exprimă ceva ce aparţine realităţii. Firesc. formele abstracte nu ne pot informa asupra naturii realităţii concrete, dar ele ne pot dezvălui *structura realităţii, tipurile de ordine existente*. „Entităţile logice se regăsesc *difuze* în existenţa concretă şi se găsesc *concentrate* şi condensate, în stare pură, în logică" (Ath. Joja). Meditaţia asupra structurilor inerente realului este abia la începuturile ei, dar ea este deosebit de promiţătoare.

În această lumină, disputa asupra logicii ca ştiinţă noetică sau ca ştiinţă ontică apare zadarnică. G. Klaus respinge poziţiile extreme: legile logice nu sînt nici legi primare ale existenţei, nici legi primare ale gîndirii. Fără să fie legi ale existenţei, ele se fundează pe legi ale existenţei, deoarece sînt abstrase din realitate. În contextul analizei efectuate mai sus, vom spune mai curînd că logica aparţine *pe trepte diferite de abstractizare*, şi fiinţei şi cugetării fără putinţă de contrazicere, deoarece punctul de plecare este acelaşi. După o călătorie lungă, ce părea că duce într-o lume de vis, ne întoarcem la acelaşi ţărm, încărcaţi de imagini noi.

Desigur se nasc alte aporii. Dacă logica este ştiinţa formei abstracte, iar matematica teoria sistemelor formale, unde este hotarul dintre ele? B. Russell este convins că, deoarece logica s-a matematizat şi matematica s-a logicizat, este imposibil să se tragă o linie de demarcaţie între ele. Deşi poziţia identităţii dintre logică şi matematică s-a dovedit greu de apărat, nu e mai puţin adevărat că distincţia dintre cele două ştiinţe surori, pe care o intuim că există, rezistă încă unei formulări clare. Cum s-ar zice, cît timp nu mă întrebaţi, ştiu.

Petre Botezatu

NOTE

Conferinţa Naţională a psihologilor români s-a bucurat de o largă participare în ce priveşte numărul comunicărilor (125), cele mai multe din ele fiind cercetări originale de certă valoare.

Lucrările s-au desfăşurat prin trei simpozioane (Probleme actuale ale cercetării în domeniul atenţiei, percepţiei şi vigilenţei; Operaţiile intelectuale şi strategiile învăţării: Rolul psihologiei sociale în optimizarea activităţii industriale) şi prin comunicări pe secţii.

Semnalăm participarea, cu nu mai puţin de şase comunicări, a lui Ettore Caracciolo, director adjunct al Institutului de psihologie din Milano şi a profesorului suedez Gunnar Johannson. Bucurîndu-se de o numeroasă audienţă şi suscitînd vii discuţii s-a detaşat lucrarea „Polaritatea conştiinţei" a prof. V. Pavelcu. De asemenea, ale profesorilor Al. Roşca („Probleme actuale ale psihologiei gîndirii"), P. Popescu-Neveanu („Anticiparea operaţională a învăţării"), Ursula Schiopu („Operativitatea gîndirii şi aspectele ei strategice"), Tr. Herseni („Cercetări româneşti de psihologie socială industrială"), M. Beniuc („Instinct combativ şi învăţare la Betta splendens") A. Chircev („Relaţia dintre motive, succesul şcolar şi opţiunile profesionale la preadolescenţi şi adolescenţi"). De mult interes s-a bucurat şi lucrarea lui M. Bejat despre primul curs de psihologie experimentală din România, ţinut acum trei sferturi de veac de către Eduard Gruber la Universitatea din Iaşi cercetarea „Contribuţii la studiul percepţiei vizuale a spaţiului în viziunea monoculară" a lui C. Botez, şef secţiei de psihologia muncii la Institutul de psihologie Academiei, care a imaginat un dispozitiv ce permite redarea celei de a treia dimensiuni (reliefului) în fotografii, cinematografie şi televiziune comunicarea de strînsă logică şi fin discernămînt. „Forţa şi tensiunea psihică la Pierre Janet", de S. Teodorescu. O amplă participare întrunit secţia de psihologia muncii şi psihologie socială. S-au evidenţiat contribuţii româneşti la studiul oscilaţiilor în oboseală şi monotonie a supravegherii şi deciziei la tablourile de comandă, a cercetării cauzelor de accidente, a calificării şi formării profesionale.

★

La Montlhery (Franţa) a fost experimentat de curînd un dispozitiv electronic prin care conducătorul auto, aţipit la volan, este trezit chiar de maşina pe care o conduce. Sistemul, extrem de simplu se bazează pe înregistrarea de către un circuit electric montat în volan a tonusului muscular. Acest dispozitiv foarte sensibil la reacţiile conducătorului, în momentul cînd detectează oboseală, dă alarma: bec roşu, apoi un semnal sonor. Dacă în timp de două secunde şoferul nu-şi revine contactul este tăiat şi automobilul se opreşte.

Această invenţie denumită „autovell" se datoreşte inginerului român Dumitru M. Martinescu şi urmează a fi prezentată în cadrul salonului auto de toamnă de către Societatea de electronică industrială şi nucleară din Franţa.

★

Biblioteca municipală din Timişoara a iniţiat o acţiune interesantă şi totodată utilă pentru cunoaşterea şi îmbogăţirea patrimoniului nostru bibliofil. E vorba de organizarea unei expoziţii-concurs pe tema „Manuscrise şi cărţi vechi aflate în bibliotecile personale", prin care se urmăreşte depistarea valorilor bibliofile neafiate în circulaţia publică.

În expoziţia ce urmează a fi deschisă între 1—15 dec. crt., la Timişoara vor figura cărţi, reviste, ziare, manuscrise, documente etc., privind toate domeniile de activitate, bineînţeles preţioase din punct de vedere bibliofil. În fara premiilor oferite, biblioteca se arată dispusă a achiziţiona anumite materiale.

Firesc, acţiunea priveşte posesorii de asemenea piese din judeţul respectiv. Considerăm însă că ea ar putea fi imitată şi de alte biblioteci din ţară. Pe lîngă eventualitatea unor descoperiri interesante, o asemenea expoziţie stimulează dragostea pentru tipăriturile vechi şi pentru conservarea documentelor.

NOTE

REVOLUŢIA DIN 1848 ŞI PROBLEMA UNITĂŢII NAŢIONALE

Izvorîtă obiectiv din condiţiile de dezvoltare a societăţii româneşti de la mijlocul veacului trecut, revoluţia de la 1848 a reprezentat încercarea de a realiza — prin intermediul unui salt — o concordanţă pe care necesitatea istorică o impunea.

Poporul român s-a format, dezvoltat şi şi-a păstrat fiinţa în condiţii istorice vitrege.

Dezvoltarea separată impusă de rînduielile feudale şi de stăpînirea străină, dacă au imprimat anumite trăsături caracteristice fiecăreia din provinciile româneşti, nu a nimicit constantele generale ale poporului: caracterul etnic, limba, obiceiurile, păstrate de-a lungul secolelor şi întărite prin profesarea aceleiaşi credinţe.

Ideea originii comune a unităţii limbii şi a continuităţii pe pămîntul vechii Dacii, prezentă continuu în conştiinţa poporului, au fost ridicate la un nou nivel de înţelegere o dată cu zorii lumii moderne.

Unitatea devine, în noile condiţii istorice, unul din atributele indispensabile ale naţiunii române aflate în plin proces de afirmare. Condiţiile dezvoltării vieţii materiale — aceleaşi pe întreg teritoriul locuit de români — solicitau realizarea acestui obiectiv, condiţia **sine qua non** a progresului.

Ideologia, în variatele sale forme, a dat expresie cu strălucire acestui imperativ al vremurilor noi. Ziarele şi revistele **Curierul românesc, Albina românească, Dacia literară** sau **România** afirmau, atît prin titlu, cît şi prin conţinutul lor nu numai ideea de unitate, ci şi măsura în care această necesitate istorică devenise o realitate în conştiinţa contemporanilor. Cele două foi ale lui Bariţiu, **Gazeta de Transilvania** şi **Foaie pentru minte, inimă şi literatură**, prin activitatea clocotitoare a conducătorului lor, deveniseră veritabile tribune ale vieţii naţionale româneşti.

Pe linia trasată cu fermitate de **Şcoala ardeleană**, atît D. Bojinca în **Vestitele fapte şi perirea lui Mihai Viteazul**, precum şi celălalt transilvănean, ce preda istoria la Sf. Sava din Bucureşti, Florian Aaron, în vol. III din a sa **Idee repede de istoria Principatului Ţării Româneşti**, aducea în memoria contemporanilor actul unirii săvîrşit de Mihai Viteazul. Kogălniceanu, la rîndul său, atît în **Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des valaques transdanubiens** cît, mai ales, în celebrul curs de istorie predat la Academia Mihăileană, dădea expresie acestui deziderat major al istoriei noastre moderne. **Arhiva românească** din Moldova şi **Magazinul istoric pentru Dacia**, al lui Laurian şi Bălcescu, din Ţara Românească, trebuiau să fie instrumentele de lucru ale istoriei noastre naţionale.

Afirmată divers pe planul culturii, unitatea era urmărită constant în activitatea revoluţionară pe care cele mai înaintate spirite şi energii ale românilor o desfăşurau pentru pregătirea saltului spre viitor. De la formulări teoretice, mişcarea naţională a trecut la acţiuni politice cu caracter revoluţionar.

După afirmarea atît de puternică a spiritului naţional în timpul mişcării conduse de Tudor din Vladimirii Gorjului, ideea naţională capătă un conţinut practic precis în programele revoluţionare ale mişcărilor în fruntea cărora găsim pe I. Cîmpineanu, D. Filipescu sau E. Murgu — pentru a nu-i pomeni decît pe aceştia — şi care urmăreau, ca cel al lui I. Cîmpineanu, spre exemplu, să realizeze o patrie independentă pentru „toţi membrii risipiţi ai naţiunii române". **Frăţia** munteană, cu paravanul ei legal **Societatea literară**, lupta atît în ţară, cît şi peste hotare, în cadrul **Societăţii studenţilor români din Paris**, mai ales, pentru pregătirea revoluţiei româneşti şi înfăptuirea dezideratelor majore ale acesteia: eliberarea socială, unitatea şi independenţa naţională.

Moldovenii, muntenii, transilvănenii luptau în comun nu ca reprezentanţi ai unor provincii separate, ci ca **români**, cu viziunea continuu prezentă a Daciei noi, pe care istoria trebuia s-o reconstituie prin eforturile generaţiei lor.

Nevoia realizării unităţii în lupta comună a impus contacte strînse pe planul luptei revoluţionare. Prezenţa transilvănenilor la Iaşi şi Bucureşti „vizitele" lui N. Bălcescu în Transilvania şi în capitala Moldovei, prezenţa lui Kogălniceanu la Bucureşti, precum şi întîlnirile generale de la Mînjina, devenită un veritabil centru revoluţionar, au pregătit sub raport programatic şi ideologic revoluţia ce nu va întîrzia să izbucnească.

Iată deci că, la mijlocul secolului trecut, avînd, în general, acelaşi nivel de dezvoltare şi aceeaşi ideologie, era firesc ca ţările române să manifeste aceleaşi aspiraţii şi nevoi cărora le-a dat expresie programele revoluţionare de la 1848. Observatorii străini au consemnat în scrierile lor obiectivele naţionale ale luptei românilor la jumătatea secolului trecut. O face F. Colson în **De l'état présent et de l'avenir des Principautés**, Vaillant, alt mare prieten al românilor şi participant activ la mişcările cu caracter înnoitor, în celebra sa **La Romanie**, din 1845 şi mai ales H. Desprez, ziarist de prestigiu, care-şi exprima convingerea fermă că: „acest popor (român) mutilat constituie un singur corp şi vastul teritoriu care-l cuprinde se numeşte, pe bună dreptate, România în limba patriotismului, chiar dacă nu era consfinţit astfel de tratate".

Privită în acest context, revoluţia de la 1848, al cărei plan a fost stabilit minuţios, în prealabil, nu mai apare fărîmiţată, provincială, ci organică, unitară, izvorîtă din aceleaşi nevoi, chemată să rezolve aceleaşi aspiraţii şi deziderate ale unuia şi aceluiaşi popor, despărţit vremelnic de vicisitudinile istoriei. Deosebirile — aşa cum vom vedea — au fost generate nu de insuficienta dezvoltare a forţelor materiale, sociale şi spirituale într-o provincie sau alta, de rămînerea în urmă a Moldovei în raport cu Ţara Românească. O asemenea interpretare nu mai corespunde stadiului actual al înţelegerii istoriei noastre moderne. Deosebirile — izvorîte, mai ales, din raţiuni de natură tactică, impuse de anumite condiţii particulare — sînt mai mult aparente, urmărind să estompeze unitatea care, în împrejurările politice de atunci, nu putea fi afişată cu ostentaţie.

Programele revoluţionare din Moldova, Ţara Românească şi Transilvania cuprindeau aceleaşi deziderate, după cum unice erau condiţiile care generaseră revoluţia. Desfiinţarea privilegiilor feudale, eliberarea şi împroprietărirea ţăranilor, obiective impuse de stadiul dezvoltării societăţii, figurau în toate programele revoluţionare. E drept, ele nu aveau aceeaşi formulare pretutindeni deşi, după cum am spus, necesităţile generale erau aceleaşi. In Moldova, în **Petiţia proclamaţie** din martie li s-au dat o formulare vagă, de natură să nu stimuleze reacţiile negative. De abia în programele ulterioare, în **Prinţipiile** de la Braşov şi în **Dorinţele partidei naţionale**, dezideratele au fost înscrise în forma apropiată celorlalte programe. Aceasta pentru că, în Moldova, nu era posibilă afişarea, încă de la început, a unui program care să enunţe principii răsunătoare. Boierimea moldoveană era puternică şi conservatoare, aparatul represiv al lui M. Sturza puternic şi prompt. Din aceste cauze — şi ele nu sînt singurele — nemulţumirile şi frămîntările grave care au agitat capitala Moldovei au fost canalizate la început spre o manifestare cu caracter legal, de natură să nu creeze nici pretext de represiune, nici de intervenţie armată străină. In felul acesta, deşi indirect, se crea o pavăză pentru mişcările din celelalte provincii româneşti, urmînd ca realizarea plenară a dezideratelor să se facă treptat.

Nuanţele cu privire la modalitatea împroprietăririi — cu sau fără despăgubire — îşi au aceleaşi explicaţii. In Moldova şi în Ţara Românească, din cauza împrejurărilor specifice, programul revoluţionar nu putea fi realizat prin excluderea totală a boierilor, proprietari în marea lor majoritate. In Transilvania, problema nu se punea în acelaşi fel: proprietarii erau, totodată şi asupritorii naţionali.

Aceloraşi raţiuni de tact politic li se datoreşte şi faptul că în programele revoluţionare din Ţara Românească şi Transilvania ideea unităţii naţionale nu era inclusă direct. Deşi-i dădea expresie întreaga presă revoluţionară şi — preluată de mase — devenise un deziderat care impulsiona acţiunea tumultuoasă a întregului popor — ideea nu putea fi discutată direct pentru a nu leza susceptibilităţile Turciei, a cărei bunăvoinţă trebuia captată. De asemenea, românii din Transilvania, nu puteau rupe punţile ce-i legau de Austria constituţională, în sprijinul căreia, totuşi, mai sperau. Măreaţa adunare de pe cîmpia Blajului şi exprimarea hotărîtă a dorinţei de unire cu **Ţara**, demonstra însă adevăratele sentimente ale românilor.

Dezvoltîndu-şi revoluţia în condiţii politice internaţionale dificile, poporul român nu-şi putea săvîrşi integral, unitar şi liniar propria sa revoluţie.

Iată, în linii generale, firesc, unele din cauzele care au imprimat revoluţiilor un caracter aparent separat, iată de ce anumite revendicări au fost formulate cu moderaţie, iar altele — aşa cum a fost unitatea deplină, prin includerea şi a Transilvaniei în România viitoare — trebuiau să fie amînate pentru altă etapă istorică. Peste aceste deosebiri, programul a fost acelaşi, răspunzînd pe deplin cerinţelor dezvoltării organice a poporului român în totalitatea lui.

Revoluţia română a fost una singură nu numai prin antecedente şi program. Unitatea s-a manifestat, în egală măsură — în condiţiile în care lucrul era posibil în cadrul pe care l-am schiţat — şi pe planul luptei revoluţionare. In acest sens, merită să amintim aici participarea muntenilor şi moldovenilor la adunarea de la Blaj, iniţiativele de creare a unei armate revoluţionare româneşti cu scopul de a răsturna domnia tiranică a lui M. Sturza, în Moldova, precum şi aportul pe care numeroşi revoluţionari din Transilvania l-au adus cauzei revoluţiei din Ţara Românească, fie în calitate de comisari de propagandă, fie ca reprezentanţi diplomatici ai guvernului provizoriu. Bucureştiul, unde revoluţia triumfase, putea deveni centrul acţiunii revoluţionare a românilor din ambele părţi ale Carpaţilor. In acest sens, A. G. Golescu îi scria lui N. Bălcescu, în vara anului 1848: „a sosit timpul ca să organizăm o frăţie secretă şi grandioasă care să se extindă peste toate părţile românimei şi să aibă cîţiva capi în fiecare provincie iar centrul ei în Bucureşti, unde este şi mai multă libertate". Insă, organizarea pe aceste baze avea să se facă mai tîrziu, în emigraţie, cînd luptătorii de la 1848 îşi vor consacra toate eforturile înfăptuirii statului naţional român.

Intreaga istorie modernă a patriei noastre s-a dezvoltat sub semnul revoluţiei de la 1848. Unirea naţională, cîştigarea independenţei, înzestrarea statului cu instituţii corespunzătoare stadiului istoric de dezvoltare, au însemnat, totodată, transpunerea în practică a principiilor programatice ale anului 1848. Desăvîrşirea constituirii statului naţional în 1918, se înscrie în istoria noastră ca o încununare a eforturilor şi sacrificiilor generaţiei paşoptiste pentru înfăptuirea României moderne.

Gh. Platon

SESIUNE ŞTIINŢIFICĂ

Cea de-a XV-a sesiune ştiinţifică a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, ce a avut loc în perioada 25—27 octombrie a.c., a purtat numele celui care a întemeiat biospeologia şi a efectuat cercetări, cu rezultate de o deosebită valoare, în domeniul sistematicii, ecologiei etc., numele celui care a participat alături de Amundsen la expediţia cu nava „Belgica", în calitate de naturalist, în Antarctica, — numele savantului român Emil Racoviţă, de la a cărui naştere sărbătorim anul acesta o sută de ani.

Sesiunea ştiinţifică „Emil Racoviţă" a constituit un prilej de a se sintetiza, în comunicările prezentate, cele mai interesante rezultate ale muncii ştiinţifice a cadrelor universitare obţinute în ultimul an.

Rectorul Universităţii, prof. dr. doc. I. Creangă, în prezenţa membrilor senatului, a tuturor cadrelor didactice şi a unui mare număr de studenţi, a deschis lucrările sesiunii ştiinţifice. In acest cadru festiv a avut loc prezentarea comunicării inaugurale intitulată: „Concepţia lui Emil Racoviţă în probleme de învăţămînt şi cultură" de prof. P. Jitariu.

Comunicările prezentate în cadrul celor douăsprezece secţii (matematică-mecanică, fizică, chimie, biologie vegetală şi animală, geografie - geologie drept, filologie, istorie-pedagogie-filozofie, socialism ştiinţific, ştiinţe economice, educaţie fizică) au fost, cum e şi firesc, ţinînd seama de profilul secţiilor, foarte variate şi deosebit de interesante din punct de vedere al contribuţiei ştiinţifice. Problematica lor s-a axat pe coordonatele cele mai importante ale cercetării ştiinţifice din ţara noastră şi de peste hotare. Gama largă a temelor abordate în diversele comunicări a evoluat de la analiza şi reconsiderarea atentă a tradiţiilor ştiinţei româneşti şi mondiale pînă la cercetarea aspectelor celor mai actuale a diverselor probleme ce frămîntă ştiinţa contemporană.

Lucrările de o valoare deosebită vor fi publicate în diversele serii ale revistei „Analele universităţii" şi în volumele de specialitate.

A XV-a sesiune ştiinţifică a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, reprezintă, fără îndoială, un eveniment demn de consemnat în cadrul cercetării ştiinţifice de mare amploare ce se desfăşoară în ţara noastră.

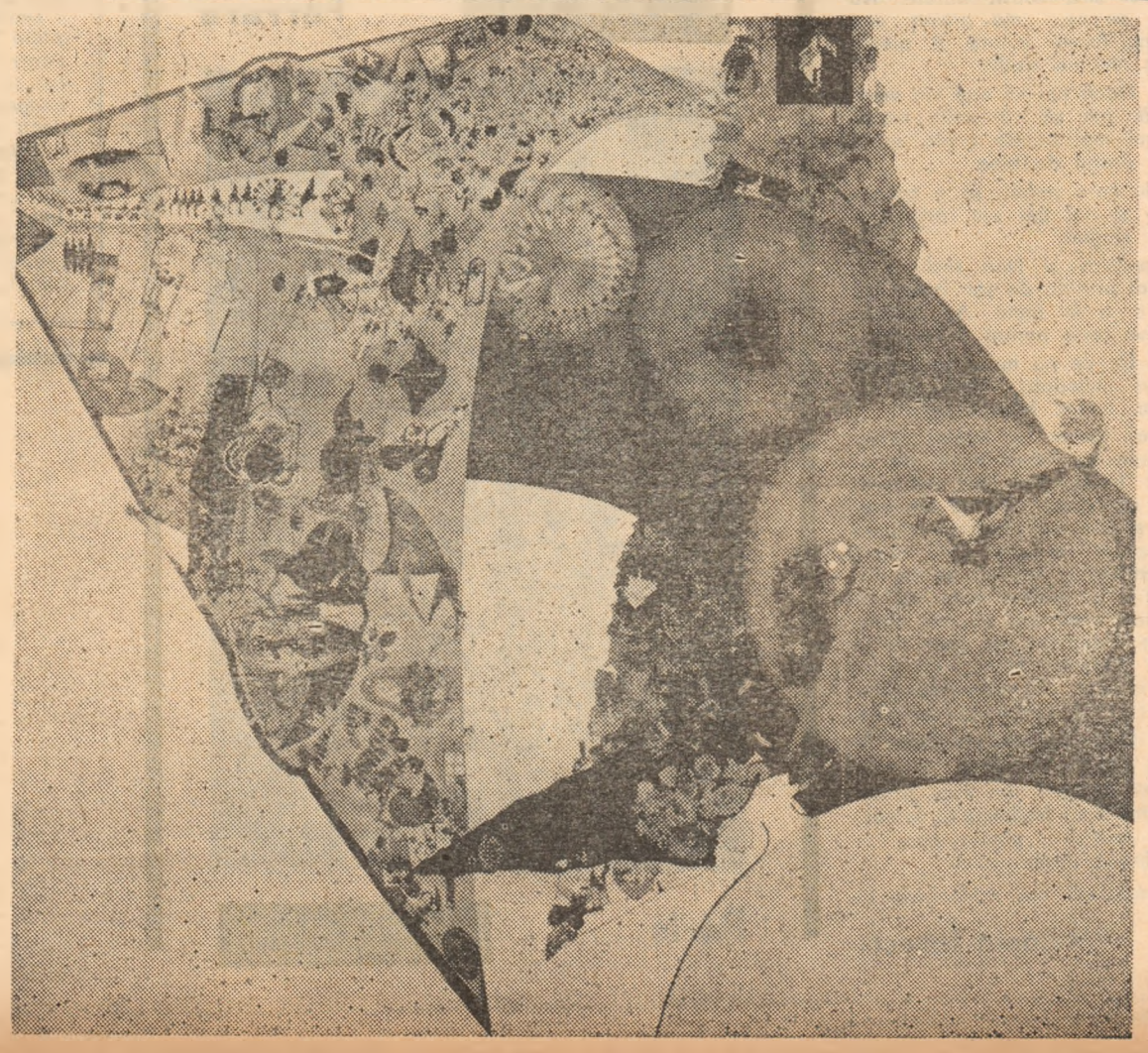

Pictură de U. NILSSON

NOTE

Pe linia preocupărilor pentru ridicarea nivelului cercetărilor agricole, difuzarea şi aplicarea în producţie a experienţei înaintate, staţiunile experimentale din Moldova, ale I.C.C.A., în colaborare cu Institutul agronomic Iaşi, direcţiile agricole judeţene, trusturile zonale I.A.S., centrele pentru încercarea soiurilor etc., editează la Iaşi, sub egida Consiliului Superior al Agriculturii, o nouă revistă: „Cercetări agronomice în Moldova".

Revista apare trimestrial, în circa 180 de pagini şi se adresează cadrelor cu pregătire superioară din agricultură, (cercetare, învăţămînt, unităţile productive), prezentînd rezultatele cercetărilor în domeniile: îmbunătăţiri funciare, agrochimice, ameliorarea plantelor, agrofitotehnie, viticultură, pomicultură, protecţia plantelor, zootehnie, medicină veterinară, mecanizare, economie agrară, istoria agriculturii etc. De asemenea, prezintă experienţa pozitivă a unităţilor agricole din Moldova.

Răsfoind primele numere ale revistei (din care două s-au difuzat), atrag atenţia articolele privind: Consolidarea economico-organizatorică a C.A.P. (de V. Cosin ş.a.); Combaterea eroziunii solului pe terenurile arabile (A. Popa ş.a.); Caracterizarea agrochimică a solurilor din judeţul Iaşi (E. Roşca ş.a.); Comportarea unor hibrizi dubli de porumb în Moldova (T. Petrovici ş.a.); Comportarea unor soiuri şi linii de grîu de toamnă (G. Rusanovschi ş.a.); Studiul unor soiuri şi linii de orz de toamnă (I. Gologan ş.a.). Cultura irigată de porumb în lunca Prutului (E. Ambăneţ); Efectul unor erbicide la porumb (El. Scurtu ş.a.); Comportarea unor soiuri de sfeclă de zahăr (Al. Nicolau); Combaterea manei cartofului (I. Ignătescu); Altoirea în verde a viţei de vie (D. Dănulescu); Efectul îngrăşămintelor la viţa de vie (P. Piţuc); Aplicarea îngrăşămintelor în livezile tinere (C. Parnia); Reţete de furaje combinate pentru hrana vacilor şi viţeilor (I. Cucu ş.a.); Creşterea şi îngrăşarea taurinelor în zonele preorăşeneşti (N. Foca); Cercetări asupra helmintezelor la ovine (A. Stoenescu ş.a.); Aspecte ale agriculturii Moldovei în secolul XIX (C. Istrate). Din realizările Staţiunii experimentale Suceava (M. Cristea ş.a.) şi ale Staţiunii Secuieni (C. Timgaziu); Rezultatele activităţii I.A.S. Tg. Frumos pe anul 1967 (I. Gheorghiu); Aspecte ale organizării ştiinţifice a producţiei la I.A.S. Burdujeni-Suceava (M. Gospodaru) şi altele.

Apariţia revistei creează noi posibilităţi pentru dezvoltarea cercetărilor, schimbul de opinii între cercetători şi ceilalţi specialişti, pentru extinderea în producţie a rezultatelor superioare obţinute în cercetarea ştiinţifică a unităţilor de producţie.

✦

Ion I. Drăgoescu publică în Fascicula I pe 1968 a „Analelor Ştiinţifice ale Universităţii Alexandru Ioan Cuza" — Secţia III-a o suită de 14 scrisori ale filologului Tiktin, privind colaborarea lui la „Enciclopedia Română" ediţia C. Diaconovich şi certificînd legăturile lui cu societatea Astra. Scrisorile datate din Iaşi includ perioada 1895 — 1900.

Folosim prilejul pentru a semnala că la Ahivele Statului din Iaşi se află numeros material legat de viaţa şi activitatea lui Tiktin, ce merită a fi cercetat.

Trecînd peste această paranteză, notăm contribuţiile din volum, privind personalitatea lui Mihail Kogălniceanu, prezentată din unghiuri diferite de către I.D. Lăudat, M. Platon şi A. Macovei.

De altfel, fascicula se deschide promiţător cu studiul „Graniţe şi arii dialectale", semnat de Şt. Glosu şi înmănunchează contribuţii valoroase şi variate. P. Zugun consemnează împlinirea a o sută de ani de la apariţia studiului „Despre scrierea limbii române" a lui Titu Maiorescu, iar V. Scurtu, prezintă „Itinerar coşbucian prin Transilvania".

Literatura universală e prezentă prin studiile semnate de Al. Husar — „Baudelaire critic de artă", Maria Carpov — „Limbajul arhaic în Les contes drolatiques de Balzac", A. Filipovskaia — „Limba franceză populară în proza lui Raymond Queneau, Herta Peretz — „Jonathan Swift, viziune şi stil".

Note

Reproducerile de artă plastică suedeză din acest număr ne-au fost puse la dispoziţie de către SVENSKA INSTITUET şi NATIONALMUSEUM din Stockholm, prin amabilitatea Doamnei Anna-Lisa Littorin

VIZITA

schiță de BORKA ŽIVIĆ (Iugoslavia)

Era o zi ploioasă cînd am aflat că ne va vizita mama lui Ivan. Bătea și vîntul. Am plecat să o așteptăm la stația de autobuz. A sosit și autobuzul și am alergat pe sub streșini în calea călătorilor. Mama lui Ivan a coborît printre primii. Era o femeie îngrijită și îmbrăcată ca femeile din Palanka de vîrstă mijlocie. În traistă am observat vîrful unor pantofi de schimb. Desigur, femeia asta a fost cîndva frumoasă, și lucrul acesta i se spusese de multe ori. Aveai impresia că întotdeauna a dat o mare importanță sinilor ei, care erau neobișnuit de ridicați. Pe lîngă aceasta și hainele acelea ieftine, italienești de pe ea, cu care era îmbrăcată. Dar, în fine, nu e important cum arăta ea... I-am propus se mergem în mansarda noastră unde locuiam Tomislav, Ivan și eu. Cumpărasem salam, iar Tomislav, soțul meu, adusese și bere. Ea a dorit să-și odihnească puțin picioarele și cum stătuse ploaia, am întins pe o bancă udă niște ziare și ne-am așezat. Din cînd în cînd, ea ne arunca cîte-o privire.

— Mi-a scris Ivan tot, spuse ea.

Erau clipe chinuitoare. Nimeni nu știa ce să facă.

— Unde o să dorm ? întrebă.

— Se poate și la noi, spusei. Ivan și Tomislav împreună, iar eu cu dumneata.

Am pornit. În sfîrșit, am ajuns la mansardă și am respirat ușurați în camera noastră. Ea și-a rotit privirea prin cameră, apoi a zis :

— Ivane, ar trebui să te însori și tu. Vezi ce bine o duc ăștia doi.

— Ai auzit ceva despre sora-mea ? întreabă Ivan.

Abia atunci, pentru prima oară am aflat că Ivan are o soră. Niciodată n-a vorbit de ea. Mama lui a tăcut un timp, apoi a răspuns :

— S-o ia dracul, nu vreau să aud de ea.

Asta a fost tot ce a spus. Scoase o fotografie a soțului ei și ne-o arătă.

— Atunci avea treizeci și doi de ani, spuse.

Într-adevăr, omul acesta fusese cîndva frumos. Nu am îndrăznit să întreb unde se află acum. Mi-era jenă. Știam că îi părăsise și fugise cu o femeie, undeva, departe. Niciodată nu le scrisese. De atunci nu mai dăduse nici un semn de viață.

— Și-acum îl mai iubesc, șopti ea încet, aproape ca pentru ea. Într-o zi are să se întoarcă. Crezi că-i voi reproșa ceva ? Doamne ferește, el e om mare, bărbat adevărat și el poate să-și permită orice. Aș fi fericită să se întoarcă, aș vrea să-i ierт tot. S-a întrerupt în pripă, l-a privit pe Tomislav și a întrebat :

— Voi n-aveți copii ?

— Nu încă, a răspuns Tomislav continuînd să fixeze ziarul ca un cretin.

Începînd de dimineață, ziua a fost banală. Nu numai aici în cameră, dar și afară, mi se părea așa de trist și agasant și de o sută de ori aș fi dorit să las totul și să plec undeva, fără urmă. Nu știam ce mă lega de acest oraș. Și ploaia aceea blestemată te deprima de moarte. Dar nu știți cum arată în mansarda noastră. Frig, înspăimîntător de pustiu. Picăturile se preling pe sticlă, ploaia se aude în olane, vîntul care mișcă ramurile ce se văd din fereastră, frunzele ce se lipesc de trotuar și pe care vîntul rareori reușește să le urnească. Mie toate acestea îmi aminteau de o moarte tristă de mahala. Altora, le e ușor să nu observe aceste fleacuri, pentru ei chiar și ploaia, și vîntul și frunzele trec neobservate, ei au fericirea lor familiară fără complicații și toate condițiile să nu se gîndească la moarte...

— Am putea să ieșim undeva, propuse Ivan.

— Nu, pentru dumnezeu, unde să ieșim pe ploaia asta.

— Am putea să mergem la un film, spusei eu.

— O, nu, mai bine să ne culcăm, a răspuns ea. Mîine-i duminică, o să pregătim aici prînzul, și după-amiază putem să ieșim, iar seara eu am să plec.

Am băut și berea ce mai rămăsese și ne-am culcat. Am stins lumina. În întuneric, mama lui Ivan continuă :

— Am o presimțire, că zilele astea are să se întoarcă. Doamne, ce triste sînt zilele de sărbătoare pentru mine. Îmi vine să-mi pun capăt zilelor. Dar n-am curaj.

Tomislav și Ivan adormiseră. Mă întinsesem lîngă ea. De nu știu cînd nu mai dormisem lîngă o femeie. Și cu toată cochetăria ei, mama lui Ivan te trăznea cu mirosul de transpirație. Nu puteam să adorm nicicum. Și ea adormise de mult. Unul cîte unul, toți mă lăsaseră și doar eu eram trează. Într-adevăr, asta e moarte curată. Ultima dată am dormit împreună cu Rebeca. Îmi plăcea să o privesc cînd dormea. Și Rebeca era unul dintre copiii care dorm atît de frumos. Oare unde o dormi acum Rebeca ?

Nicicum nu puteam să adorm. Să fii treaz, într-o cameră cu încă trei persoane și să auzi afară ploaia și vîntul, într-adevăr e o banalitate de neînchipuit. Pe lîngă toate acestea, încă ceva m-a trezit. Deodată, mama lui Ivan a început să-mi mîngîie sînii. Nu m-am sustras acestei mîngîieri. Ar fi fost o prostie să-i prind mîna și să i-o înlătur, Nu, n-am vrut. Nu era plăcut, ce-i drept, dar ce puteam face ? Poate că eram convinsă că ea visează. Îi simțeam și răsuflarea în ceafă. Apoi, de pe sîni, și-a coborît mîna pe pîntecele meu. Un timp a stat așa liniștită, dar m-a cuprins apoi, pe după spate și m-a strîns tare. M-a durut, dar am suportat. Cred că atunci era conștientă de ceea ce face, a mormăit ceva și s-a întors pe cealaltă parte.

Abia spre ziuă am adormit și eu. Surprinzător, mama lui Ivan hotărîse să plece. S-a pieptănat îndelung în fața oglinzii. Și-a scos rujul ei ieftin și și-a vopsit buzele. Nu știu de ce, mă privea, ce-i drept, foarte jenată. A plecat fără nici un motiv.

— Dacă am să mai vin vreodată, am să vă scriu, Ivane, nu-mi mai trimite nimic, eu o duc destul de bine.

Nu ne-a permis să o conducem și noi trei am rămas iarăși singuri.

Tomislav și Ivan și-au continuat partida de șah întreruptă cu o zi în urmă. Au început să se certe pentru o figură.

— De ce nu ne-ai spus pînă acum niciodată, nimic de sora-ta, Ivane, l-am întrebat.

Ivan tăcea. Am înțeles că nu trebuie să întreb nimic de acest lucru. Tomislav mă privea cu reproș. Știu că am greșit, și această întrebare plutea deasupra noastră. Erau atîtea incertitudini. Nu știu de ce, dar sora lui, despre care nu se vorbea, începuse să mă obsedeze. Bănuiam că ceva nu e cum trebuie. Mama lui Ivan nu a vrut să vorbească. Dar de ce mă gîndesc eu la asta.

— După-amiază mergeam la film, spuse Tomislav.

Am aprobat din cap și am continuat să fredonez la fereastră, privind ploaia care se prelingea peste olane.

Traducere din sîrbocroată de

Melania Ionescu

Eugen Crăciun

itinerar plastic

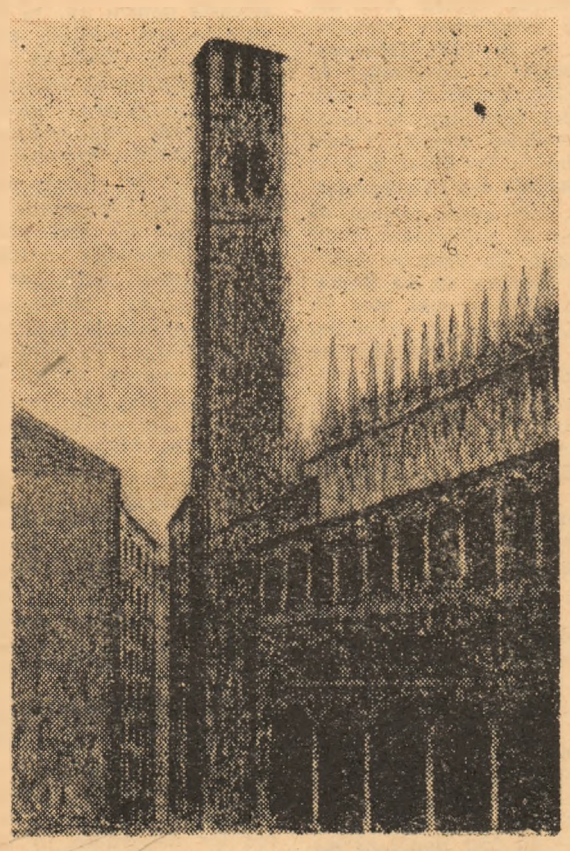

Padova

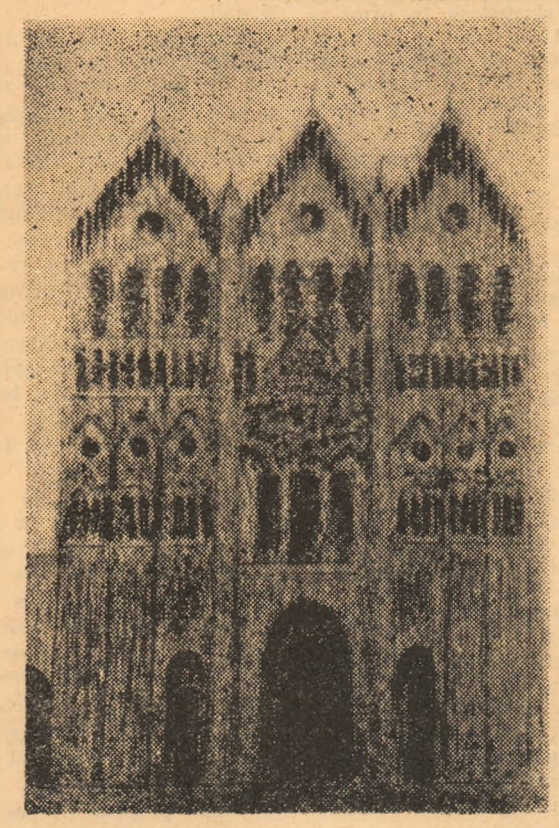

Ferrara

Paris

CADRAN

La rubrica permanentă, „Măiestria scriitorului", revista Voprosi literaturi organizează în Nr. 9, 1968, o masă rotundă la care prozatori cunoscuți discută plasticitatea prozei. Cu deosebire, cîteva din opiniile și mărturisirile lui Fazil Iskander, a cărui carte, „Constelația Kozloturului", a apărut recent în limba română, au reținut atenția cititorilor prin resortul lor polemic susținut și umorul de bună calitate.

Astfel, ideea nuvelei i s-a precizat autorului în urma lecturii unui articol de ziar care prezenta nemaipomenite performanțe a încrucișării între un tur — țapul de munte caucazian — cu o capră obișnuită, animal căruia „destinul îi rezerva un viitor măreț" !

„Ceea ce există în nuvela mea reprezintă de fapt citarea fără ghilimele a unui reportaj. Unele detalii mă descumpăniseră. De exemplu : „Kozloturul și-a păstrat saltibilitatea". *M-am gîndit: ce-i cu asta? Cine are nevoie de* saltibilitate...? *Și deodată am înțeles că în reportajul acela se concentrase tot ceea ce mă iritase și dezgustase timp de cîțiva ani : goana după organizarea irresponsabilă a fel de fel de campanii zgomotoase și inutile...".*

Și o convingere despre valorile stilistice care evidențiază personalitatea și spiritul fiecărui artist : „Într-o carte care îmi dă certitudinea unui stil elevat îl văd totdeauna pe omul — autor elevat. Am aproape senzația fizică că valorile stilului reprezintă valorile omului respectiv... Stilul oglindește totdeauna caracterul în întregime. Artistul poate să descrie o faptă nemuritoare, dar eu văd după stil că în ființa lui intimă nu a ajuns pînă la acea faptă, asumîndu-și-o, iar șiretenia lui, poate inconștientă uneori, mă face să zîmbesc. În acest sens se poate spune : „Arată-mi cum descrii natura și îți voi spune ce gîndești despre oameni".

★

Un studiu realizat de către Consiliul Național al Securității Rutiere din Suedia estimează la două miliarde de coroane costul accidentelor de circulație în 1968 și la 2.600 milioane în 1975. Zece la sută din această sumă reprezintă taxele de spitalizare, iar restul pagubele materiale propriu-zise, diminuarea producției etc.

★

Premii în Franța : Academia franceză a decernat premiile sale pentru literatură lui Jean van den Heuvel, Jean-Charles Payen, Jean Touchard. *Premiul* Pierre de Régnier *(2.000 franci) a fost conferit lui* Jacques Meyer *(„Viața de toate zilele a soldaților în timpul marelui război"). Premiul FEMINA-VACARESCO l-a primit* Jean Roudaut *pentru una dintre lucrările sale apărute la Gallimard, în colecția „Le Chemin". Laureatul este în vîrstă de 30 de ani. Premiile literare oferite de Sindicatul Ziariștilor și Scriitorilor au fost decernate lui* Gérard Bergeron *(profesor din Quebec),* Nana P. Kontou *(poetă din Grecia),* Jean-Claude Guillaume *și* Jeanne-Nicolas Saout. *Premiul pentru reportaj :* André Voisin. *Sindicatul Criticilor Literari a stabilit o listă a „Celor mai bune cărți". Printre autori :* Jean-Louis Curtis, Charles Paron, Jacques Peuchmaurd, Francois Sonkin. *Premiul Librarilor :* Geneviève Dormann, Henriette Jelinek, Paul Guimard. *Lui* Eric Westphal, *pentru romanul său „Manifestația", i s-a atribuit premiul „Vaillant-Couturier".*

★

Școala Națională Superioară de Arte Frumoase din Paris găzduiește o expoziție de arhitectură română. Plasată sub înaltul patronaj al guvernelor francez și român, această manifestație este organizată de către „l'Association francaise d'action artistique". Grație fotografiilor și machetelor, publicul poate cunoaște cîteva dintre cele mai renumite monumente românești : mănăstirile Voroneț, Dragomirna, bisericile Trei Ierarhi (Iași), Ștefan cel Mare (Piatra Neamț), Castelul de la Mogoșoaia. Sînt prezentate de asemenea cîteva modele de vechi locuințe românești, aflate la Muzeul Satului din București. O bună parte a expoziției este consacrată arhitecturii românești contemporane. Sînt prezente machete și fotografii ale Barajului de la Bicaz, Combinatului siderurgic din Galați, Ansamblurilor de la Mamaia și Eforie, Sălii Palatului din București etc.

★

Cine cheamă la Köln numărul 28-31, va fi tentat să creadă în primul moment că telefonul este deranjat, dar nu este așa. Interlocutorul său nu-și dă osteneala să răspundă „alo !", ci se mulțumește cu un șuierat. Este vorba de prima mașină electronică cu număr propriu de telefon, computernul GE 265, care, la cerere, rezolvă în cîteva secunde și cele mai complicate calcule.

Desigur că GE 265 nu stă de vorbă cu oricine, decît cu plata înainte, și anume contra sumei de 1600 mărci pe lună. Pentru această sumă el stă la dispoziția partenerului respectiv 10 ore pe lună. Acest salar orar nu este însă de loc exagerat, căci GE 265 dă într-o oră un randament mai mare decît zece oameni într-o lună întreagă.

După ce se interesează dacă este vorba de o problemă cu totul nouă sau de una rezolvabilă pe baza datelor de care dispune, GE 265 se declară gata de lucru. Elevii ar fi entuziasmați să vadă, cu ce viteză găsește computerul logaritmi sau rădăcini cubice ! Computerul poate sta de vorbă concomitent cu patruzeci de participanți, indiferent dacă aceștia se află la München sau Berlin, Frankfurt sau Hanovra.

cronica
săptămînal politic, social, cultural
Colegiul de redacție :
AL. ANDRIESCU, N. BARBU (redactor șef adj.), CONST. CIOPRAGA (director), ION CREANGĂ, AL. DIMA, ILIE GRĂMADA, DAN HAIMANU, MIRCEA RADU IACOBAN (secretar general de redacție), GAVRIL ISTRATE, GEORGE LESNEA, P. MICOMETE, CR. SIMIONESCU, ACHIM STOIA, CORNELIU STURZU (redactor șef adj.), CORNELIU ȘTEFANACHE (redactor șef adj.), NICOLAE TATOMIR.
Prezentare grafică VALER MITRU

Tiparul : Intreprinderea Poligrafică Iași — str. V. Alecsandri, nr. 6
Redacția și administrația : Iași — Palatul Culturii — telefoane : 5877—5847